

الله
رسول
محمد

İMANI TEZ ANLAMAQ - 2 -

Rəbbinin doğru yolu budur.
Artıq Biz ayələri düşünən bir qövmə
izah etdik.
(Ənam surəsi, 126)

HARUN YƏHYA
(ADNAN OKTAR)

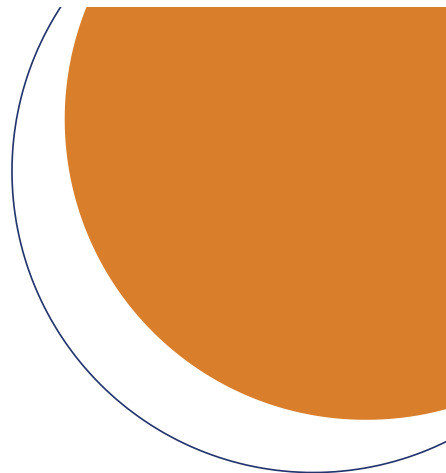
HARUN YƏHYA (ADNAN OKTAR)

İmani tez anlamaq-2

“Rəbbinin doğru yolu budur. Artıq Biz ayələri düşünən bir qövmə izah etdik.”

ƏRƏF SURƏSİ, 174

— 100 sual-cavab —

Mündəricat

01	Oxucuya	005
02	Yazıçı və əsərləri haqqında	007
03	İmani tez anlamaq-2 – 100 sual-cavab	010
04	Təkamül yalanı	099

SUAL-CAVABLAR

- Möminlərin təvazökarlığı necə olur?
- Boş və faydasız şeylərdən uzaqlaşmaq necə olur? Nələr “boş və faydasız”dır?
- Qurandakı təmizlik anlayışı necədir?
- Quranda mənəvi təmizlikdən də bəhs edilirmi?
- Quranda qısqanclığın yeri nədir?
- Quranda “istehza” ilə bağlı bildirilənlər nələrdir?
- İnsanlara çirkin ləqəblər qoşmağın Qurandakı yeri nədir?
- Quranda dedi-qodunun yeri nədir?
- Hər hansı bir məsələdə ümitsizliyə qapılmaq niyə doğru bir davranış deyil?
- Quranda emosionallığın yeri varmı?
- Quranda ixlas və səmimiyyət anlayışı necədir?
- Möminlər hadisələr qarşısında kədərlənirlərmə?
- Möminlər qəzəblənirlərmə?
- Möminlər səhv edirlərmə?
- Quranda möminlərə əmr edilən ədalət anlayışı necədir?
- Allahı anmaq necə olur?
- Qiyamət günü Quranda necə təsvir olunur?
- Qiyamət günü inkar edənlərin vəziyyəti necə olacaq?
- Möminlər sayca çoxdurlarmı?
- Axirətdə möminləri necə qarşılama gözləyir?
- İnkarçılar din günü necə tanınacaqlar?
- Xəstəlik və çətinlik anında möminin davranışı necə olur?
- Möminlərin gördükləri işlərdə bir-birləri ilə məsləhətləşmələrinin faydaları nələrdir?
- Quranda bəhs edilən hekayələrin izah edilmə səbəbləri nələrdir?
- Keçmişdəki qövmlər necə həlak edilmişlər?
- Kimlərə öyüd-nəsihət verilir?
- Öyüd-nəsihət ən yaxşı cavab necə verilir?
- İnfaq nə deməkdir?
- İnfaq edərkən ən gözə rəftar necə olmalıdır? İnfaq necə edilir?
- Hərisliklə mal yığmağın və ya xəsislik etməyin Allah qatında qarşılığı nədir?
- Zənginliyin axirətdə hər hansı faydası olacaqmı?
- Nəfsini müdafiə etməmək necə olur?
- Dünya həyatına necə qapılmamaq olar?
- Bu dünya həyatına razı olanların vəziyyəti necə olacaqdır?
- İnsan həyatını tamamilə Allah üçün yaşaya bilərmə?
- Nə üçün insan özünü yetərli görməməlidir?
- Dində məcburiyyət varmı?
- Xeyirlərdə yarışmaq nə deməkdir?
- Mömin nələrə səbir edir?
- İnkarçılara da bu dünyada mal-mülk verilməsinin hikməti nədir?
- İnkar edənlər etdiklərinə görə nə üçün dərhal cəzalandırılırlar?
- İnkarçıların dünyada uğradıqları son necədir?
- Cəhənnəmə kimlər girəcək?
- Cəhənnəmdəki peşmanlığın faydası varmı?
- Cəhənnəmdə oddan başqa əzablar varmı?
- Cəhənnəmdə inkarçılara yemək və içki olaraq nə veriləcəkdir?
- Cəhənnəm dərəcə-dərəcədirmi?
- Cəhənnəm və cənnət əhli bir-birlərini görəcəklərmə?
- Cənnətdə necə həyat olacaq?

50. Cənnətdəki mənəvi mühit necə olacaq?
51. Nəfsini ilahiləşdirmək necə olur?
52. Şeytan insanı azdırmaq üçün daim fəaliyyət göstərirmi?
53. Qəlbimdən keçirdiyim hər şey Allah qatında məlumdurmu?
54. İnsanın qəlbinin təmiz olması və insanlara qarşı xeyirxah olması cənnətə girməsi üçün kifayətdirmi?
55. Allaha hicrət etmək necə olur?
56. Quranda “ataların dini” ifadəsi ilə nə nəzərdə tutulur?
57. İslamda qadın və kişi bərabərdirmi?
58. Qulağı və gözü möhürlənmiş şəxs necə olur?
59. Quranda “fitnə-fəsad”dan nəzərdə tutulan nədir?
60. Münafiq kimdir?
61. Münafıqları tanıya biləcəyimiz əlamətlər varmı?
62. Qurana görə “cahil insan” kimdir?
63. Quranda insanın yaradılışı necə izah edilir?
64. Allahın dininə dəvət hansı şəkildə olur?
65. Gündəlik həyatda insan necə dərin düşünə bilər?
66. Dərin düşünməyə nələr mane olur?
67. Düşünməkdən qaçan insanlar hansı itkilərə məruz qalarlar?
68. Yaradılanlar üzərində düşünmək insana necə fayda verir?
69. Allahın qədrini layiqincə təqdir etmək necə olur?
70. İnsan yanıldıqda və ya unutduqda nə etməlidir?
71. Tarixdə yaşayan bütün cəmiyyətlərə elçi göndərildimi?
72. İncarçılar tarix boyunca niyə bütün peyğəmbərlərə böhtan atmışlar?
73. İncarçıların bu söyləri nəticə verərmi?
74. Möminlərin dünyadakı həqiqi dostları kimdir?
75. Möminlərdən başqası niyə dost tutulmaz?
76. Şeytanı dost tutanlar kimlərdir?
77. İnsan dünyada olarkən qəti şəkildə cənnətə gedəcəyinə əmin ola bilərmi?
78. Quranda bəhs edilən “öndə gələnlər” kimlərdir?
79. “Saleh əməl” nə deməkdir?
80. Mömin mal-mülk baxımından zənginləşdikdə rəftarı necə olur?
81. Hikmət sahibi olmaq nə deməkdir?
82. İsrəf Quranda necə bəhs edilir?
83. Mələklərin insanların canını alması necə baş verir? İnsan canı alınarkən mələyi görərmi?
84. Vəsvəsə nədir?
85. İnsan vəsvəsədən necə xilas olur?
86. Quran oxunarkən nə edilməlidir?
87. Quranı oxumaq kifayətdirmi?
88. Din hansı yönələri ilə sülh və əmin-amanlığı təmin edir?
89. Quranda tövsiyə edilən ticarət əxlaqı necədir?
90. Təvəkkülsüzlüyün insan ruhunda yol açdığı zərərli nələrdir?
91. Fəli dua necə edilir?
92. Bəzi cəmiyyətlərdəki əxlaqi tənəzzül ilə dinsizlik arasındakı əlaqə nədir?
93. Cinlər necə varlıqlardır? Cinlərin də iman edəni və ya etməyəni varmı? Axirətdə onların da yaşayacağı cənnət və cəhənnəm olacaqmı?
94. Cinlər gələcəkdən xəbər verə bilərlərmi?
95. Yer üzündə həyatın ilk olaraq necə meydana gəldiyi sualının cavabı fosil qeydlərinə baxılaraq tapıla bilərmi?
96. Milyonlarla il əvvəl yaşamış canlılar hansı quruluşa malik idilər?
97. Dinozavrların milçək ovlamağa çalışarkən qanadlandıqlarını iddia edən təkamülçülər milçəklərin mənşəyini izah edə bilərlərmi?
98. Fillər, sincab və digər məməlilər tək kökdən törəyə bilərmi?
99. Canlı hüceyrələri təsadüfən meydana gəlmiş ola bilərlərmi?
100. Hüceyrənin nüvəsində yerləşən DNT molekulunun təsadüfən əmələ gəlməsi mümkündürmü?

MÜƏLLİFDƏN

Oxucuya

Bu kitabda və digər işlərimizdə təkamül nəzəriyyəsinin süqutuna xüsusi yer ayrılmasının səbəbi bu nəzəriyyənin hər cür din əleyhdarı olan fəlsəfənin təməlini meydana gətirməsidir. Yaradılışı və dolayısı ilə, Allahın varlığını inkar edən darvinizm 150 ildir ki, bir çox insanın imanını itirməsinə və ya şübhəyə düşməsinə səbəb olmuşdur. Buna görə də, bu nəzəriyyənin yalan olduğunu gözlər önünə gətirmək əhəmiyyətli imani bir vəzifədir. Bu əhəmiyyətli xidmətin bütün insanlığa çatdırılması isə zəruridir. Bəzi oxucularımız ola bilər ki, yalnız bir kitabımızı oxumaq imkanı tapa bilər. Bu səbəblə, hər kitabımızda bu mövzuya xülasə də olsa yer ayrılması uyğun hesab edilmişdir.

Qeyd edilməsi lazım olan başqa bir xüsusiyyət də bu kitabların məzmunu ilə əlaqədardır. Yazıçının bütün kitablarında imani mövzular Quran ayələri yönündə izah edilir və insanlar Allahın ayələrini öyrənməyə və yaşamağa dəvət edilirlər. Allahın ayələri ilə əlaqədar bütün mövzular oxucuda heç bir şübhə və ya sual buraxmayacaq şəkildə açıqlanmışdır.

Bu mövzuda istifadə edilən səmimi, sadə və səlis üslub isə kitabların hamı tərəfindən rahat başa düşülməsini təmin edir. Bu təsirli və sadə izah sayəsində kitablar "bir nəfəsə oxunan kitablar" ibarəsinə tam uyğun gəlir. Dini qəti şəkildə rədd edən insanlar belə bu kitablarda bildirilən həqiqətlərdən təsirlənir və yazılanların doğruluğunu inkar edə bilmirlər.

Bu kitab və yazıçının digər əsərləri oxucular tərəfindən şəxsən oxuna biləcəyi kimi, qarşılıqlı söhbət şəraitində də oxuna bilər. Bu kitablardan istifadə etmək istəyən bir qrup oxucunun, kitabları bir yerdə oxumaları mövzu ilə əlaqədar öz təfəkkür və təcrübələrini də bir-birlərinə ötürmək baxımından faydalıdır.

Bununla belə, yalnız Allahın razılığı üçün yazılan bu kitabların tanınmasında və oxunmasında iştirak etmək də böyük xidmətdir. Çünki yazıçının bütün kitablarında isbat və razı salıcı yön son dərəcə güclüdür. Bu səbəblə, dini izah etmək istəyənlər üçün ən təsirli üsul bu kitabların digər insanlar tərəfindən də oxunmasının təşviq edilməsidir.

Kitabların arxasına yazıçının digər əsərlərinin təqdimatının əhəmiyyətli səbəbləri vardır. Bu sayədə kitabı nəzərdən keçirən şəxs yuxarıda yazılan xüsusiyyətləri daşıyan

və oxumaqdan xoşlandığını ümid etdiyimiz bu kitabla eyni xüsusiyyətlərə sahib daha bir çox əsərin olduğunu görər, imani və siyasi mövzularda faydalana biləcəyi zəngin bir qaynağın mövcudluğuna şahid olacaq.

Bu əsərlərdə digər bəzilərdə görülən, yazıcının şəxsi qənaətlərinə və şübhəli qaynaqlara əsaslanan izahlara, müqəddəsata qarşı lazım olan ədəb və hörmətə diqqət yetirilməyən üslublara, şübhəli və həmçinin incidici yazılara rast gələ bilməzsiniz.

HARUN YƏHYA

Yazıçı və əsərləri haqqında

Harun Yəhya təxəllüsündən istifadə edən yazıçı Adnan Oktar 1956-cı ildə Ankarada anadan olmuşdur. İbtidai və orta təhsilini Ankarada almışdır. Daha sonra İstanbul Memar Sinan Universitetinin İncəsənət fakültəsində və İstanbul Universitetinin Fəlsəfə bölməsində təhsil almışdır. 1980-ci illərdən bu yana imani, elmi və siyasi mövzularda bir çox əsər hazırlamışdır. Bununla yanaşı, yazıçının təkamülçülərin saxtakarlıqlarını, iddialarının əsassızlığını və darvinizmin qanlı ideologiyalarla olan qaranlıq əlaqələrini ortaya qoyan çox əhəmiyyətli əsərləri vardır.

Harun Yəhyanın əsərləri təxminən 30.000 şəklin olduğu cəmi 45.000 səhifəlik külliyyatdır və bu külliyyat 60 fərqli dilə tərcümə edilmişdir.

Yazıçının təxəllüsü inkarçı düşüncəyə qarşı mübarizə aparan iki peyğəmbərin xatirəsinə hörmət olaraq adlarını yad etmək üçün Harun və Yəhya adlarından götürülmüşdür. Yazıçı tərəfindən kitabların üz qabığında Rəsulullahın (səv) möhürünün olmasının simvolik mənası isə kitabların məzmunu ilə əlaqədardır. Bu möhür Quranın Allahın son kitabı və son sözü, Peyğəmbərimizin (səv) xatəmül-ənbiya olduğunun rəmzidir. Yazıçı bütün yayımlarında Quranı və Rəsulullahın sünnəsini özünə rəhbər etmişdir. Bu surətlə, inkarçı düşüncə sistemlərinin bütün təməl iddialarını bir-bir ortadan qaldırmağı və dinə qarşı yönələn etirazları tam susduracaq son sözü söyləməyi əsas almışdır. Böyük hikmət və kamal sahibi olan Rəsulullahın möhüründən bu son sözü söyləmək niyyətinin duası olaraq istifadə edilmişdir.

Yazıçının bütün işlərindəki ortaq hədəf Quranın təbliğini dünyaya çatdırmaq, beləliklə, insanları Allahın varlığı, birliyi və axirət kimi təməl imani mövzular üzərində düşünməyə sövq etmək və inkarçı sistemlərin əsassız təməllərini və azğın tətbiqlərini gözlər önünə çəkməkdir.

Necə ki, Harun Yəhyanın əsərləri Hindistandan Amerikaya, İngiltərədən İndoneziyaya, Polşadan Bosniya-herseqovınaya, İspaniyadan Braziliyaya, Malayziyadan İtaliyaya, Fransadan Bolqarıstana və Rusiyaya qədər dünyanın əlavə bir çox ölkəsində sevilərək oxunur. İngilis, fransız, alman, italyan, ispan, portuqal, urdu, ərəb, alban, rus, boşnaq, uyuğur, İndoneziya, Malay, benqal, serb, bolqar, Çin, Danimarka və İsveç dili kimi bir çox dilə tərcümə edilən əsərlər xaricdə geniş oxucu kütləsi tərəfindən izlənilir.

Dünyanın dörd tərəfində fəvqəladə təqdir toplayan bu əsərlər bir çox insanın iman etməsinə, bir çoxunun da imanında dərinləşməsinə vəsilə olur. Kitabları oxuyub araşdıran hər kəs bu əsərlərdəki hikmətli, dolğun, asan aydın olan və səmimi üslubun, ağıllı və elmi yanaşmanın fərqlində olar. Bu əsərlər sürətli təsir etmə, qəti nəticə vermə, etiraz və təkzib edilə bilinməyən xüsusiyyətləri daşıyır. Bu əsərləri oxuyan və üzərində ciddi şəkildə düşünən insanların artıq materialist fəlsəfəni, ateizmi və digər azğın görüş və fəlsəfələrin heç birini səmimi olaraq müdafiə etmələri mümkün deyil. Bundan sonra müdafiə etsələr də, ancaq romantik inadla müdafiə edəcəklər. Çünki fikri dayaqları aradan götürülmüşdür. Dövrümüzdəki bütün inkarçı cərəyanlar Harun Yəhya külliyyatı qarşısında fikirlə məğlub olmuşlar.

Şübhəsiz, bu xüsusiyyətlər Quranın hikmət və ifadə təsirliliyindən qaynaqlanır. Yazıçı bu əsərlərə görə öyünmür, yalnız Allahın hidayətinə vəsilə olmağa niyyət etmişdir. Bundan başqa, bu əsərlərin çap və nəşrində hər hansı bir maddi qazanc güdülür.

Bu həqiqətlər göz önünə gətirildikdə insanların görmədiklərini görmələrini təmin edən, hidayətlərinə vəsilə olan bu əsərlərin oxunmasını təşviq etməyin də çox əhəmiyyətli xidmət olduğu ortaya çıxır.

Bu qiymətli əsərləri tanıتماğın yerinə insanların zəhinlərini bulandıran, fikri qarışıqlıq meydana gətirən, şübhə və tərəddüdləri aparmaq və imanı qurtarmaq üçün güclü və iti təsiri olmadığı ümumi təcrübə ilə sabit olan kitabları yaymaq isə əmək və zaman itkisinə səbəb olar. İmanı qurtarmaq məqsədindən çox, yazıçının ədəbi gücünü vurğulamağa yönələn əsərlərdə bu təsirin əldə edilə bilməyəcəyi məlumdur. Bu mövzuda şübhəsi olanlar varsa, Harun Yəhyanın əsərlərinin tək məqsədinin dinsizliyi yox etmək və Quran əxlaqını yaymaq olduğunu, bu xidmətdəki təsir, müvəffəqiyyət və səmimiyyətin açıq şəkildə göründüyünü oxucuların ümumi qənaətindən anlaya bilərlər.

Bilmək lazımdır ki, dünyadakı zülm və qarışıqlıqların, müsəlmanların çəkdiyi əziyyətlərin təməl səbəbi dinsizliyin fikri hakimiyyətidir. Bunlardan xilas olmağın yolu isə dinsizliyin fikirlə məğlub edilməsi, iman həqiqətlərinin ortaya qoyulması və Quran əxlaqının insanların qavrayıb yaşaya biləcəkləri şəkildə izah edilməsidir. Dünyanın gündən-günə daha çox büründüyü zülm, fəsad və qarışıqlıq mühiti diqqətə alındığında bu xidmətin mümkün qədər sürətli və təsirli şəkildə edilməsinin lazım olduğu aydındır. Əks halda, çox gec ola bilər.

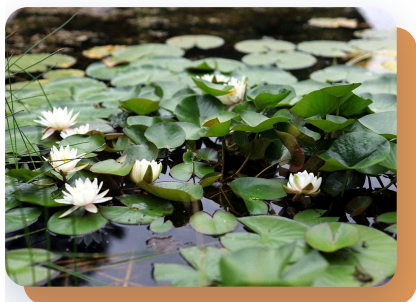
Bu əhəmiyyətli xidmətdə öndərliyi üzərinə götürən Harun Yəhya külliyyatı Allahın izni ilə 21-ci əsrdə dünya insanlarını Quranda təsvir edilən hüsur, sülh, düzgünlük, ədalət,

gözəllik və xoşbəxtliyə daşımağa vəsilə olacaq.

SUAL-CAVAB

İmani tez anlamaq

1. Möminlərin təvazökarlığı necə olur?

Təvazökar olmaq Quranda möminlərin mühüm xüsusiyyəti kimi bildirilmişdir. Allah ayələrində möminlərə təvazökar olmağı əmr edir. Allahın təkəbbürlü olanları, lovğalanıb azgınlıq edənləri sevmədiyi də yenə ayələrdə xəbər verilir.

Möminlər hər şeyi Allahın yaratdığını, hər şeyin tək sahibi olduğunu və insanlara bütün nemətləri verənin O olduğunu bilən insanlardır. Buna görə də mömin, Allah qarşısındakı acizliyinin fərqində olduğu üçün yersiz təkəbbür və lovğalığa qapılmaz. Nə qədər gözəl, nə qədər zəngin, nə qədər zəki, nə qədər nüfuzlu olsa da, bunlara görə qürrelənməz, çünki bunları ona Allahın verdiyini bilər. Buna görə də möminlərə qarşı davranışı daima təvazökar olar. Öz xüsusiyyətlərini ön plana çıxarmağa, daxili və xarici gözəlliklərini vurğulamağa çalışmaz. Çünki etdiyi hər şeyin qarşılığını yalnız Allahdan gözləyər.

İnkarcıların yer üzündə təkəbbür göstərməsinin əksinə, təvazökar möminlər təvazökarlıqla hərəkət edirlər və bu təvazökarlıq onların xarici görkəmlərinə də yansır. Allah bir ayəsində möminlərin təvazökar davranışına belə diqqət çəkmişdir:

“

Rəhmanın (xalis) bəndələri o kəslərdir ki, yer üzündə təvazökarlıqla yeriyər və cahillər onlara söz atdıqları zaman: “Salam!” - deyirlər.

(Furqan surəsi, 63)

Bu əxlaqlarının nəticəsində Allah möminləri cənnətlə müjdələmişdir:

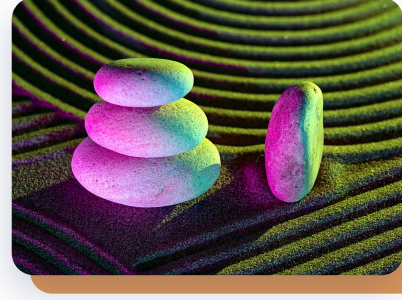
“

... Sizin ilahınız tək olan ilahdır. Elə isə Ona təslim olun! (Ey elçi!) İxlaslı və təvazökar olanlara müjdə ver!

(Həcc surəsi, 34)

2. Boş və faydasız şeylərdən uzaqlaşmaq necə olur? Nələr “boş və faydasız”dır?

"Boş və faydasız işlərdən üz döndərmək" insanın yalnız Allahın rızasını qazanacağı davranışlar sərgiləməsi ilə mümkün olar. Mömin dünyada özünə verilən vaxtı çox səmərəli dəyərləndirməli olduğunu bilir. Çünki bu dünyada gördüyü işlərin nəticəsində axirətdə sonsuza qədər qalacağı yer müəyyən oluncadır. Bu səbəbdən hər əməli ilə axirətə yönəlmiş bir xeyir qazanmağa çalışır. Əlbəttə, hər kəs kimi o da danışır, əylənir, yemək yeyir, gülür, düşünür, çalışır, lakin bunları edərkən ağılında həmişə insanlara və dinə fayda verəcək xeyirli düşüncələr olur.

Bundan əlavə, onun hər bir hərəkəti müəyyən məqsədə söykənir. Daim özünə Allahın məmnuniyyətini ən çox qazandıracaq işə yönəlir. Bu mövzuya belə nümunə verə bilərik: Avtomobil mühərriklərinin gücü haqqında söhbət etmək hər kəsin edə biləcəyi bir şeydir. Ancaq bir mömin görməli olduğu daha vacib işləri varkən, saatlarla bu mövzu ətrafında danışmaz. Eyni şəkildə, bir mömin yanında Allahın dinini təbliğ edə biləcəyi bir insan varkən, onunla uzun müddət bir idman yarışında hansı tərəfin qalib gələcəyi barədə müzakirə aparmaz. Çünki həmin anda vacib olan məsələ o şəxsin Allahın varlığını, əzəmətini, cənnətə layiq olmaq və cəhənnəmdən qorunmaq üçün nələr etməli olduğunu öyrənməsidir.

Qısacası, mömin dinin və müsəlmanların mənafeyinə aid olmayan mövzularda nə uzun-uzadı söhbətlərə dalar, nə də bu işlərə gərəyindən artıq vaxt ayırır. Dünya ilə bağlı hər bir məsələdə düzgün seçim edərək zamanını çox səmərəli keçirir. İçində olduğu anda nəyin "boş iş", nəyin isə faydalı olduğunu vicdanını və aqlını istifadə edərək ayırd edər və bu məsələdə güzəştə getməz. Quranda bir möminin "boş söz"lə qarşılaşdığı zamankı rəftarı belə xəbər verilir:

“

Onlar boş söz eşitdikləri zaman ondan üz çevirər və: “Bizim əməllərimiz bizə, sizin əməlləriniz sizə aiddir. Sizə salam olsun! Biz cahilləri (özümüzə dost tutmaq) istəmirik”, - deyirlər.

(Qəsas surəsi, 55)

3. Qurandakı təmizlik anlayışı necədir?

Möminlər fiziki cəhətdən tərtəmiz insanlardır. Onların bədənləri, yedikləri qidalar, geyindikləri geyimlər, yaşadıkları mühitlər hər zaman təmizliyi və səliqəsi ilə diqqət çəkir. Onlar olduqları hər yeri Quranda təsvir edilən tərtəmiz cənnət mühitlərinə bənzətməyə çalışırlar.

Allah möminlərin təmizlik anlayışının necə olmasına aşağıdakı ayələrdə diqqət çəkmişdir:

“

Paltarını təmizlə! Pis şeylərdən uzaq dur!

(Müdəssir surəsi, 4-5)

“

... sizə verdiyimiz ruzilərin təmiz olanlarından yeyin...

(Bəqərə surəsi, 172)

“

... “Heç bir şeyi Mənə şərik qoşma! Təvaf edən, qiyamda duran, rüku edən və səcdəyə qapanan kimsələr üçün Mənim evimi təmiz saxla!”

(Həcc surəsi, 26)

4. Quranda mənəvi təmizlikdən də bəhs edilirmi?

Allah Quranda insanın ruhən təmiz olmasından da bəhs edir. Nəfsindəki pisliliklərdən uzaq duran, nəfsini təmizləyən insanların nicat tapacağına diqqət çəkir:

“

*Ona şəhər və xeyir duyğularını ilham edənə (and olsun)!
Nəfsini günahdan təmizləyən nicat tapmışdır.*

(Şəms surəsi, 8-9)

İnsanın mənəvi baxımdan təmiz olması, ayədə bildirildiyi kimi, nəfsinin əmr etdiyi pisliklərdən tamamilə uzaq durması ilə mümkündür. Mənəvi cəhətdən təmiz olan şəxs səmimi bir imana və rahat, dinc bir ruh halına malikdir. Onun gördüyü hər iş kimi, hər düşüncəsi də təmiz və gözəldir. Qarşısına çıxan hər hadisədə Allahdan razı olan bir mövqe göstərir. Onun daxilində olanla zahiri eynidir. Həmçinin Allahdan gələn hər şeyin özü üçün mütləq xeyirli olduğunu bilir.

Belə insanlar nəfslərindəki pisliklərdən təmizlənən insanlardır və Allah Quranda bu insanların gözəl sonla qarşılaşacaqlarını xəbər vermişdir:

“

... Sən yalnız görmədikləri halda Rəbbindən qorxanları və namaz qılanları xəbərdar edə bilərsən. Kim təmizlənersə, yalnız özü üçün təmizlənmiş olar. Axır dönüş Allahdır.

(Fatir surəsi, 18)

“

Günahlardan təmizlənən qurtulacaqdır.

(Əla surəsi, 14)

5. Quranda qısqanclığın yeri nədir?

Həsəd Quranda qınanan bir davranışdır. Allah sınaq məqsədilə insanların nəfsini qısqanclığa meyilli şəkildə yaratdığını, lakin möminlərin bundan çəkinməli olduqlarını Quranda bildirmişdir:

... Nəfs xəsisliyə (qısqanclığa) hazırdır. Əgər yaxşı dolanıb (Allahdan) qorxsanız, (bilin ki,) şübhəsiz, Allah sizin etdiklərinizdən xəbərdardır.

(Nisa surəsi, 128)

Bəzi insanlara “qısqancsanmı?” deyə soruşulduqda buna “bəli” və ya “bir az” deyə cavab verirlər. Lakin bu cavabın arxasında gizlənən mənəvi ətraflı düşünmürlər. Halbuki qısqanclıq insanın başqa birisinin hər hansı bir cəhətdən özündən üstün olmasını qəbul edə bilməməsinin nəticəsi olaraq ortaya çıxır. Bu isə insanı Allaha qarşı təkəbbür

göstərməyə qədər aparan son dərəcə yanlış bir davranışdır. Çünki insanlara sahib olduqları bütün xüsusiyyətləri verən Allahdır. O, istədiyinə istədiyi qədər verir və bunu heç kim əngəlləyə bilməz.

Həmçinin, Quranda şeytanın qısqanclıq səbəbilə hz. Adəmə səcdə etməyərək Allaha asi olmasından bəhs edilir. Onun özünü hz. Adəmdən daha üstün gördüyü bildirilir. Bu halda qarşımıza mühüm bir həqiqət çıxır: Qısqanclıq əslində şeytana məxsus bir xüsusiyyətdir və Allahdan qorxan insan bundan uzaq durmalıdır.

Allah Quranda möminlərə, həsəd aparan insanların törətmək istədikləri pisləklərdən qorunmaq üçün Özünə sığınmalarını buyurur:

“

De: “Sığınırım sübhün Rəbbinə,

(Fələq surəsi, 1)

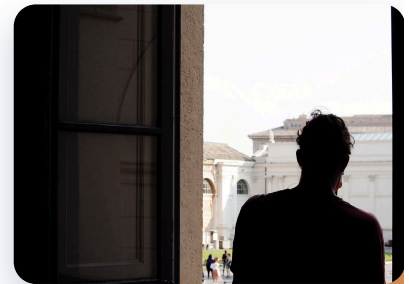
“

Və paxıllıq edən paxılın şərindən!”

(Fələq surəsi, 5)

6. Quranda “istehza” ilə bağlı bildirilənlər nələrdir?

İstehza Allahın qətiyyəni bəyənmədiyi çirkin bir davranışdır. Cahiliyyə əxlaqının yaşandığı cəmiyyətlərdə bir çox istehza mövzusu mövcuddur. İnsanların nöqsanları və ya qüsurları ilə lağ etmək, onlara pis ləqəblər qoşmaq bu mövzuların başında gəlir. Allah bu çirkin əxlaqa qarşı insanları belə xəbərdar edir:

“

Hər bir qeybət edən və tənə vuranın vay halına!

(Hüməzə surəsi, 1)

Allahın Quranda diqqət çəkdiyi digər bir istehza forması isə inkarçıların iman gətirənlərlə lağ etməsidir. Qəflət içində olan, iman edənlərin doğru yolda olduğunu dərk

edə bilməyən bu insanlar özlərini böyük bir ağılsızlıqla möminlərdən üstün görərək onlarla istehza edirlər:

“

Həqiqətən, günahkarlar iman edənlərə gülürdülər. Onların yanından keçdikləri zaman bir-birinə qaş-göz edirdilər.

(Mutaaffin surəsi, 29-30)

Allah bu kəslərin nə qədər böyük bir yanılma içində olduqlarını və üzləşəcəkləri sonun necə pis olacağını isə belə bildirmişdir:

“

Artıq bu gün, (axirət günü) möminlər inkar edənlərə gülürlər. Onlar taxtlarda əyləşərək ətrafı seyr edəcəklər. İnkar edənlər etdiklərinin cəzasını aldılar mı?! (Əlbəttə, aldılar!)

(Mutaaffin surəsi, 34-36)

Lakin bunların hamısından daha mühüm olaraq Allah Quranda böyük bir cəhalətlə dinlə, Allahın ayələri ilə istehza edənlərdən bəhs edir. Bu şəxslərin özlərinə Allahdan gələn hər bir xəbərdarlığı, onları xəbərdar edib qorxutmaq üçün göndərilən elçiləri yalanladıqları bildirilir. Şübhəsiz ki, bu insanlar Allahın böyüklüyünü və qüdrətini layiqincə qiymətləndirməyən, axirətdə hesaba çəkiləcəklərinə əhəmiyyət verməyən kəslərdir. Lakin bu insanlar axirətdə böyük bir heyret yaşayacaq və dünyada etdikləri çirkin istehzanın qarşılığını sonsuz əzabla alacaqlar. Quranda bu həqiqət açıq şəkildə bildirilmişdir:

“

Onlar Rəbbinin ayələrini və Onunla qarşılaşacaqlarını inkar edən və beləcə, əməlləri puça çıxan kəslərdir. Buna görə də qiyamət günü Biz onlar üçün heç tərəzi də qurmayacağıq. İnkar etmələri, ayələrimə və elçilərimə istehza etmələri səbəbilə onların cəzası cəhənnəmdir.

(Kəhf surəsi, 105-106)

“

“Buna görə də hər kəs: “Allaha qarşı həddi aşdığım üçün çox peşmanam. Həqiqətən, mən istehza edənlərdən olmuşam”, - deyəcəyi gündən çəkinsin!

(Zumər surəsi, 56)

7. İnsanlara çirkin ləqəblər qoşmağın Qurandakı yeri nədir?

Quran əxlaqını yaşamayanlar, özlərini ucaltmaq məqsədilə insanlara əsassız, pis ləqəblər qoşaraq lağ edirlər və bununla qarşılarındakı insanları alçaltmağa çalışırlar. Möminlər isə heç vaxt belə çirkin davranışa yol verməzlər. Allah Quranda möminləri bu pis əməldən açıq şəkildə çəkindirir və bu əmrə tabe olmayanların zalimlərdən

olacağını bildirir:

“

“Ey iman edənlər! Kişilər kişiləri lağa qoymasınlar! Ola bilsin ki, onlar (lağa qoyulanlar) özlərindən daha yaxşıdırlar. Qadınlar da qadınları lağa qoymasınlar! Ola bilsin ki, onlar (lağa qoyulanlar) özlərindən daha yaxşıdırlar. Bir-birinizə tənə etməyin və bir-birinizi (pis) ləqəblərlə çağırmayın! İmandan sonra fasiqlik nə pis bir addır! Kim (bu əməllərdən) tövbə etməzsə, onlar əsil zalımlardır.

(Hucurat surəsi, 11)

Quran əxlaqına əməl edən insanlar Allahın bəyənmədiyi bu davranışı heç vaxt göstərməzlər. Onlar bir-birinə ən gözəl şəkildə müraciət etməyə diqqət göstərir və bir-birinə Allahın səmimi bəndələri kimi dərin hörmət bəsləyirlər.

8. Quranda dedi-qodunun yeri nədir?

Allah Quranda möminlərə bir-birlərinin arxasınca danışmağı (qeybət etməyi) qadağan etmiş və bunu çirkin bir davranış kimi göstərmişdir:

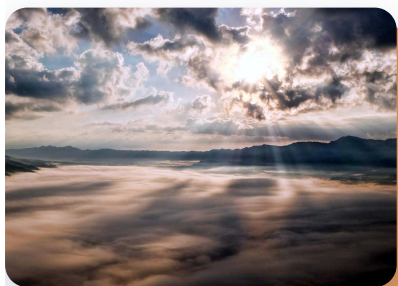
“

... Bir-birinizi güdməyin və bir-birinizin qeybətini qırmayın! Sizdən biriniz, ölmüş qardaşının ətini yeməkdən xoşlanarmı?! Gördünüzmü bu sizdə ikrəh hissi oyatdı. Allahdan qorxun! Şübhəsiz ki, Allah tövbələri çox qəbul edəndir, rəhmlidir.

(Hucurat surəsi, 12)

Ayədəki bu əmrə əsasən, Allahın dinini yaşayan, bir-birinə qardaş kimi yanaşan insanlar belə bir davranışdan uzaq dururlar. Əksinə, möminlər bir-birlərini həmişə yaxşı sözlərlə yad edir, daim onların gözəl xüsusiyyətlərini ön plana çıxarmağa çalışırlar və Allaha təslim olmuş insanlarda nöqsan və qüsurlara axtarmağa cəhd etmirlər. Buna görə də, din əxlaqından uzaq mühitlərdə insanlara böyük narahatlıq yaradan dedi-qodu, Allahın qoyduğu hədləri qoruyan möminlər arasında heç vaxt rast gəlinməyən bir əxlaq pozuntusudur. Əgər bir mömin başqa bir mömində nöqsan və ya səhv davranış görərsə, bunu onun arxasınca başqaları ilə müzakirə etməz. Bunun əvəzinə möminlər birbaşa bir-birlərinə həmin səhvləri düzəltmək üçün nəsihət verərlər.

9. Hər hansı bir məsələdə ümitsizliyə qapılmaq niyə doğru bir davranış deyil?

Allahın hər bir varlığın və hər bir hadisənin Yaradıcısı olduğunu bilən, Onu tanıyıb qüdrətini layiqincə təqdir edən bir insan heç bir mövzuda ümitsizliyə düşmür. Çünki Allah hər cür çətinliyi aradan qaldıran, bağışlayan, mərhəmət edən, sonsuz qüdrət və elm sahibi olandır. Gündəlik həyatın axarında baş verən və zahirən problem

kimi görünən hadisələr, qəfil ortaya çıxan çətinliklər, xəstəliklər, qəzalar, edilən səhvlər — bir sözlə, insanların ümitsizliyə səbəb kimi gördükləri hər şey əslində tamamilə Allahın nəzarəti altında baş verir. Allah hər şeydən xəbərdardır, hər şeyi biləndir. Sonsuz hikmət sahibi olan Allahın taleyi müəyyən etdiyini bilmək insan üçün ən böyük rahatlıqdır. Bu şüura sahib olan insan isə heç vaxt ümitsizliyə qapılmaz.

Həmçinin, mömin dünyada etdiyi hər bir səhvini düzəltməyin mümkün olduğunu bilir və buna görə də ümitsizliyə düşmür. Necə ki, Quranda insanlara Allahın rəhmətindən ümid kəsməmələri əmr edilmişdir:

“

“... Allahın mərhəmətindən ümidinizi kəsməyin! Şübhəsiz ki, inkar edənlərdən başqası Allahın mərhəmətindən ümidini kəsməz”.

(Yusif surəsi, 87)

“

De: “Ey özlərinə qarşı həddi aşan bəndələrim, Allahın mərhəmətindən ümidinizi kəsməyin! Şübhəsiz, Allah bütün günahları bağışlayar. Həqiqətən, O, bağışlayandır, rəhmliyədir.”

(Zumər surəsi, 53)

10. Quranda emosionallığın yeri varmı?

Emosionallığın Quranda yeri yoxdur. Çünki Quranda əsas olan “ağıl” sahibi bir mömin olmaqdır. Allah Özündən qorxub çəkinənləri bir nemət olaraq “ağıl” sahibi edir. Ağıl sahibi olan möminlər isə hadisələri hər zaman Allahın Quranda göstərdiyi mütləq doğrular çərçivəsində dəyərləndirirlər. Onlar ağıl və vicdanlarının yönləndirməsi ilə doğru qərarlar verirlər və bu şəkildə hər bir məsələni asanlıqla həll edə bilirlər. Halbuki emosionallıq ağılı örtən ən mühüm amillərdən biridir. Hadisələrə ağıl ilə deyil, duyğuları ilə yanaşan insan doğru ilə yanlış ayırd edə bilməz. O, obyektiv qərar verə bilməz və buna görə də ədalətli ola bilməz. İnsanların nə düşündüyünə həddindən artıq önəm verdiyi üçün sürətli və düzgün qərarlar qəbul edə bilməz. Emosional xarakterə malik olan bir insanın dəyərləndirmələri Quranın meyarlarına deyil, öz subyektiv dəyər mühakimələrinə əsaslanır.

11. Quranda ixlas və səmimiyyət anlayışı necədir?

“İxlas” sözünün lüğəvi mənası qatqısız, saf olmaq deməkdir. Quranda bəhs edilən ixlas anlayışı insanın səmimi-qəlbdən Allaha iman etməsi, Ona qəlbən bağlanması mənasını ifadə edir. İxlaslı mömin həyat boyu gördüyü hər işi Allahın razılığını qazanmaq üçün edir və

qarşılığını yalnız Allahdan gözləyir. Onun davranışlarında insanların fikirlərinə görə hərəkət etmək, onların rəğbətini qazanmağa çalışmaq kimi qeyri-səmimi niyyətlər yoxdur. Buna görə də onun hər bir davranışı səmimi-qəlbdən və Allahın razı qalacağı şəkildə olur.

Səmimi insan ilk növbədə Allaha, daha sonra isə insanlara qarşı dürüst olur. Çünki o, Allahın hər şeyi görüb eşitdiyini, Onun hüsurunda bir gün bütün etdiklərinə görə hesab verəcəyini və bütün düşüncələrinə, söylədiyi hər sözə, etdiyi hər bir əmələ görə məsuliyyət daşıyacağını bilir. Məhz buna görə möminin göstərdiyi dürüstlük və səmimiyyət onun dərin imanının ən mühüm göstəricilərindəndir.

Allah Quranda peyğəmbərlərin daim Allahın razılığını axtaran ixlaslı davranışlarını möminlərə nümunə göstərmişdir:

“

(Ey elçi!) Qüvvətli və bəsirətli bəndələrimiz olan İbrahimi, İshaqı və Yaqubu da yad et! Şübhəsiz ki, Biz onları axirət yurdunu düşünən ixlaslı kimsələr etdik. Həqiqətən, onlar dərğahımızda seçilmiş ən xeyirli kimsələrdəndirlər.

(Sad surəsi, 45-47)

Həmçinin Quranda Allaha səmimi şəkildə yönələn insanlar təriflənmiş və onların xeyirli bir aqibətlə qarşılaşacaqları müjdələnmişdir:

“

Tağuta (bütlərə) ibadət etməkdən çəkinib Allaha yönələnlərə müjdə vardır. Bəndələrimə müjdə ver! Onlar sözü dinləyər, sonra da onun ən gözəlinə (Qurana) tabe olarlar. Onlar Allahın doğru yola yönəltməyi kimsələrdir. Əsil təmiz ağıl sahibləri də onlardır.

(Zumər surəsi, 17-18)

12. Möminlər hadisələr qarşısında kədərlənirlərmi?

Möminlər hadisələr qarşısında kədərlənməzlər. Çünki Allahın yaratdığı hər bir hadisə ilə onları sınağa çəkdiyini bilirlər. Zahirə yolunda getmirmiş kimi görünən hadisələr qarşısında da təvəkküllə davranır və səbir edirlər. Allahın hər şeyi bir hikmətlə yaratdığını unutmurlar. Quranda bu mövzu ilə bağlı belə bir nümunə verilir:

“

Əgər siz ona (elçiyə) yardım etməsəniz, (bilin ki,) inkar edənlər ikinin ikincisini çıxartdıqları zaman Allah ona yardım etmişdi. İkişi mağarada ikən o, öz dostuna: “Kədərlənmə! Şübhəsiz ki, Allah bizimlə bərabərdir”, - deyirdi ...

(Tövbə surəsi, 40)

Ayədən göründüyü kimi, Peyğəmbərimiz (s.ə.v) ən çətin görünən bir vəziyyətdə belə yoldaşına kədərlənməməsini tövsiyə etmişdir. Möminlər üçün ən gözəl nümunə peyğəmbər əxlaqı olduğu üçün, onlar da çətin şəraitlərdə bu gözəl davranışı tətbiq edirlər.

Möminlərin kədərlənməmələrinin ən mühüm səbəblərindən biri də Allahın yaratdığı hər bir hadisənin onların xeyrinə nəticələnəcəyini bilmələridir. Allah iman gətirən insanlara dünyada gözəl bir həyat vəd etmişdir. Bu gözəl həyat daxilində ömürlərini davam etdirən möminlər Allahın onları axirətdə də sonsuza qədər, nemətlərin tükənmədiyi, dünyadakından qat-qat gözəl və mükəmməl bir məkana yerləşdirəcəyini ümid edirlər. Şübhəsiz ki, bu, insan üçün ən böyük müjdələrdən biridir və ən böyük sevinc mənbəyidir. Buna görə də möminlər heç vaxt kədərlənməzlər. Allah möminləri belə müjdələmişdir:

“

“Rəbbimiz Allahdır!” – deyib sonra doğru yolda gedənlərin üzərinə mələklər nazil olar və onlara belə deyirlər: “Qorxmayın, kədərlənməyin! Sizə vəd olunan cənnətlə sevinin! Biz həm dünyada, həm də axirətdə sizin dostlarınızıq. Orada sizin üçün ürəyinizin istədiyi hər şey vardır. İstədiyiniz hər şey orada hazırlanmışdır,

(Fussilət surəsi, 30-31)

13. Möminlər qəzəblənirlərmi?

Möminlər təbii olaraq, hər bir insan kimi, müxtəlif hadisələr qarşısında daxilən qəzəb hissi keçirə bilirlər. Lakin möminlərin üstün əxlaqının ən mühüm göstəricilərindən biri qəzəblərini udmalarıdır. Onlar nəzarətsiz qəzəbin özlərinə heç bir fayda verməyəcəyini, əksinə, qəzəbləndikləri zaman ağıllı davrana bilməyəcəklərini və ədaləti qoruya

bilməyəcəklərini bilirlər. Belə bir vəziyyətdə həm özlərinə, həm də ətrafdakılara zərər verə biləcək yanlış qərarlar qəbul etməkdən çəkinirlər. Ən əsası isə Allahın belə bir davranışdan razı qalmayacağını bildikləri üçün Onun razı olmayacağı bir rəftardan uzaq dururlar. Məhz buna görə də möminlər səbirli davranır və bağışlayıcı bir mövqe nümayiş etdirirlər. Allah Quranda möminlərin bu xüsusiyyətini belə tərifləyir:

“

O (müttəqilər) ki, bolluqda da, qıtlıqda da infaq edər, qəzəblərini udar və insanları bağışlayarlar. Allah yaxşılıq edənləri sevər.

(Ali İmran surəsi, 134)

Lakin “qəzəbi udmaq” passiv, susqun və hər şeyi qəbul edən bir davranış kimi başa düşülməməlidir. Əlbəttə, möminlər hadisələr qarşısında lazımi tədbirləri görür, pis bir davranış və ya inananlara zərər verə biləcək bir mühit varsa, buna dərhal mane olurlar. Ancaq bunu edərkən duyğularına qapılmır, əksinə, ağılla hərəkət edərək düzgün həll yolları tapır, qarşı tərəfi düşdüyü səhv vəziyyətdən çıxarmağa, ona doğru olanı göstərməyə və zərərli mühiti dəyişdirməyə çalışırlar.

14. Möminlər səhv edirlərmə?

Quranda bildirildiyi kimi, möminlər səhv edə bilirlər. Lakin Allahdan qorxub çəkinən və Ona qarşı səmimi olan möminlər səhvlərində israr etməz, dərhal onları düzəldirlər. Allahdan bağışlanma diləyər və özlərini səhv etdikləri xüsuslarda islah edərək bir daha eyni xəyata düşməməyə diqqət göstərirlər. Onlar dünyanın bir tərbiyə və sınaq yeri olduğunu bilir, etdikləri səhvlərdən dərs çıxararaq özlərini inkişaf etdirirlər.

Allah möminlərin bu gözəl əxlaqını bir çox ayədə tərifləmiş və onları mütləq bağışlayacağını müjdələmişdir:

“

U (müttəqilər) ki, bir günah işlədikləri, yaxud özlərinə zülm etdikləri zaman Allahı yada salıb günahlarının bağışlanmasını istəyərlər. Günahları Allahdan başqa kim bağışlaya bilər? Onlar etdikləri əməllərdə (günahlarda) bilə-bilə ısrar etməzlər.

(Ali İmran surəsi, 135)

15. Quranda möminlərə əmr edilən ədalət anlayışı necədir?

Allah möminlərə hadisələri hər zaman ən ədalətli şəkildə, Quranda bildirdiyi sərhədlər çərçivəsində dəyərləndirməyi əmr etmişdir. İnsanlar arasında hökm verərkən mütləq ən ədalətli qərarı vermələrini və haqlı olan kimdirsə, onun tərəfini tutmalarını bildirmişdir.

Şahidlik etməli olduqları zaman da ən doğru və ən ədalətli şahidliyi edərlər. Bəzən insanın verəcəyi qərar və ya edəcəyi şahidlik onun öz əleyhinə ola bilər və ya yaxınlarından birinin mənafeyinə zidd ola bilər. Lakin Allahdan qorxan bir insan üçün bunun heç bir əhəmiyyəti yoxdur. Çünki möminlər üçün əsas ölçü Allahın razılığıdır. Allahın razı qalmadığı bir şahidlik etmək və ya qərar vermək zahirə insana qazanc gətirmiş kimi görünə bilər, Allah razı olmadıqdan sonra əldə edilən dünyəvi fayda möminə əsla rahatlıq və xoşbəxtlik gətirməz, əksinə, böyük bir vicdan əzabına səbəb olar.

Bu səbəbdən möminlər özləri və ya yaxınları əleyhinə olsa belə ədalətli davranırlar. Allah möminləri əks bir davranışdan belə çəkəndirmişdir:

“

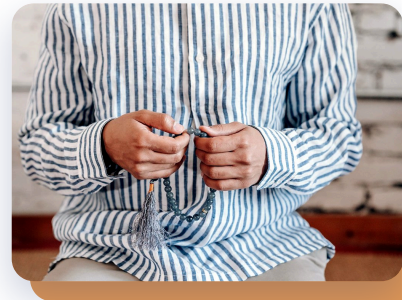
Əy iman edənlər! Öünüzün, ata-ananızın və ya qohumlarınızın əleyhinə olsa belə, daim ədaləti (təmin edən və) Allah üçün şahidlik edən kimsələr olun! (Haqqında şahidlik etdiyiniz kimsələr) istər varlı, istər qasıb olsun, Allah hər ikisinə də (sizdən) daha yaxındır. Nəfsinizin arzusuna uyaraq haqdan üz çevirməyin! Əgər (yalan danışaraq dilinizi) bükər, yaxud (şahidlikdən) boyun qaçırırsınızsa, (bilin ki,) həqiqətən, Allah sizin etdiklərinizdən xəbərdardır!

(Nisa surəsi, 135)

İnsanların ədalətli qərar verə bilməmələrinə səbəb olan digər bir təhlükə isə başqalarına qarşı hiss etdikləri qəzəb və kin hissidir. Əgər bir insan başqa birinə qarşı qəzəb və ya kin bəsləyirsə, ona fayda vermək və ya onun xeyrinə davranmaq istəməz. Lakin möminlər belə hallarda da Allahın razılığını əsas götürür və qarşılarındakı şəxs kim olursa olsun ədalətli davranmaqdan imtina etmirlər. Çünki Allah iman gətirənlərə belə buyurmuşdur: “Bir qrup insana qarşı bəslədiyiniz kin sizi ədalətsizliyə sövq etməsin. Ədalətli olun! Bu, təqvaya daha yaxındır. ...” (Maidə surəsi, 8)

16. Allahı anmaq necə olur?

Möminlər Allahın hər an onları gördüyünü və eşitdiyini, qarşılaşdıqları hər bir hadisəni Allahın yaratdığını bilirlər. Buna görə də Allahı bir an belə ağıllarından çıxarmırlar. Həyatın hər anında həm özləri daxilən Allahı düşünərək zikr edir, həm də digər möminlərlə söhbətlərində Rəbbimizin ucalığını, böyüklüyünü, qüsursuz yaratmasını və sənətini dilə gətirirlər. Möminlərin hər an Allahı zikr edən insanlar olduqları Quranda belə bildirilir:

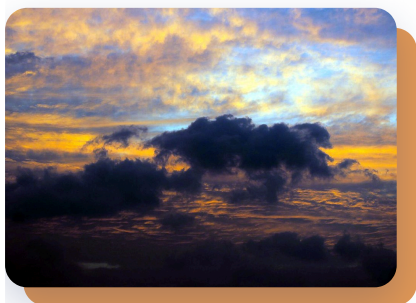
“

Onlar ayaq üstə olanda da, oturanda da, uzananda da Allahı xatırlayar, göylərin və yerin yaradılması haqqında düşünərlər (və belə deyərlər): “Ey Rəbbimiz! Sən bunları boş yerə yaratmamısan. Sən pak və müqəddəssən! Bizi cəhənnəm əzabından qoru!

(Ali İmran surəsi, 191)

Allahı anmaq — qarşılaşılan hər şeyi və baş verən hər hadisəni Allahın yaratdığını bilmək, “Allah bununla mənə nəyi göstərmək istəyir?” deyə düşünmək, Allahın yaratmasındakı hikmətləri anlamağa çalışmaq, hər an Onun ucalığını dərk etməyə səy göstərmək və bütün bunları başqalarına da izah etməklə olur. Məsələn, zahirdə çətinlik kimi görünən bir hadisə ilə qarşılaşdıqda təvəkkül edib səbir göstərən insan həmin anda Allahı andığı üçün belə davranır. Allahı anan insan Allahı və Onun qüdrətini heç vaxt unutmaz və daim doğru hərəkət edər.

17. Qiyamət günü Quranda necə təsvir olunur?

Quranda bildirildiyi kimi, “...O Saat mütləq gələcəkdir! ...” (Taha surəsi, 15) və o gün gəldikdə yer üzündə mövcud olan bütün canlılarla birlikdə ulduzlar, planetlər, qalaktikalar — qısaca, göylərdə və yerdə olan hər şey məhv olacaqdır. Quranda həmin gün baş verəcəyi bildirilən bəzi hadisələr belədir:

Göy yarılıb çatlayacaq, bükülüb-zəifləyəcək. (Haqqə surəsi, 16)

Ulduzlar sönüb töküləcək. (Təkvir surəsi, 2)

Günəş və ay bir yerə gətiriləcək. (Qiyamət surəsi, 9)

Dənizlər qaynayıb daşacaq. (Təkvir surəsi, 6)

O gün yer üzü və dağlar silkələnəcək, dağlar dağılan qum yığınlarına çevriləcək. (Müzzəmmil surəsi, 14)

Dağlar didilmiş rəngli yun kimi olacaq. (Qariə surəsi, 5)

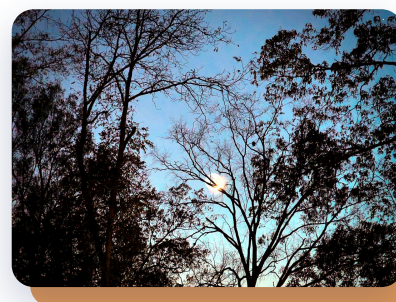
Yer üzü sarsılıb parça-parça olacaq. (Fəcr surəsi, 21)

Yer ağırlıqlarını çölə atacaq. (Zəlzələ surəsi, 2)

Bunlar qiyamət günü baş verəcək dəhşətli hadisələrin yalnız bir hissəsidir. Əslində isə həmin gün insanın dünyada dəyər verdiyi hər şey yox olacaq və hər kəs anlayacaq ki, Allahın razılığı üçün edilən saleh əməllərdən başqa heç nəyin həqiqi dəyəri yoxdur.

18. Qiyamət günü inkar edənlərin vəziyyəti necə olacaq?

Qiyamət günü insanın yaşaya biləcəyi ən dəhşətli, ən qorxulu gündür. Həmin gün inkar edənlər, özlərinə vəd edildiyi halda üzərində düşünmədikləri bir həqiqəti açıq-aydın qarşılarında görəcəklər. Lakin artıq insanların dünyada etdiklərini düzəltmək üçün geri dönüş imkanı olmayacaqdır. O gün inkar edənlər qorxu içində anlayacaqlar ki, ölüm yox olmaq deyil, əksinə, sonsuz davam edəcək bir əzabın

başlanğıcıdır. Allah Quranda o gün insanların yaşadıkları qorxunun şiddətindən sanki sərxoş kimi olacaqlarını bildirir:

“

... Sərxoş olmadıqları halda insanları sərxoş kimi görərsən. Ancaq Allahın əzabı çox şiddətlidir.

(Həcc surəsi, 2)

Qiyamət günü inkar edənlərin, yaşadıkları dəhşət səbəbilə, bütün dəyər meyarları bir anda dəyişəcəkdir. Ən çox dəyər verdikləri mallar, ən qiymətli saydıqları övladlar belə birdən-birə bütün əhəmiyyətini itirəcəkdir. Allah Quranda insanların o gün yalnız özlərini xilas etməyə çalışacaqlarını və bir-birindən qaçacaqlarını xəbər vermişdir:

“

O gün insan qaçacaq öz qardaşından, anasından, atasından, zövcəsindən və övladlarından. O gün onlardan hər birinin yetərinə işi olacaq.

(Əbəsi surəsi, 34-37)

Həmin gün insanların içində olacaqları vəziyyətlə bağlı ayələrdə qeyd olunan bəzi məqamlar belədir:

“

... Haqq olan vəd (qiyamət günü) yaxınlaşdığı zaman birdən kafir olanların gözləri bərələr...

(Ənbiya surəsi, 97)

“

Onu gördüyün gün hər bir əmziqli qadın əmizdirdiyi uşağı unudar. Hər bir hamilə qadın uşağını salar. Sərxoş olmadıqları halda insanları sərxoş kimi görərsən. Ancaq Allahın əzabı çox şiddətlidir.

(Həcc surəsi, 2)

“

Əgər haqqı inkar etsəniz, uşaqları ağ saçlı qocalara çevirəcək bir gündən özünü necə qoruyacaqsınız?!

(Müzzəmmil surəsi, 17)

19. Möminlər sayca çoxdurlarmı?

Allah bir çox ayədə həqiqi mənada iman edən bəndələrinin sayının az olacağını bildirmişdir. Buna görə tarix boyu iman gətirənlərin sayı həmişə az olmuş, inkar edənlər isə say baxımından çoxluq təşkil etmişlər. Bu hal eyni zamanda möminlərin keyfiyyət, dəyər və üstünlüklərinin də bir göstəricisidir. Allah insanların əksəriyyətinin iman

etməyəcəyi ilə bağlı belə buyurur:

“

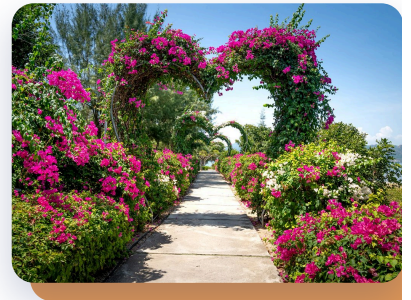
Sən nə qədər istəsən də, insanların çoxu iman edəsi deyil.

(Yusif surəsi, 103)

Bu səbəbdən bir insanın çoxluğu özünə nümunə götürməsi, insanların necə inanırsa o şəkildə inanması onun üçün böyük bir itkiyə çevrilə bilər. Bu insanlar dünyada çoxluq təşkil etsələr də, həyatı boyunca davranışlarını və əxlaqlarını dəyişməzlərsə, axirətdə toplu şəkildə cəhənnəmə düşməkdən qurtula bilməyəcəklər.

20. Axirətdə möminləri necə qarşılama gözləyir?

Möminlər ölüm ilə başlayan axirət həyatında inkar edənlərdən fərqli olaraq həmişə gözəl münasibətlə, xoş sözlərlə və müjdələrlə qarşılanırlar. “Onlar mələklərin: “Sizə salam olsun! Etdiyiniz (yaxşı) əməllərə görə cənnətə daxil olun!” - deyərək tərtəmiz olduqları halda canlarını aldıkları kimsələrdir”. (Nəhl surəsi, 32) ayəsində bildirildiyi kimi, canları gözəlliklə alınır. Onlar hər cür qorxu qarşısında böyük bir arxayınlıq içində olurlar. Rəbbinin onlara olan yardımını və lütfü sayəsində asanlıqla

hesaba çəkilirlər. Mələklər tərəfindən cənnətlə müjdələnilirlər və sonda Allahın onlara vəd etdiyi cənnətə yönəldilirlər:

“

Rəbbindən qorxanlar isə dəstə-dəstə cənnətə gətiriləcəklər. Nəhayət, onlar ora çatdıqları zaman qapıları açılacaq və gözətçiləri onlara: “Sizə salam olsun! Xoş gəldiniz! Əbədi qalmaq üzrə bura daxil olun!” - deyəcəklər. Cənnətliklər: “Bizə verdiyi vədinə sadıq qalan və bizi cənnətdə məskunlaşdığımız yerin varisi edən Allaha həmd olsun! Yaxşı əməl sahiblərinin müqafatı necə də gözəldir!” - deyəcəklər.

(Zumər surəsi, 73-74)

21. inkarçılar din günü necə tanınacaqlar?

“

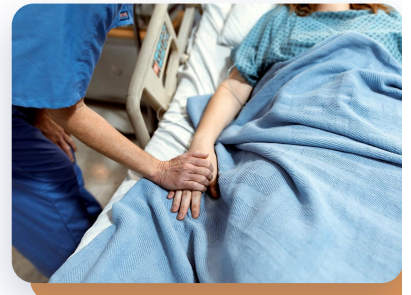
Günahkarlar simalarından tanınar, kəkillərindən və ayaqlarından yaxalanarlar.

(Rəhman surəsi, 41)

Allah bu ayə ilə inkar edənlərin din günündə üzlərindən tanınacaqlarına diqqət çəkir. İnsan dünya həyatında zahirən məsum və ya gözəl görkəmə sahib ola bilər. Lakin hesab günü yenidən dirildilən bu insanların həmin gün malik olacaqları üzlər Quranda “zillət içində”, “qaraltı bürümüş”, “toz-torpaq örtmüş” kimi ifadələrlə təsvir edilir. Bundan əlavə, inkar edənlər kor halda dirildiləcəklər. Onların gözləri kor olmaqla yanaşı qorxunc bir görkəm alacaq və Quranda bildirildiyinə görə “gömgöy” olacaqdır. Beləliklə, hər bir inkar edən din günündə bu qorxunc görkəmlə yenidən dirildiləcəkdir.

22. Xəstəlik və çətinlik anında möminin davranışı necə olur?

Möminlər dünyada Allahın insanları çətinliklər və ya xəstəliklərlə sınağını bilirlər. Buna görə də ən ağır xəstəlik və ya çətinliklə qarşılaşsalar belə, daim təvəkküllü və səbirli davranır, heç vaxt ümitsizliyə qapılmırlar. Xəstəliyi və çətinliyi verənin Allah olduğunu və bunları yalnız Onun aradan qaldıra biləcəyini bildikləri üçün

dərhal Allaha yönəlirlər. Göstərdikləri bu gözəl davranışların qarşılığını həm dünyada, həm də axirətdə əldə etməyi Allahdan ümid edirlər. Allah Bəqərə surəsində möminlərin başlarına gələn çətinliklər qarşısında göstərdikləri bu gözəl davranışı belə bildirir:

“

Şübhəsiz, Biz sizi bir az qorxu, bir az aclıq, bir az mal-dövlət, can və məhsuldan əskiltməklə sınayırıq. Səbir edənlərə müjdə ver! Onlara (səbir edənlərə) bir müsibət üz verdiyi zaman: “Biz Allaha məxsusuq və Ona qayıdacağıq!” – deyərlər. Onları Rəbbi tərəfindən məğfirət və rəhmət gözləyir. Məhz onlar doğru yolda olanlardır.

(Bəqərə surəsi, 155-157)

23. Möminlərin gördükləri işlərdə bir-birləri ilə məsləhətləşmələrinin faydaları nələrdir?

Allah Quranda “Onlar Rəbbinin dəvətini qəbul edər, namazı qılar, öz aralarındakı işlərdə məşvərət edər ...” (Şura surəsi, 38) ayəsi ilə möminlərin işlərini bir-birləri ilə məsləhətləşərək gördüklerini bildirmişdir. Belə bir məşvərətin maddi və mənəvi baxımdan çox faydalı nəticələri vardır. Hər şeydən əvvəl insanın bir işdə

başqasına müraciət edib fikir alması onun təvazökar olduğunu göstərir ki, bu da Allahın bəyəndiyi bir əxlaqdır. Digər tərəfdən, bir işdə tək bir insanın qərar verməsi əvəzinə bir neçə insanın birləşərək qərar verməsi daha yüksək bir düşüncə və ağılın formalaşmasına səbəb olur. Birinin düşünə bilmədiyini digəri düşünər, hər kəs bir-birinin çatışmazlığını tamamlayar. Beləliklə, əldə olunan nəticə daha səmərəli və düzgün olur. Həmçinin görülmə işdə əldə edilən uğur tək bir insana deyil, bir neçə insana aid olur. Bu da insanın nəfsinin bu uğurla qürurlanmasının və onu yalnız özünə aid etməsinin qarşısını alır.

24. Quranda bəhs edilən hekayələrin izah edilmə səbəbləri nələrdir?

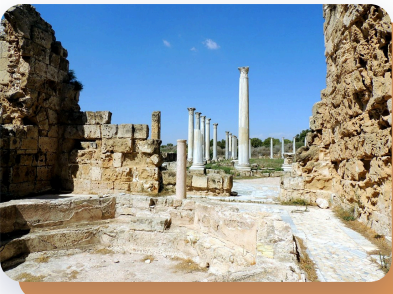
Şübhəsiz ki, onların hekayələrində təmiz ağıl sahibləri üçün ibrət vardır. (Bu Quran) uydurulan bir söz deyildir. Lakin o, özündən əvvəlkiləri (ilahi kitabları) təsdiqləyən, hər şeyi açıq şəkildə izah edən (bir kitab) və iman edən bir qövmlər üçün hidayət və rəhmətdir.

(Yusif surəsi, 111)

Allah Yusif surəsindəki bu ayə ilə Quranda nəql edilən hekayələrdə ibrətlərin olduğunu bildirir. Bu hekayələrdə danışılan hadisələr möminlər üçün bir çox baxımdan nümunə təşkil edir. Keçmişdə yaşamış insanların səhvlərini təkrar etməmək, peyğəmbərlərin və möminlərin müxtəlif vəziyyətlərdə necə davrandıqlarını və necə uğur qazandıqlarını görərək onlardan nümunə götürmək, onların üstün əxlaqını görüb tətbiq etməyə çalışmaq, keçmiş hadisələri və onların nəticələrini nəzərə alaraq bugünkü hadisələri düzgün dəyərləndirmək kimi bir çox cəhətdən bu hekayələrin möminlər üçün böyük əhəmiyyəti vardır.

25. Keçmişdəki qövmlər necə həlak edilmişlər?

Allah keçmişdə yaşamış qövmlərə elçilər göndərmiş, onları axirətin və hesab gününün varlığı ilə xəbərdar edib qorxutmuşdur. Lakin bu qövmlərin çoxu onlara gələn xəbərdarlıqlara qulaq asmamış, Allaha və Onun elçilərinə qarşı çıxmış və dinlərini unutmuşlar. Bunun üzərinə Allah onlara xəbərdarlıq xarakterli müxtəlif bəlalar göndərmiş,

bunlardan ibrət almayan bir qismini isə həlak etmişdir. Bu qövmlərin başına gələn bəlalar zahirən bir-birindən fərqli olsa da, ortaq xüsusiyyətləri insanların heç gözləmədikləri bir anda, ummadıqları bir yerdən, hətta çox vaxt yuxuda ikən baş verməsidir. Bu bəlalar bəzən bütöv bir şəhəri və ya qövmü yerlə-yeksan etmiş, onlardan heç bir iz qoymamış, insanlar üçün ağırlı və qorxunc bir əzaba çevrilmişdir. Allah Quranda bir çox ayədə həlak edilmiş qövmləri bütün insanlar üçün ibrət kimi təqdim edir:

“

Onlardan əvvəl neçə-neçə millətləri məhv etdiyimizi və bir daha onların yanına qayda bilmədiklərini görmədilərmidi?

(Yasin surəsi, 31)

Quranda qeyd olunan həlak edilmə formalarından bəziləri bunlardır:

- Suda boğulma, (İsra surəsi, 103)
- Göydən nazil olan əzablar, (Bəqərə surəsi, 59)
- Dəhşətli sarsıntı-zəlzələ, (Əraf surəsi, 78)
- Sel fəlakəti, (Qamər surəsi, 12)
- Dözülməz bir səs, (Hud surəsi, 67)
- Palçıqdan daş yağması, (Hud surəsi, 82)
- Qulaqları kar edən qasırğa, (Qamər surəsi, 19)
- İldırım vurması, (Zəriyət surəsi, 44)
- Yerin dibinə batırılma. (Nəcm surəsi, 53)

26. Kimlərə öyüd-nəsihət verilir?

Allah Quranda kimlərin öyüd alıb düşünəcəyini bildirmiş və möminlərə də: “Əgər öyüd vermək fayda verirsə, sən öyüd-nəsihət ver!” (Əla surəsi, 9) ayəsi ilə bu xüsusiyyətlərə sahib olan insanlara öyüd vermələrini əmr etmişdir. Allahın öyüdün fayda verəcəyini bildirdiyi insanların bəzi xüsusiyyətləri bunlardır:

“

... Allaha və axirət gününə iman edənlərə verilən öyüd budur...

(Talaq surəsi, 2)

“

Allahdan qorxan nəsihəti qəbul edəcəkdir.

(Əla surəsi, 10)

“

... Yalnız təmiz ağıl sahibləri (bundan) ibrət götürürlər.

(Rad surəsi, 19)

“

... Yalnız Allaha yönələnlər düşünüb ibrət alırlar.

(Mömin surəsi, 13)

“

... Mənim əzabımdan qorxan kimsələrə Quranla öyüd ver!

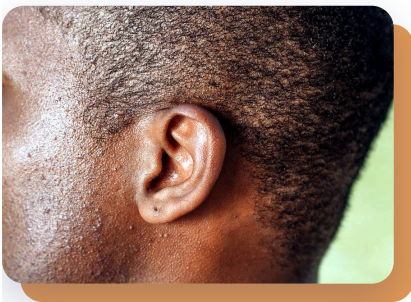
(Qaf surəsi, 45)

“

Sən öyüd-nəsihət ver! Çünki öyüd-nəsihət möminlərə fayda verir.

(Zəriyə surəsi, 55)

27. Öyüd-nəsihətə ən yaxşı cavab necə verilir?

Allah Quranda “Aralarında hökm verməsi üçün Allaha və Rəsuluna çağırıldıqları zaman möminlərin sözü ancaq: “Eşitdik və itaət etdik!” - demələridir. Nicat tapanlar məhz onlardır!” (Nur surəsi, 51) ayəsi ilə möminlərin öyüdə necə cavab verməli olduqlarına işarə edir. Allahdan və Onun elçilərindən gələn öyüdü eşidib dərhal ona tabe olanları

Allah cənnətlə müjdələyir. Həmçinin Allah başqa bir ayədə möminlər haqqında belə buyurur: “Onlar sözü dinləyər, sonra da onun ən gözəlinə (Qurana) tabe olurlar. Onlar Allahın doğru yola yönəltdiyi kimsələrdir. Əsil təmiz ağıl sahibləri də onlardır”. (Zumər surəsi, 18)

Bu ayələrin işarəsinə əsasən, möminlər Allaha iman gətirən insanlardan gələn bütün öyüdləri qəbul edirlər. Bu insanların həmişə yaxşılığı əmr etdiyini və onları pisləkdən çəkəndirdiklərini unutmurlar. Buna görə də deyilənləri səmimi və tam şəkildə qəbul edib tətbiq edirlər.

28. İnfaq nə deməkdir?

İnfaq insanın sahib olduğu malını və imkanlarını Allah yolunda sərf etməsi deməkdir. Bir insanın heç bir gələcək narahatlığı duymadan “ehtiyacından artıq qalanı”nı (Bəqərə surəsi, 219) Allah yolunda xərcləməsinin qarşılığında Allah axirətdə ona cənnəti, dünyada isə xərclədiyinin əvəzini verməyi vəd edir:

“

De: “Həqiqətən, Rəbbim bəndələrindən istədiyinin ruzisini bol edər, istədiyinin ruzisini də azaldar. Siz nə infaq etsəniz, Allah onun yerinə başqasını verər. O, ruzi verənlərin ən xeyirlisidir”.

(Səba surəsi, 39)

“

... özlərinə verdiyimiz ruzilərdən gizli və aşkar infaq edənlər əsla zərər etməyən bir qazanc uma bilərlər.

(Fatir surəsi, 29)

29. İnfaq edərkən ən gözə rəftar necə olmalıdır? İnfaq necə edilir?

Allah infaqın “gizli və ya açıq” (Bəqərə surəsi, 274) şəkildə edilə biləcəyini bildirmişdir. Lakin Allah infaq edənlərin bunu qətiyyən “göstəriş üçün” etməmələrini, infaqdan sonra qarşı tərəfə əziyyət verəcək davranışlardan uzaq durmalarını və onları minnət altında qoyacaq münasibət göstərməmələrini əmr edir. Ən gözəl infaq səmimi niyyətlə, yalnız Allahın razılığını qazanmaq üçün ediləndir. Belə infaq edən insan

verdiyini başa qaxmaz, qarşı tərəfi incitməz və etdiyi yaxşılığı xatırladaraq onu dəyərdən salmaz. Bu səbəbdən ən doğru davranış — infaqı ixlasla, təvazökar şəkildə, ehtiyacı olanlara hörmətlə yanaşaraq və yalnız Allahın razılığını qazanmaq niyyəti ilə həyata keçirməkdir.

Allah verdiyi nümunələrlə göstərir ki, nümayiş (riya) məqsədilə edilən infaqın heç bir savabı və qarşılığı yoxdur.

“

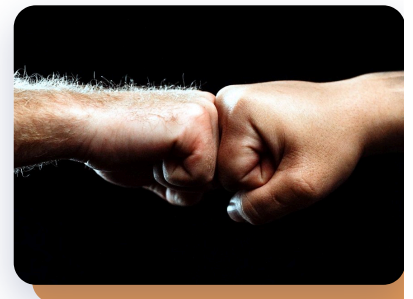
Xoş bir söz və bağışlamaq, arxasınca əziyyət (minnət) edilən sədəqədən daha xeyirlidir. Allah heç bir şeyə möhtac deyildir, həlimdir (cəzaları təxirə salandır). Ey iman edənlər! Özünü insanlara göstərmək üçün malını sərf edib Allaha və axirət gününə inanmayan şəxs kimi, siz də sədəqələrinizi minnət qoyaraq və əziyyət verərək puça çıxartmayın! Onun (minnətlə sədəqə verənin) halı, üzərində (bir az) torpaq olan qayanın halına bənzəyir. Ora şiddətli bir yağış yağıb onu çılpaq bir hala salar. Onlar, qazandıqlarından heç bir şeyə (savaba) nail ola bilməzlər. Allah inkar edənlər qövmini doğru yola yönəltməz. Allahın rızasını qazanmaq və içlərindəkini (cəmərdliklərini) möhkəmləndirmək üçün mallarını infaq edənlərin halı, bir təpənin üstündəki bir bağın halına bənzəyir ki, ora bol yağış yağar və (o yağış nəticəsində) iqlimat meyvə verər. Ora bol yağış yağmasa belə, az bir şəh də (ona kifayət edərsə). Allah sizin nə etdiyinizi görür.

(Bəqərə surəsi, 263-265)

30. Hərisliklə mal yığmağın və ya xəsislik etməyin Allah qatında qarşılığı nədir?

İnsanlardan bəziləri bütün ömürləri boyu mal və pul toplayıb yığırlar və bunları Quranda təsvir edilən xeyirli işlərdə istifadə etmirlər. Böyük bir hərisliklə daim daha çox mal-mülk əldə etməyə çalışırlar. Əldə etdiklərini isə Allah yolunda xərcləmək, ehtiyac içində olanlara kömək etmək əvəzinə yalnız öz istəkləri üçün istifadə edirlər.

Ehtiyaclarından qat-qat artıq yığır, göstərmək xatirinə edilən bəzi kiçik xərcləmələrdən başqa bu imkanları faydalı işlərə sərf etməkdən çəkinirlər. Məhz belə insanların axirətdə görəcəkləri qarşılıq isə çox şiddətli olacaqdır. Bu qarşılıq Tövbə surəsində belə bildirilir:

“

... Qızıl və gümüş yığıb onu Allah yolunda xərcləməyən kimsələri acı bir əzabla müjdələ! (Bu qızıl və gümüşlər) cəhənnəm odunda qızdırılıb bunlarla alınları, böyürləri və belləri dağlanacağı gün (onlara belə deyilər:) “Bu, özünüüz üçün yığdığımız şeylərdir. Ona görə də yığdıqlarınızı (yığdıqlarınıza görə verilən əzabı) dadın!”

(Tövbə surəsi, 34-35)

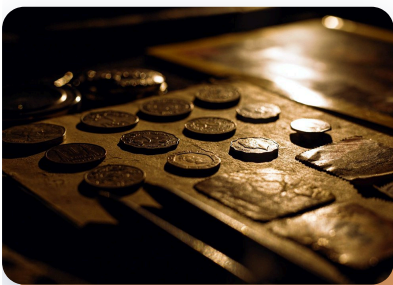
Malını yığıb saxlayan və xəsislik edən insanlar Allahın bu dünya həyatında onlara verdiyi mal və sərvətin bir sınaq olduğunu dərk etməyən, buna görə də dünyaya hərisliklə bağlanan insanlardır. Halbuki Allah heç kimin infaqına möhtac deyil və bütün zənginliyin yeganə sahibidir. İnfaq edərək Allah Qatından savab qazanmağa ehtiyacı olan isə insandır. Allah bu həqiqəti başqa bir ayədə belə açıqlayır:

“

Budur, siz Allah yolunda infaq etməyə dəvət olunursunuz. Ancaq içində xəsislik edənlər var. Kim xəsislik edərsə, ancaq öz əleyhinə xəsislik etmiş olar. Allah zəngindir, siz isə yoxsulsunuz. Əgər (haqdan) üz döndərsəniz, O sizin yerinizə başqalarını gətirər. Onlar isə sizin kimi olmazlar.

(Məhəmməd surəsi, 38)

31. Zənginliyin axirətdə hər hansı faydası olacaqmı?

Bir insanın nə zəngin olması, nə də dünyada güc və ya hakimiyyət sahibi olması axirətdə ona heç bir fayda verməyəcəkdir. İnsan dünyada nə qədər çox mal-dövlətə sahib olsa da, ölümündən sonra bu sərvət ona heç bir yarar gətirməz. Əgər inkar edənlərdəndirsə, digər inkar edənlərlə eyni aqibəti yaşayaraq cəhənnəm əzabına düşər olacaqdır.

Dünyada zənginliyinə görə fərqli münasibət görən bu insanlar axirətdə görünməmiş bir alçaldılma ilə üzləşəcəklər. Bu da onların dünyada mal-dövlətlərinə güvənərək təkəbbür göstərmələri və Allahın ayələrini qəbul etməmələri səbəbindəndir.

Axirətdə insanlar Allaha iman etmələrinə və Ondən qorxaraq Onun istədiyi davranışları göstərmələrinə görə qiymətləndiriləcəklər. Dünyadakı zənginlik və ya mövqe onlara heç

bir üstünlük qazandırmayacaqdır. Zənginliyin Allah qatında heç bir dəyərinin olmadığını bildirən ayələrdən biri belədir:

“

Biz hansı bir məmləkətə xəbərdar edən bir elçi göndərdikşə, oranın naz-nemət içində yaşayan başçıları: “Biz sizinlə göndərilənləri inkar edirik”, - dedilər. Onlar: “Biz mal-mülk və övlad cəhətdən daha çoxuq, əzaba düşər olası da deyilik”, – dedilər. De: “Həqiqətən, Rəbbim istədiyinin ruzisini artırır, istədiyinin ruzisini də azaldır. Lakin insanların çoxu bunu bilmir”. Sizi bizə yaxınlaşdıran nə malınızdır, nə də övladlarınız. İman edib yaxşı işlər görənlər isə bundan istisnadır. Onlar üçün etdikləri əməllərin qat-qat çoxu vardır. Onlar (cənnətdəki) otaqlarda əmin-amanlıq içində olacaqlar.

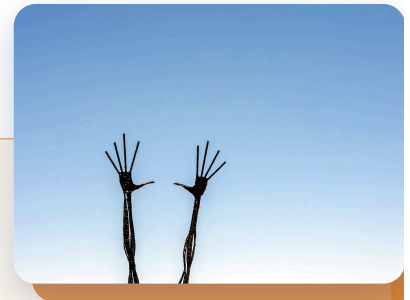
(Səba surəsi, 34-37)

32. Nəfsini müdafiə etməmək necə olur?

Nəfs insana pisliliyi əmr edir. Nəfsin bu xüsusiyyəti Şəms surəsində belə bildirilir:

“

And olsun nəfsə, onu yaradıb surət verənə, Ona şər və xeyir duyğularını ilham edənə (and olsun)! Nəfsini günahdan təmizləyən nicat tapmışdır.

(Şəms surəsi, 7-9)

Nəfsin pisliliyi əmr etmə xüsusiyyətini açıqlayan ayələrdən biri də hz. Yusiflə bağlıdır. Ayədə bildirilir ki, hz. Yusif heç bir günahı olmadığı halda iftiraya məruz qaldıqdan sonra belə demişdir:

“

Mən nəfsimi də təmizə çıxartmıram. Həqiqətən, nəfs şiddətli şəkildə pis işlər görməyi əmr edir. Ancaq Rəbbimin rəhm etdiyi kimsə istisnadır. Şübhəsiz ki, Rəbbim bağışlayandır, rəhmlidir”.

(Yusif surəsi, 53)

Ayələrdə də bildirildiyi kimi, nəfs daim pisliyi əmr edir. Buna görə də insanın hər hansı bir hadisə qarşısında dərhal özünü müdafiə etməsi, haqlı olduğunu sübut etməyə çalışması düzgün olmaz. Çünki o, bir anlıq zəifliklə nəfsinə uymuş ola bilər. Belə bir halda edilməli olan ilk iş düşünməkdir. İnsan səmimi və dürüst şəkildə düşündükdə, haqlı hesab etdiyi bir çox məsələdə əslində səhv etdiyini anlaya bilər. Bunu dərk etmək mömin üçün böyük qazandır. Çünki səhvini görüb qəbul edən insan onu düzəltmək və Allahdan bağışlanma diləmək üçün ilk addımı atmış olur. Əksinə, daim özünü haqlı çıxarmağa çalışan və heç bir səhvi özünə aid etməyən insan, başqalarının gözündə özünü haqlı göstərsə belə, Allah həqiqəti bilir və bu həqiqət axirətdə qarşısına çıxacaqdır.

Bu səbəbdən insanın nəfsini daim müdafiə etməsi əvəzinə, onu tənqid etməsi, öz çatışmazlıqlarını və qüsurlarını üzə çıxarması və bunları aradan qaldırmaq üçün Allaha yönəlməsi Allah Qatında gözəl qarşılığı olan bir davranışdır.

33. Dünya həyatına necə qapılmamaq olar?

Dünya insanların sınaqdan keçirilməsi və axirət yurduna hazırlanması üçün Allahın xüsusi olaraq yaratdığı bir məkandır. Bu sınağın tələbi olaraq isə dünya insanlara cazibədar görünəcək şəkildə bəzədilmişdir. Dünyanın insana cazibədar gələn zinətləri bir ayədə belə bildirilir:

Qadınların, uşaqların, yığın-yığın qızıl-gümüşün, yaxşı cins atların, mal-qaranın və əkin yerlərinin verdiyi zövqlərə olan istəklərin insanların gözünə gözəl göstərilmişdir. Bunlar, dünya həyatının keçici zövqüdür, gözəl qayıdış yeri isə Allah yanında.

(Ali İmran surəsi, 14)

Ayədə də qeyd edildiyi kimi, müxtəlif zinətlər, mallar, qazanc gətirən ticarət, gözəl və varlı həyat yoldaşı, sağlam övladlar, gözəl evlər, müxtəlif növ nəqliyyat vasitələri və saysız-hesabsız nemətlər insanı dünyaya bağlayan dəyərlərdir. İnsan bunların Allah tərəfindən verilmiş nemətlər olduğunu, hamısının müvəqqəti olduğunu və ayədə bildirildiyi kimi “gözəl qayıdış yerinin” axirət olduğunu unutmamalıdır.

İnsan ona verilən bu nemətləri dünyada məsuliyyətsizcə xərcləyərək deyil, onları axirətə hazırlıq üçün istifadə etməlidir. Məhz bu əhəmiyyətli həqiqətin şüuru ilə yaşayan insanlar dünya həyatına qapılmazlar.

34. Bu dünya həyatına razı olanların vəziyyəti necə olacaqdır?

Bəzi insanlar dünyanın keçici və çatışmazlıqlarla dolu bir yer olduğunu unudaraq ona hərisliklə bağlanırlar. Quranda Allah bu insanlar haqqında belə buyurur:

“

Bizimlə qarşılaşacaqlarını ümid etməyib dünya həyatına razı olaraq onunla rahatlıq tapanlar və ayələrimizdən qafil olanlara gəldikdə, Qazandıqları (günahlar) səbəbilə onların sığınacaqları yer cəhənnəmdir.

(Yunis surəsi, 7-8)

Özlərini Yaradanı unudub hərislik içində dünyaya bağlananlar — Allahın diləməsi istisna olmaqla — sonsuza qədər cəhənnəm əzabı içində yaşayacaqlarını bilməlidirlər. Bu insanlar etdiklərinin qarşılığı olaraq çox qısa bir həyatı seçərək sonsuz həyatı itirəcəklər. Üstəlik, dünyada hərisliklə bağlandıqları bu dəyərlərə axirətdə sonsuza qədər bir an belə sahib ola bilməyəcəklər.

35. İnsan həyatını tamamilə Allah üçün yaşaya bilərmə?

Bütün həyatı Allah üçün yaşamağın necə olacağını anlamaq üçün əvvəlcə həyatın həqiqi mənasını bilmək lazımdır. Allah həyatın həqiqi mənasını belə bildirir:

O, hansınız daha yaxşı əməl edəcəklə deyə sizi sınamaq üçün ölümü və həyatı yaratdı. O, qüdrətlidir, bağışlayandır.

(Mülk surəsi, 2)

Ayədə bildirildiyi kimi, bütün insanlar davranışlarının necə olduğuna görə sınaqdan keçirilirlər. Gözəl davranışlar göstərənlər bunun nəticəsində Allahın razılığını qazanaraq cənnətə girməyi arzulayırlar. Bunun üçün də həyatın hər anını belə bir səylə keçirməli olduqlarını bilirlər.

Lakin bəzi insanlar bu məqamda mühüm bir yanılma içindədirlər. Onlar yalnız bəzi ibadətləri yerinə yetirməyin və haramlardan çəkinməyin Allahın razılığı üçün olduğunu, bunlardan kənar zamanların isə dinlə heç bir əlaqəsinin olmadığını zənn edirlər. Halbuki insan yaşadığı hər an, hər danışığında, ağlından keçirdiyi hər düşüncədə, gördüyü hər işdə Allahı ən çox razı salmağın yolunu axtarmalıdır. Məsələn, dünyada hər bir insan çalışır və pul qazanır. Lakin həyatını Allah üçün yaşayan bir insan, Allahın dininə daha çox xidmət edə bilmək üçün çalışır və qazancından yalnız ehtiyacı qədərini özünə ayıraraq qalanını Allahın razı olacağı yerlərdə xərcləyir. Bu insan hər söhbətində Allahı ən çox razı salacaq sözləri danışır. İnsanlara Allahı xatırladır, pisləkdən çəkindirərək yaxşılıqı əmr edir. Ətrafını və dostlarını Allahın razı olacağı insanlardan seçir. Bu seçimi edərkən dünyəvi mənfəətlərini və ya din əxlaqını yaşamayan insanların meyarlarını əsas götürmür. Hər an “indi Allahı ən çox necə razı sala bilərəm?” deyər düşünür.

Dinin ən əsas şərtlərindən biri bütün həyatın Allah üçün yaşanmasıdır. Buna görə Allah möminlərə belə demələrini əmr edir:

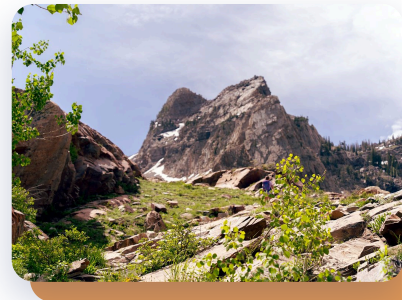
“

De: “Şübhəsiz, mənim namazım da, ibadətim də, həyatım da, ölümüm də aləmlərin Rəbbi olan Allah üçündür.

(Ənam surəsi, 162)

36. Nə üçün insan özünü yetərli görməməlidir?

Allahdan qorxan bir insanın həyatda ən böyük məqsədi Allahı razı salacaq bir əxlaqa sahib olmaqdır. Bunun üçün o, özünü tərbiyə etməli, daim daha üstün bir əxlaqı yaşamaq üçün səy göstərməli olduğunu bilir. Çünki səmimiyyətin, dürüstlüyün, çalışqanlığın, fədakarlığın, təvazökarlığın və digər gözəl xüsusiyyətlərin “yuxarı

həddi” yoxdur. Yəni bir insanın “mən ən gözəl əxlaqa çatdım, bundan daha yaxşısı ola bilməz” deməsi mümkün deyil.

Özünü hər baxımdan natamam (çatışmazlıqlarla dolu) görən və daim daha yaxşısını axtaran bir insanın mənəvi inkişafı çox sürətli olur. Belə bir insan tez bir zamanda səhvlərindən təmizlənir və hər gün daha üstün bir əxlaqa doğru irəliləyir. Əks halda, əgər insan hər hansı bir mövzuda özünü yetərli görərsə, daha yaxşısını axtarmaq və tətbiq etmək üçün səy göstərməz. Öz nöqsanlarını və səhvlərini görə bilməz, onları düzəldə bilməz. Bu isə onun inkişaf etməməsinə səbəb olar. Allah Quranda insanın özünü hər hansı bir mövzuda müstəğni (özünü yetərli hesab edən) görməsinin böyük bir səhv olduğunu belə bildirir:

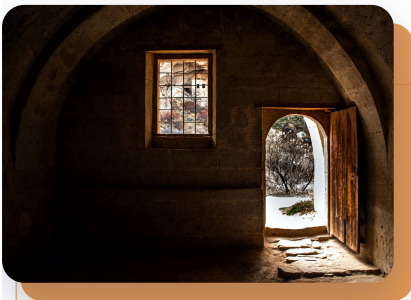
“

Xeyr! Həqiqətən, insan çox azgınlıq edir. Çünki o, özünün heç bir şeyə ehtiyacı olmadığını düşünür.

(Ələq surəsi, 6-7)

Məhz buna görə insan həm Allahı razı edəcək xeyirli işlər görməkdə, həm də mənəvi baxımdan özünü inkişaf etdirməkdə qətiyyənlə özünü yetərli hesab etməməlidir. Allahın ona verdiyi ağıl və vicdan vasitəsilə daim daha yaxşısını, daha gözəlini, daha üstününü, daha mükəmməlini istəməli və bu istiqamətdə səmimi şəkildə səy göstərməlidir.

37. Dində məcburiyyət varmı?

Bu sualın cavabı ayədə açıq şəkildə verilmişdir:

Dində məcburiyyət (zorakılıq) yoxdur. Doğruluq (iman) azgınlıqdan (küfrdən) ayırd edilmişdir. Artıq kim Tağutu (bütləri və ya şeytanları) inkar edib Allaha iman edərsə, o, heç vaxt qırılmayan ən möhkəm qulpdan yapışmış olar. Allah hər şeyi eşidəndir, biləndir!

(Bəqərə surəsi, 256)

Ayədə bildirildiyi kimi dini yaşamaq məsələsində insanın məcbur edilməsindən söhbət gedə bilməz. Digər insanlara Allahın varlığını və Quran əxlaqını izah etmək möminin vəzifələrindəndir. Bu vəzifəni yerinə yetirmək istəyən möminlər başqalarının

hidayətinə vəsilə olmaq üçün dini izah edərlər, lakin Allah hidayət diləmədikcə heç nə edə bilməyəcəklərini bilərək bundan sonrasını insanın vicdanına buraxarlar. Çünki Allahın və axirətin varlığı açıq-aşkardır. Allahın çağırdığı doğru yol ilə şeytanın çağırdığı azğınlıq arasındakı fərqi görmək olduqca asandır. Hansının daha gözəl və daha faydalı olduğunu hər insan öz vicdanı ilə rahatlıqla anlaya bilər. Buna görə Allahdan qorxan insanlar doğru yola sevə-sevə, könüldən tabe olurlar.

Allah Quranda iman gətirənlərə düşən vəzifənin yalnız doğrunu çatdırmaq olduğunu bir çox ayədə bildirmişdir. Bir ayədə belə buyurulur:

“

Əgər səninlə mübahisə edərlərsə, de ki: “Mənə tabe olanlarla birlikdə mən özümü Allaha təslim etmişəm”. Kitab verilmiş kimsələrə və ümmilərə də belə de: “Siz də (Allaha) təslim oldunuzmu?” Əgər təslim olarlarsa, doğru yola yönəlmiş olarlar. Əgər üz döndərərlərsə, sənin vəzifən ancaq təbliğ etməkdir. Allah bəndələrini görəndir.

(Ali İmran surəsi, 20)

38. Xeyirlərdə yarışmaq nə deməkdir?

İnsanlar iman dərəcələrinə görə bir-birindən fərqlənirlər. Bəzi insanlar Allaha ümumiyyətlə iman etmirlər. Bəziləri isə sahib olduqları güclü Allah qorxusuna görə daim saleh əməllər etməyə və dinə xidmət göstərməyə çalışırlar. Həyatının hər anında Allahı razı salmağa çalışan bu insanlar Allah tərəfindən Quranda belə xəbər verilmişdir:

“

Məhz bunlar yaxşı işlər görməyə tələsər və bunun üçün yarışarlar.

(Muminun surəsi, 61)

Bu insanlar səhərdən axşama qədər daim dinə xidmət etməyə, dinin və möminlərin xeyrinə olan saleh əməllər görməyə, qısacası hər addımlarında Allahı razı edəcək bir gözəllik ortaya qoymağa çalışırlar. Bunun üçün daim düşünmək, dua etmək, Allahın ən çox razı olacağı davranışı axtarmaq və onu taparaq tətbiq etmək lazım olduğunu bilirlər. Buna görə də onlar daim Allaha yaxınlaşa biləcəkləri, Onun ucalığını layiqincə dərk edə biləcəkləri şəkildə dərin düşüncə içində olurlar. Düşünmədikləri, dünyanın keçici

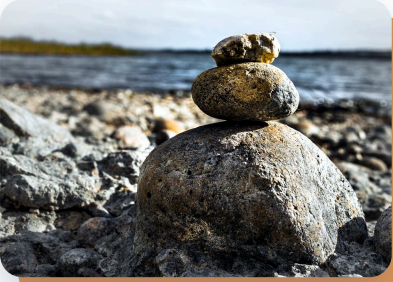
faydalarına dalıb axirəti unutduqları bir an belə olmasına yol verməzlər. Səmimi şəkildə iman etdikləri üçün həyatın hər anını Allah üçün yaşayır və bu mövzuda qəflətə düşürlər. Dayanmadan Allahı və Onun böyüklüyünü düşünmək onların Allah qorxusunu daha da artırır. Allahın Quranda əmr etdiyi kimi, bir işi bitirdikdə dərhal başqa bir işlə məşğul olmağa davam edirlər. Məhz bu insanlar “yarışb önə keçənlər”dir və Allah onları cənnətlə müjdələmişdir:

“

(Yaxşı əməldə) öndə olanlar (mükəfətdə də) öndədirlər! Onlar Allaha yaxın kimsələrdir. Nəim cənnətlərində!

(Vaqiə surəsi, 10-12)

39. Mömin nələrə səbir edir?

Möminin ən mühüm xüsusiyyətlərindən biri səbirdir. Lakin Qurandan öyrəndiyimiz səbir yalnız qarşılaşılan çətinlik anlarında dözümlülük göstərmək demək deyil. Mömin ömrü boyu qarşılaşdığı hər vəziyyətdə, hər an Allahı ən çox razı edəcəyi düşünülmən davranışı seçməkdə səbir göstərir.

Allah möminləri aclıq, qorxu, canlarından və mallarından azalma, bolluq kimi müxtəlif hallarla sınağa çəkir. Quranda təsvir edilən mömin isə hansı vəziyyətdə olursa olsun, Allahın razılığını səbir və əzm ilə axtarır. Bolluqda Allaha şükür edir, darlıq və çətinlik anlarında Allaha təvəkkül edir, dinin və möminlərin mənafeyi onun üçün hər zaman şəxsi mənafeyindən üstün olur. Ömrü boyu gözəl əxlaqın bütün incəliklərini səbir və davamlılıqla tətbiq edir. Səmimidir, dürüstdür, fədakardır, çalışqandır, həvəslidir, hər zaman ən gözəl sözü söyləyir, daim dinə xidmət etməyə çalışır. Qısacası, Uca Allahın gözəl saydığı hər şeyi səbir və iradə ilə həyata keçirir. Bunun qarşılığında Allah səbir edən qullarını belə müjdələmişdir:

“

Şübhəsiz, Biz sizi bir az qorxu, bir az aclıq, bir az mal-dövlət, can və məhsuldan əskiltməklə sınayırıq. Səbir edənlərə müjdə ver! Onlara (səbir edənlərə) bir müsibət üz verdiyi zaman: “Biz Allaha məxsusuq və Ona qayıdacağıq!” – deyərlər. Onları Rəbbi tərəfindən məğfirət və rəhmət gözləyir. Məhz onlar doğru yolda olanlardır.

(Bəqərə surəsi, 155-157)

40. İnkarcılara da bu dünyada mal-mülk verilməsinin hikməti nədir?

İnkarcıların sahib olduqları mal və güc onların daha da azğınlaşmasına səbəb olur. Bu, Allahın Quranda açıqladığı bir sirdir. Allah onların sahib olduqları mülkün yalnız dünya həyatına aid olduğunu bildirmiş, möminlərin bunlara qarşı heç bir şəkildə qibtə hissi duymamalarını əmr etmişdir. Həmçinin bu nemətlərlə onların küfrünü artıracağını və sonda hamısını birgə cəhənnəmə sürükləyəcəyini vəd etmişdir.

Bu mühüm sirri açıqlayan ayələrdən biri belədir:

“

Onların malları və övladları səni imrəndirməsin! Həqiqətən, Allah bunlar vasitəsilə onlara dünya həyatında əzab vermək və kafir olaraq can vermələrini istəyir.

(Tövbə surəsi, 55)

41. İnkər edənlər etdiklərinə görə nə üçün dərhal cəzalandırılırlar?

Bu dünya bir imtahan mühiti olduğu üçün Allah hər kəsə nəsihət alıb davranışlarını düzəldə biləcəyi bir müddət verir. İnkər edənlərin də onlar üçün müəyyən edilmiş bu müddət başa çatana qədər axirətdəki cəzaları təxirə salınır. Belə ki, cəhənnəmə daxil olduqları zaman irəli sürə biləcəkləri heç bir bəhanə qalmasın. İnkərlərində ısrarlı olanlara, pisliklərini bacardıqları qədər ortaya qoymaları üçün imkan verilir. Beləliklə,

onlar üçün cəhənnəmdə tam layiq olduqları qarşılığı almalarına kifayət edəcək qədər dəlil toplanmış olur.

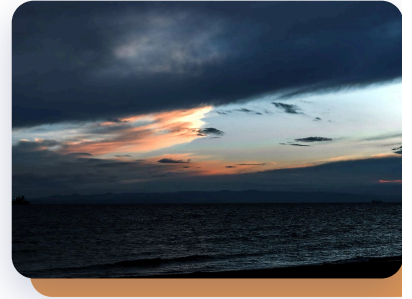
“

İnkər edənlər, onlara verdiyimiz möhlətin özləri üçün daha xeyirli olduğunu sanmasınlar. Onlara ancaq günahlarını artırmaları üçün möhlət veririk. Onlar üçün alçalıcı bir əzab vardır.

(Ali İmran surəsi, 178)

42. İnkərçilərin dünyada uğradıqları son necədir?

Allah inkər edənlər üçün axirətdə sonsuza qədər davam edəcək ağırılı bir əzab hazırlamışdır. Lakin inkərçilər üçün dünyada da müxtəlif əzablar hazırlanmışdır. Bunlar hər nə qədər etdiklərinin cəhənnəmdəki qarşılığı kimi olmasa da, sonsuz əzablarının bir növ başlanğıcı kimidir. Eyni zamanda, peşman olub ibrət almaları və doğru yola qayıtmaları üçün Allah tərəfindən bir xəbərdarlıq və xəbərdaredici işarə xarakteri daşıyır. Allah dünyada verəcəyi əzabı və bunun səbəbini ayədə belə bildirir:

“

Əlbəttə, onlara böyük əzabdan əvvəl dünya əzabını da daddıracağıq. Ola bilsin ki, onlar (haqq yola) qayıdalar.

(Səcdə surəsi, 21)

İnkərçilərin inkər etmələrinin ən mühüm səbəbi dünya həyatına həddindən artıq bağlı olmaları və həqiqəti anladıqları halda bu dünya bağlılığı səbəbilə onu qəbul etməmələridir. Allahın inkərçilər üçün dünyada hazırladığı əzab isə onların dünyaya aid nemətlərinin əllərindən alınması şəklində olur. Quranda qeyd olunan bəzi dünyəvi əzablar bunlardır:

“

İnkərçi qövmə çəyirtkə, həşərat, qurbağalar kimi heyvanların müsəllət edilməsi.

(Əraf surəsi, 133)

“

İnkarçı qövmdə quraqlıq və məhsul qıtlığı olması, iqtisadi böhranlar yaşanması.

(Əraf surəsi, 130, Nəhl surəsi, 112)

“

İnkarçıların bədbəxt və narahat həyat sürməsi.

(Əla surəsi, 11-12)

“

Şübhə və boş xəyallar içində yaşamaları.

(Nisa surəsi, 120)

“

Qəlblərinin daralması və sıxıntı içində olmaları, üzərlərinə mənəvi ağırlıq çökməsi

(Ənam surəsi, 125)

43. Cəhənnəmə kimlər girəcək?

Quranda bir çox ayədə cəhənnəmə girəcək insanların xüsusiyyətləri bildirilmişdir. Bu xüsusiyyətlərin bir hissəsini belə ümumiləşdirmək olar: Allaha iman etməyən, Allaha şərikin qoşan, Onunla birlikdə başqa ilahlar qəbul edən, özünü ilah kimi görən (Allahı tənzih edirik), Allahdan başqa saxta ilahlar, xilaskarlar, yol göstərənlər

qəbul edən, Allahın yolundan çəkəndirən, Onun yolunda əyrilik axtaran, Allahın endirdiyi kitabdan bəzi həqiqətləri gizlədən və ya görməzlikdən gələn, Allahın adının xatırlanmasına mane olan, yetimin malını haqsız yerə yeyən, insanların hüquqlarına təcavüz edən, ayələri yalan sayan, sələm (faiz) yeyən, peyğəmbərləri haqsız yerə öldürən, ədaləti əmr edənləri öldürən, Allahın elçilərinə qarşı çıxan, qəsdən adam öldürən, insanların mallarını haqsızlıqla mənimsəyən, dini oyun və əyləncəyə çevirən, Allahın ayələri və elçiləri ilə lağ edən, axirətə inanmayan, yenidən dirilişi inkar edən, Allahın hüsuruna çıxacağına inanmayan, dünya həyatına qane olub yalnız onunla kifayətlənən, Allahın fərz buyurduğu ibadətləri heç bir haqlı səbəb olmadan bilərəkdən tərk edən, Allahdan layiqincə qorxmayan, namaz qılmayan, pisliyi yayan, fitnə-fəsad

törədən, Allahın ayələrini təkzib edən, Allaha ibadət etməkdə təkəbbür göstərən, möminlərə iftira atan, fahişəliyi yayan, həqiqəti təhrif edib gizlədən, Allahın sərhədlərini pozan, haram buyurulmuş qidaları yeyən, ölçü və çəkiddə haqsızlıq edən, təkəbbürlü, xəsis, sayğısız, eqoist, nankor, xain, lovğa, dikbaş, tərs...

Allah bildirir ki, bu xüsusiyyətləri daşıyıb ömrünün sonuna qədər bu əxlaqı davam etdirən hər inkarçı mütləq cəhənnəmə girəcək və əməllərinin qarşılığını böyük bir əzab olaraq görəcəkdir. Qaf surəsində belə buyurulur:

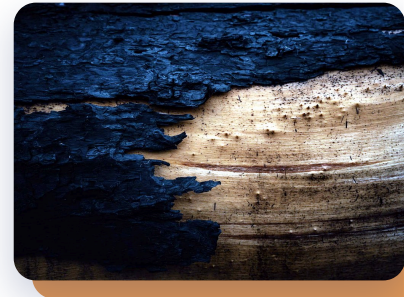
“

(Mələklərə belə əmr veriləcək:) Hər inadkər inkar edən cəhənnəmə atın! Xeyrə mane olanı, həddi aşanı və (haqdan) şübhə edənə də! O, Allahla yanaşı özünə başqa bir ilah qəbul etmişdi. Buna görə də onu şiddətli əzabın içində atın!”

(Qaf surəsi, 24-26)

44. Cəhənnəmdəki peşmanlığın faydası varmı?

Allah bütün insanlara elçilər və kitablar vasitəsilə etməli olduqları hər şeyi bildirər. Heç bir qövmü xəbərdar etmədən və onlara doğru yolu göstərmədən əzab göndərməz. (Şuəra surəsi, 208). Hər insan kifayət qədər nəsihət alacaq və etməli olduğu hər şeyi öyrənəcək qədər bir ömür yaşayar. Öhdəliklərini bildikləri və düşünüb

öyüd almaq üçün kifayət qədər vaxtları olduğu halda inkarda israr edən insanlar cəhənnəmdə əbədi qalmağa layiqdirlər. Lakin bu insanlar oraya daxil olduqları anda dünyada etdiklərinə görə dərin bir peşmanlıq hiss etməyə başlayarlar. Bu peşmanlığın isə heç bir faydası və dönüşü yoxdur. Etdiklərini düzəltmək üçün dünyaya qayıtmaq istəyən inkarçıların yalvarışları heç bir fayda verməz. Çünki onlar özlərinə verilən fürsəti boşa vermiş və bu haqlarını əbədi olaraq itirmişlər. Allah ayədə inkarçıların bu çarəsizliyini belə ifadə edir:

“

Onlar orada: “Ey Rəbbimiz! Bizi (cəhənnəmdən) çıxart ki, (daha əvvəl) etdiyimiz (pis) əməllərin yerinə yaxşı əməllər edəək!” - deyə fəryad edərlər. (Bu zaman onlara belə deyilər:) “Orada (dünyada) sizə düşünən bir kimsənin düşünə biləcəyi qədər ömür vermədikmi?! Sizə xəbərdar edən bir elçi də gəlmişdi. Ona görə də dadın (əzabı)! Zalımların köməkçisi yoxdur”.

(Fatir surəsi, 37)

Bununla yanaşı, Allahdan rəhmət olaraq Peyğəmbərimizdən (s.ə.v) belə bir hədis rəvayət olunmuşdur:

Hz. Peyğəmbər (s.ə.v) belə buyurmuşdur: "Qəlbində zərrə qədər iman olan şəxs oddan çıxacaqdır". Əbu Səid deyir: "Kim (bu xəbərin ifadə etdiyi həqiqətə) şübhə edərsə, bu ayəni oxusun: "Şübhəsiz ki, Allah (heç kəsə) zərrə qədər zülm etməz..." (Nisa surəsi, 40)" (Tirmizi, Sıfatu Cəhennem 10, (2601))

45. Cəhənnəmdə oddan başqa əzablar varmı?

Allah Quranda inkarçıların cəhənnəmdə oda atılacaqlarını, oddan və qatrandan olan geyimlər geyinəcəklərini bildirmişdir. (Həcc surəsi, 19). Lakin insanın cəhənnəmdə görəcəyi əzab yalnız odla məhdudlaşmır.

Cəhənnəmdə:

Dəmirdən qamçılar vardır (Həcc surəsi, 21),

İnsanlar buxovlanacaqlar (İbrahim surəsi, 49),

Zəncirlərlə sürüklənəcək və boyunlarına dəmirdən halqalar keçiriləcəkdir (Mömin surəsi, 71),

Başlarından aşağı qaynar su töküləcəkdir (Duxan surəsi, 48),

Qatrandan libaslar geyinəcəklər (İbrahim surəsi, 50),

Əlləri boyunlarına bağlı vəziyyətdə cəhənnəmin dar yerlərinə atılacaqlar (Furqan surəsi, 13),

Cəhənnəmin odunu və yanacağı olaraq istifadə olunacaqlar (Cin surəsi, 15; Ali-İmran surəsi, 10).

Burada sadalananlar cəhənnəmdəki əzabın çox az bir hissəsidir. Orada bir insanın dünyada zehinində canlandıra bilməyəcəyi qədər ağır əzablar mövcuddur. Yaşanan peşmanlıqla yanaşı, Allahın insanın daxilinə verdiyi mənəvi əzab isə sonsuza qədər oradakı insanların qəlbini yandıracaqdır. Quranda bu mənəvi əzaba belə diqqət çəkilir:

“

Sən haradan biləsən ki, Hütəmə nədir?! O, Allahın alovlandırılmış odudur. O od (yandıra-yandıra) qəlbə çatar.

(Hüməzə surəsi, 5-7)

46. Cəhənnəmdə inkarçılara yemək və içki olaraq nə veriləcəkdir?

Dünyada ikən etdikləri azgınlıqlara görə Allahın rəhmətindən uzaqlaşdırılan bu insanlara axirətdə heç bir nemət verilməyəcəkdir. Cəhənnəmdə yalnız əzab görəcək olan inkarçılar, cənnətdə möminlərə sonsuza qədər təqdim olunan nemətlərdən özlərinə bir az da olsa vermələri üçün yalvaracaqlar. (Əraf surəsi, 50).

Lakin inkarçılara haram edilən bu nemətlərin əvəzinə onlara özlərini heç vaxt doyurmayan, boğazlarını tıxayan, əzab verən və dözülməz acılıqlarını qətiyyənlə aradan qaldırmayan yeməklər, susuzluqlarını isə daha da artıran içkilər veriləcəkdir. Onlar özlərinə heç bir fayda verməməsinə, əksinə, əzab verməsinə baxmayaraq, sonsuza qədər bu yemək və içkilərə möhtac qalacaqlar.

Cəhənnəmdə inkarçılar üçün hazırlanmış, onlara təsviredilməz əzab və iyrənmə hissi yaşadacaq yemək və içkilər Quranda belə bildirilir:

Zəqqum ağacı (Duxan surəsi, 43-46) və zəhərli tikanlı bitki (Ğəşiyə surəsi, 6-7) cəhənnəm yeməklərindəndir.

Qaynar su (Vaqiə surəsi, 54-55), irinli su (İbrahim surəsi, 16-17) və qan (Haqqə surəsi, 36) cəhənnəmdəki içkilərdəndir.

47. Cəhənnəm dərəcə-dərəcədirmi?

Cəhənnəmdə hər kəs etdiklərinin qarşılığını tam şəkildə alacaqdır. Əlbəttə ki, inkarlarının şiddətinə, Allahın dininə və möminlərə qarşı apardıqları mübarizəyə, dünyada etdikləri zülmün dərəcəsinə görə insanlar arasında dərəcə fərqləri olacaqdır. Məsələn, möminlərin ən böyük düşmənlərindən olan və onlara qarşı gizli fəaliyyətlər yürüdən münafıqların cəhənnəmin ən alt qatında olacaqları (Nisa surəsi, 145) Quranda bildirilmişdir. Bu kimi nümunələrdən də görüldüyü kimi, hər bir inkarçı mütləq cəhənnəmə daxil olacaq və Allahın ədaləti ilə etdiklərinin tam qarşılığını görəcəkdir. Bu həqiqət Quranda belə ifadə olunur:

“

Onlar özlərindən əvvəl gəlib-keçmiş cinlərdən və insanlardan ibarət millətlər arasında haqlarında əzab sözü vacib olmuş kimsələrdir. Onlar, həqiqətən, ziyana uğrayanlardır. Hər kəsin etdiyi əməllərə görə dərəcələri vardır. Allah onlara əməllərinin əvəzini tam verəcək və onlara heç bir haqsızlıq edilməyəcəkdir.

(Əhqaf surəsi, 18-19)

Bununla yanaşı, bəzi insanların düşündüyünün əksinə olaraq, Allahın diləməsi istisna olmaqla, insanlar günahlarının cəzasını müəyyən müddət çəkdikdən sonra bağışlanaraq cəhənnəmdən çıxmayacaqlar. Ora daxil olan hər bir inkarçı (Allahın diləməsi istisna olmaqla) sonsuza qədər cəhənnəmdə qalacaqdır. (Bəqərə surəsi, 80–81)

48. Cəhənnəm və cənnət əhli bir-birlərini görəcəklərmidi?

Allah ayələrdə cənnət əhli ilə cəhənnəm əhlinin bir-birini gördüyündən və aralarında keçən dialoqlardan bəhs edir. Cənnət və cəhənnəm əhlinin bir-birini görməsi cənnətdə olanlar üçün böyük bir şükür vəsiləsi, cəhənnəmdə olanlar üçün isə həsrət və peşmanlıqlarının artmasına səbəb olar. Cənnət əhlinin cəhənnəmdə olanları görməsi və aralarında keçən bəzi söhbətlər Quranda belə bildirilir:

“

Onlardan biri belə deyəcək: “Mənim bir yoldaşım vardı. O belə deyirdi: “Sən, həqiqətən, (yenidən dirilməyə) inananlardansanmı? Biz ölüb torpaq və sür-sümüklə olduqdan sonra (dirildilib) haqq-hesaba çəkiləcəyikmi?” Sonra o belə deyəcək: “Siz (cəhənnəmdəki o yoldaşıma) boylanıb baxdınız mı?” O özü (həmin yoldaşına) boylanıb baxacaq və onu cəhənnəmin ortasında görəcək. O, (cəhənnəmdəki yoldaşına) belə deyəcək: “Allaha and olsun ki, sən az qala məni də məhv edəcəkdin. Əgər Rəbbimin neməti olmasaydı, həqiqətən, mən də (cəhənnəm) gətirilənlərdən olacaqdım”.

(Saffat surəsi, 51-57)

“

Cəhənnəm əhli cənnət əhlinə: “Suyunuzdan, yaxud Allahın sizə verdiyi ruzilərdən bizə də biraz verin!” – deyər səslənəcək. Onlar isə: “Həqiqətən, Allah bunları inkar edənlərə haram etmişdir”, - deyəcəklər.

(Əraf surəsi, 50)

49. Cənnətdə necə həyat olacaq?

Quranda verilən təsvirlərdən, cənnətdə də yaşadığımız dünya həyatına bənzər bir həyatın mövcud olduğu aydın olur. Ayələrdə cənnətdəki məkanlar təsvir edilir, bu məkanlardakı möhtəşəm mebellərdən, göz oxşayan gözəllikdə olan əşyalardan bəhs olunur. Bundan əlavə, istifadə edilən bəzək əşyalarından, cənnətdəki geyimlərdən, qida və içkilərdən də nümunələr verilir. Dünyadakılara bənzər şəkildə təsvir edilən bu gözəlliklərin hər birində cənnətdə mövcud olan əzəmət və cazibədarlıq vurğulanır. Bu təsvirlərlə yanaşı, cənnətdə insanın ağına gələ biləcək hər şeyin, hətta ağına gəlməyən nemətlərin də bəxş ediləcəyi bildirilir. Dünya həyatı ilə cənnət həyatı arasındakı ən mühüm fərq isə, şübhəsiz ki, dünyadakı bütün nöqsanların cənnətdə mövcud olmamasıdır.

Ayələrdə cənnətdə mövcud olduğu bildirilən incəlik və gözəlliklərdən bəziləri bunlardır:

Böyük bir mülk və əzəmət,

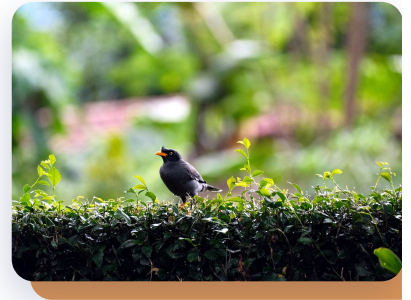
Uca saraylar və köşklər,
 Yüksəklərdə qurulmuş taxtlar,
 Atlazdan və ipəkdən hazırlanmış ən gözəl geyimlər,
 Qızıldan və gümüşdən bilərziklər, ləl-cəvahirat və incilər,
 Altından çaylar axan məkanlar,
 Nə isti, nə də soyuq olan, tam uyğun kölgəliklər,
 Qızıl sinilər və qədəhlər,
 Astarları zərif naxışlarla işlənmiş atlaz döşəklər,
 Yaşıl yastıqlar və gözəl naxışlı döşəkcələr,
 Dadı dəyişməyən süddən və süzmə baldan çaylar,
 Gümüşdən büllur qablar və daha bir çox nemətlər...

Göründüyü kimi, cənnət insanın ən böyük zövqləri yaşaya biləcəyi, fəvqəladə qüsursuzluğa malik bir məkandır. Allah cənnətdəki əzəməti bir ayədə belə bildirir:

Orada hara baxsan, çoxlu naz-nemət və böyük bir səltənət görərsən. (İnsan surəsi, 20)

50. Cənnətdəki mənəvi mühit necə olacaq?

Cənnət, möminlərə dünyada etdikləri saleh əməllərin və göstərdikləri gözəl əxlaqın qarşılığı olaraq Allah tərəfindən verilən bir nemətdir. Ayələrdə, maddi baxımdan hər cür gözəlliyin təqdim olunduğu cənnətdə, insanlara əziyyət verən heç bir şeyin olmadığı da bildirilir.

Cənnətdə:

hər cəhətdən təhlükəsizlik vardır,

kin və nifrət yoxdur,

boş söz və yalan yoxdur,

yorğunluq və bezginlik yoxdur,

qorxu və kədər yoxdur,

gözəl simalı və xoşxasiyyətli insanlar vardır,

yaşlanma yoxdur, hər kəs eyni yaşdadır,

insanın hər cəhətdən məmnun qalacağı bir mühit mövcuddur.

Əlbəttə, burada sadalananlar cənnətdəki əmin-amanlıq və hüzur mühitini təsvir edən bir neçə nümunədir. Allah bir ayədə inkarçıların cəhənnəmdə təsvirolunmaz bir əzab çəkdikləri halda, möminlərin cənnətdə son dərəcə böyük maddi və mənəvi rahatlıq içində olacaqlarını belə xəbər verir:

“

Qazandıqları günahların cəzası zalımlara tətbiq olunarkən onların qorxudan titrədiklərini görərsən. İman edib yaxşı işlər görənlər isə cənnət bağlarında olacaqlar. Rəbbi yanında onlar üçün istədikləri hər şey vardır. Əsil böyük lütf budur.

(Şura surəsi, 22)

51. Nəfsini ilahiləşdirmək necə olur?

Nəfsini ağılsızcasına ilahiləşdirən insan öz mənfəətini və rahatlığını dinin mənafeyindən üstün tutan şəxsdir. Halbuki həqiqi və səmimi dindar yalnız Allahı İlah qəbul edir və yalnız Allahı razı salacaq şəkildə davranır. Bu, hər bir şərait üçün keçərlidir. Belə bir şəxs xəstələndikdə də, çətinlik anlarında da, mənfəətləri tamamilə zərər görsə belə, əsla dinin mənafeyindən və Allahın qoyduğu hədlərdən güzəştə getməz.

Lakin bir insan kiçik hesab etdiyi bir məsələdə belə din üçün fədakarlıq edə bilmirsə, çətin gələn hər məqamda dini tərk edərək nəfsinə xoş gələnə seçirsə, bu insan nəfsini məmnun etməyə çalışır və beləliklə, onu saxta bir ilah qəbul etmiş olur. Allah Quranda böyük bir azğınlıqla nəfslərini ilahiləşdirənlər haqqında belə buyurur:

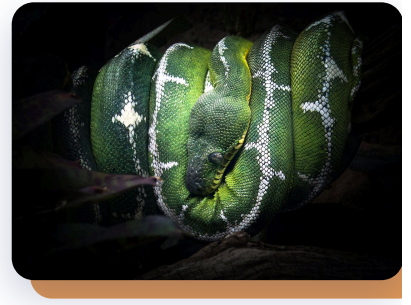
“

Nəfsinin istəklərini özünə ilah qəbul edəni gördünmü?! Allah onu Ə əzəli elmi ilə bildiyi üçün haqq yoldan azdırıb qulağını və qəlbini möhürləmiş, gözüne də pərdə çəkmişdir. Elə isə Allahdan başqa kim onu doğru yola yönəldə bilər?! Hələ də düşünüb öyüd almırsınız mı?

(Casiyə surəsi, 23)

52. Şeytan insanı azdırmaq üçün daim fəaliyyət göstərirmi?

Şeytan insanı Allahın yolundan azdırmaq üçün durmadan fəaliyyət göstərir. Bir an belə bundan vaz keçmir, hər cür yola əl atır. İnsana zəif nöqtələrindən yaxınlaşaraq ona öz istəklərini qəbul etdirməyə çalışır. Bir ayədə şeytanın insanları azdırmağa yönəlmiş fəaliyyətlərinə belə diqqət çəkilmişdir:

“

... Şeytan isə onları uzaq (dərindən) bir zəlalətə salmaq istəyir.

(Nisa surəsi, 60)

“

(İblis) dedi: “Sən məni azdırdığın üçün, mən də hökmən onları azdırmaq məqsədilə Sənin doğru yolunun üstünə oturacağam. Sonra mütləq önlərindən, arxalarından, sağlarından və sollarından onların yanına soxulacağam. Sən onların çoxunu şükür edən görməyəcəksən”. Allah buyurdu: “Rüsvay olub qovulmuş halda oradan çıx! Onlardan kim sənə uyersə, (bilsin ki,) həqiqətən, cəhənnəmi sizin hamınızla dolduracağam.

(Əraf surəsi, 16-18)

Şeytan insanın ən böyük düşmənidir və insanlara vəsvəə verərək, doğrunu yanlış, yanlış isə doğru kimi göstərməklə onları din əxlaqından uzaqlaşdırmağa çalışır. Ayədə bildirildiyi kimi, insanların Allaha şükür etməsinə mane olmağa cəhd edir. Lakin Quranda xəbər verildiyi kimi, şeytana uyan insanlar mütləq ziyana uğrayacaqlar. Bu səbəbdən insanlar şeytanın hiylələrinə qarşı ayıq-sayıq olmalı və ona tabe olmaqdan şiddətlə çəkinməlidirlər.

Onu da unutmaq olmaz ki, şeytan yalnız səmimi şəkildə iman gətirməyən insanlar üzərində təsirli ola bilər. Allaha qəti bir yəqinliklə inanan, axirəti və hesab gününü dərk edən insanlar şeytanın fəaliyyətindən təsirlənməzlər. Əgər bu istiqamətdə bir təsirlə qarşılaşsalar, dərhal Allaha sığınarlar. Allah şeytanın möminlərə qarşı son dərəcə gücsüz olduğunu belə xəbər vermişdir:

“

Allahdan qorxanlara şeytandan bir vəsvəsə toxunduğu zaman (Allahu) xatırlayar və dərhal (gerçəyi) görərlər.

(Əraf surəsi, 201)

Şeytan özü də Allaha səmimiyyətlə bağlı olan ixlas sahiblərinə qarşı azdırıcı bir gücünün olmadığını etiraf edir. Bu, Quranda belə bildirilir:

“

(İblis) dedi: “Ey Rəbbim! Sən Məni azdırdığına görə mən də mütləq onlara yer üzündə (pis əməlləri) gözəl göstərəcəm və onların hamısını azdıracağam. Ancaq Sənin ixlaslı bəndələrin bundan istisnadır”.

(Hicr surəsi, 39-40)

53. Qəlbimdən keçirdiyim hər şey Allah qatında məlumdurmu?

Allah insanın qəlbindən keçirdiyi, heç kimin bilmədiyini zənn etdiyi bütün düşüncələr də daxil olmaqla, hər şeyi bilir. Çünki Allahın sifətlərindən biri “Xabir”dir. Yəni Allah hər şeyin iç üzündən, gizli tərəflərindən xəbərdar olandır. İnsan qarşısındakı şəxslərdən ağılından keçən düşüncələri gizlədə bilər, lakin Allahdan gizlədə bilməz. Ayədə bildirildiyi kimi: “Şübhəsiz ki, göydə və yerdə olan heç bir şey Allahdan gizli qalmaz”. (Ali İmran surəsi, 5) Bir başqa ayədə isə belə deyilir:

“

Göylərdə və yerdə (təqə ilah olan) O Allahdır! O, gizlətdiyinizi də, aşkar etdiyinizi də bilir. O, sizin qazandığınızı da bilir.

(Ənam surəsi, 3)

İnsan zaman və məkandan asılı olan bir varlıqdır. Halbuki Allah bütün bu nöqsanlardan uzaqdır. Zamanı, məkanı, bütün insanları və o insanların başına gələcək hadisələri yaradan, hər şeyin taleyini təyin edən Allahdır. Bu səbəbdən Allah insanın daxilini, xaricini və bütün düşüncələrini bilir. Quranda bildirildiyi kimi: “... Şübhəsiz ki, O, qəlbdəkini biləndir”. (Mülk surəsi, 13)

54. İnsanın qəlbinin təmiz olması və insanlara qarşı xeyirxah olması cənnətə girməsi üçün kifayətdirmi?

Hər bir insanın və ya hər bir cəmiyyətin özünəməxsus “yaxşılıq” və “xeyirxahlıq” anlayışı vardır. Kimisi üçün yaxşı təhsil almış övladlar böyütmək, kimisi üçün bir xeyriyyə cəmiyyətinə üzv olmaq, kimisi üçün isə heyvanları müdafiə dərəcəsinə çatdırmaq “yaxşılıq”dır.

İnsanlar bu şəkildə özlərini aldadaraq məsuliyyətdən qaçmaq istəyirlər. Çünki hər bir insan, əslində, hesab günündə Qurana tabe olub-olmadığına görə sorğu-sual ediləcəyini çox yaxşı bilir. Lakin Allahın əmrlərini yerinə yetirməyə meyl göstərmədiyi üçün buna göz yumur. Bu məsuliyyətdən qaçmayan və Qurandan məsul olduğu həqiqətini dərk edən insan isə “yaxşılığın” həqiqi mahiyyətinin yalnız Quranda olduğunu bilir. Çünki Quran hər şeyi yaratdığı kimi, insanı da yaradan Rəbbimiz Allahın hökmlərini ehtiva edir. Bir insanın cənnəti qazana bilməsi üçün “qəlbinin təmiz olması” deyil, əsas etibarilə Allahın hökmlərinin yer aldığı Kitaba güzəştəz əməl etməsi zəruridir. Yəni bir insanın öz halında yaşaması, heç kimin pisliyini istəməməsi, kiminsə malında, mülkündə, namusunda gözünün olmaması təkbəşinə onun cənnətə layiq olduğunu göstərmir. Çünki bunlarla yanaşı, Allahın Quranda bildirdiyi digər əxlaqi keyfiyyətləri də özündə daşımalıdır.

Allah həqiqi yaxşılığın nə olduğunu və kimlərin həqiqi müsəlmanlar olduqlarını bir ayədə belə bildirir:

“

‘Yaxşı əməl üzünüü şərqə və qərbə tərəf çevirməyiniz deyildir. Yaxşı əməl sahibləri o kəslərdir ki, Allaha, axirət gününə, mələklərə, kitablara və elçilərə inanar, mal-dövlətini sevməsinə baxmayaraq onu yaxınlar, yetimlər, yoxsullar, yolda qalanlar, istəyənlər və qulların azad olunması üçün sərf edər, namazı qılar, zəkatı verər, əhd etdikləri zaman əhdlərinə sadıq qalar, xəstəlikdə, darlıqda, çətinlikdə, eləcə də cihad vaxtı səbir edərlər. Onlar sadıqlardır, əsil müttəqilərdir.

(Bəqərə surəsi, 177)

Başqa bir ayədə isə Allah qatındakı yaxşılıq meyarı belə bir nümunə ilə izah edilir:

“

Hacılara su verənləri və Məscidi-haramı təmir edənləri, Allaha və axirət gününə iman edib Allah yolunda cihad edənlərlə eyni tutursunuz? Onlar Allah dərgahında eyni deyillər. Allah zalımlar qövmini doğru yola yönəltməz!

(Tövbə surəsi, 19)

“

İman edib hicrət edənlər, Allah yolunda malları və canları ilə cihad edənlər dərəcə etibarilə Allah dərgahında daha üstündürlər. Əsil uğur qazananlar onlardır.

(Tövbə surəsi, 20)

55. Allaha hicrət etmək necə olur?

Hicrət etmək bir insanın bir yerdən başqa bir yerə getməsi, daha doğrusu, köç etməsi deməkdir. Allaha hicrət etmək isə, insanın Allahı tanıdıqdan, Quranı oxuyub anladıqdan sonra keçmişdəki hər növ yanlış davranışını, düşüncəsini, vərdişlərini, bir sözlə, hər şeyini tərk edərək yalnız Allaha yönəlməsi və yalnız Onun istədiyi şəkildə yaşamasıdır.

Hz. İbrahim (ə) həqiqəti gördüyü anda ətrafındakı insanların həyat tərzindən tamamilə uzaqlaşaraq dərhal Allaha hicrət etmiş bir müsəlmandır. Hz. Lut (ə) da hz. İbrahim (ə)

kimi üstün əxlaq nümayiş etdirərək Rəbbimizə yönələn bir peyğəmbərdir. Quranda Hz. Lutun (ə) bu davranışı belə xəbər verilir:

“

Lut da ona iman etdi və: “Şübhəsiz, mən Rəbbimə (Onun əmr etdiyi yerə) hicrət edirəm. Həqiqətən, O, yenilməz qüvvət və hikmət sahibidir!” – dedi.

(Ənkəbut surəsi, 26)

56. Quranda “ataların dini” ifadəsi ilə nə nəzərdə tutulur?

Quranda İslam dininin hökmləri və bir möminin necə bir həyat sürməli olduğu təfərrüatı ilə təsvir edilmişdir. “Ataların dini” ifadəsi ilə isə Quran hökmlərindən kənar, müəyyən qaydalara əsaslanan, keçmişdən gələn vərdislərə və ya şifahi məlumatlara söykənən uydurma bir inanc sistemi nəzərdə tutulur. Quranda və hədislərdə heç bir yeri olmayan batil inanc və ayinlərin mənbəyi məhz bu “ataların dini”dir.

Cahiliyyə cəmiyyətlərində “ataların batil dini”nə tabe olaraq yaşayan insanlara tez-tez rast gəlinir. Bu cəmiyyətlərdə insanlar müxtəlif hərəkətləri nə üçün etdikləri barədə düşünmədən, ata-babalarından öyrəndikləri şəkildə tətbiq edir və dinən bəyənیلən bir iş gördüklərini zənn edirlər. Əslində, onlar Allahın rızasını qazanmağa deyil, keçmişdən onlara miras qalmış təhrif olunmuş sistemi yaşatmağa çalışırlar. Bu barədə Quranda Hz. İbrahimin qövmündən bir nümunə verilmişdir:

“

(Ey elçi!) Onlara İbrahimin hekayəsini də danış! Bir zamanlar o, atasına və qövmünə: “Siz nəyə ibadət edirsiniz?” - demişdi. Onlar da: “Biz bütlərə ibadət edirik və (gün boyu) onlara sitayiş etməyə davam edirik!” - demişdilər. O demişdi: “Dua etdiyiniz zaman onlar sizi eşidirlərmi? Yaxud sizə xeyir və ya zərər verə bilirlərmi?” Onlar: “Xeyr, ancaq atalarımızın belə etdiyini görmüşük!” - demişdilər. İbrahim demişdi: “Elə isə, heç düşündünüzmü nəyə ibadət edirsiniz - Siz və əcdadınız? Şübhəsiz ki, aləmlərin Rəbbindən başqaları (bütlər) mənim düşmənimdir. O məni yaratdı və doğru yola yönəltdi. O məni yedirir və içirir. Xəstələndiyim zaman O mənə şəfa verir. O məni öldürəcəkdir, sonra da dirildəcəkdir. Onun axirət günü xətaalarımı bağışlayacağını ümid edirəm.

(Şuəra surəsi, 69-82)

Ayələrdən göründüyü kimi, hz. İbrahim qövmünün batil dinindən uzaqlaşmış, yalnız Allaha yönəlmiş və qövmünə də Allahın tək İlah olduğunu, tabe olunmalı yeganə dinin Allahın dini olduğunu təbliğ etmişdir.

Elçilərin əksəriyyəti göndərildikləri qövmələr tərəfindən atalarının dinlərinə qarşı çıxmaqda, bu dini məhv etməyə çalışmaqda ittiham olunmuş, dövrlərində qüvvədə olan təhrif edilmiş dinin mənsubları tərəfindən təzyiq və təhdidlərə məruz qalmışlar. Bununla bağlı ayələrdən bəziləri belədir:

“

Onlar dedilər: “Bizi atalarımızın yolundan döndərsiniz və yer üzündə hökmranlıq ikinizə qalsın deyəmi gəldiniz? Halbuki biz sizə iman edəsi deyilik”.

(Yunis surəsi, 78)

“

Onlara: “Allahın nazil etdiyinə tabe olun!” - deyildi zaman: “Xeyr, biz atalarımızın getdiyi yolu izləyirik!” - deyərlər. Bəs əgər şeytan onları (atalarını) cəhənnəm əzabına çağırırdısa (onda necə)?!

(Loğman surəsi, 21)

“

Xeyr! Onlar: “Biz atalarımızın bir din üzərində olduqlarını gördük, Biz də onların izindən gedirik”, - deyirlər.

(Zuxruf surəsi, 22)

57. İslamda qadın və kişi bərabərdirmi?

Allah Quranda iman gətirən və saleh əməllər edən möminlərdən bəhs edir. Allah qatında dəyər və üstünlük meyarı insanın qadın və ya kişi olması deyil, iman gətirməsi və saleh əməllər etməsidir. İslamın hökmlərindən və Allahın əmrlərinin tam şəkildə yerinə yetirilməsindən heç bir fərq qoyulmadan hər kəs

məsuldur. Quranda qadın olsun, kişi olsun, hər bir insanın etdiyi işin qarşılığını eyni şəkildə alacağı xəbər verilir:

“

Kişi, yaxud qadınlardan hər kim mömin olaraq yaxşı işlər görərsə, onlar cənnətə daxil olacaqlar. Onlara xurma çərdəyinin ipi qədər belə haqsızlıq edilməyəcək,

(Nisa surəsi, 124)

Həmçinin, Allah digər ayələrdə də mühüm olanın insanın cinsi deyil, təqvası, yəni Allahdan qorxaraq nəfsini Onun razı olmayacağı hər cür günahdan, azgınlıqdan qoruması və axirətdə özünə fəlakət gətirəcək hər cür pisləkdən çəkinməsi olduğunu bildirmişdir:

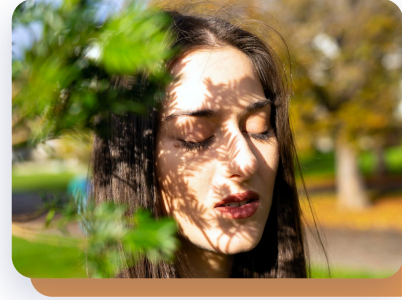
“

Ey insanlar! Biz sizi bir kişi və bir qadıncadan yaratdıq. Bir-birinizlə tanış olasınız deyə sizi xalqlara və qəbilələrə ayırdıq. Şübhəsiz, Allah yanında sizin ən dəyərliniz ən təqvalı olanınızdır. Şübhəsiz ki, Allah hər şeyi biləndir, hər şeydən xəbərdardır.

(Hucurat surəsi, 13)

58. Qulağı və gözü möhürlənmiş şəxs necə olur?

Allahın Quranda tabe olunmasını əmr etdiyi hökmlər son dərəcə aydındır və bunlardan xəbərdar olan hər kəs bu hökmlərə tam əməl etməlidir. Ayələrdən xəbərdar olan, lakin tələblərini yerinə yetirməyən şəxs vicdanının səsinə qulaq asmadığı üçün qəlbi qatılaşır, ağıllı və şüuru korşalır; bir müddət sonra həqiqətləri dərk edə bilməz hala gəlir.

Ayələrdə təsvir olunanları anlamır, doğruları dərk etmir. Etdikləri əməllərin qarşılığı olaraq onu necə bir sonun gözlədiyini belə dərk edə bilmir.

Allah ayələrində dünya həyatını axirətdən üstün tutanların, ayələri qüvvədən salmaq üçün mübarizə aparanların, Allaha qarşı yalan uyduranların, yalnız nəfsinin istəklərini yerinə yetirənlərin, iman gətirdikdən sonra küfrə sapanların, mübarizədən geri qalanların və imkanlı olduqları halda Allah yolunda infaq etmək istəməyən şəxslərin qəlbinin, qulaqlarının və gözlərinin möhürlənəcəyindən və üzərlərinə bir ağırlıq çökəcəyindən bəhs edir. Həmçinin ayələrdə bu insanların cəhənnəm əhli olduğu da bildirilir:

“

Allah onların qəlbini və qulaqlarını möhürləmiş, gözlərini də pərdələmişdir. Onlar üçün böyük bir əzab vardır.

(Bəqərə surəsi, 7)

“

Onlar, Allahın qəlbini, qulaqlarını və gözlərini möhürlədiyi kəslərdir. Onlar əsil qafillərdir. Şübhəsiz ki, axirətdə ziyana uğrayanlar da onlardır!

(Nəhl surəsi, 108-109)

59. Quranda “fitnə-fəsad”dan nəzərdə tutulan nədir?

Quranda fitnə-fəsad törədən xarakterlərə dair bir çox nümunə verilir. Lakin fitnə-fəsad törədənlərin əsas xüsusiyyəti Allaha, Onun elçilərinə və kitablarına qarşı çıxmaları, öz məhdud ağılları ilə dinin və müsəlmanların qarşısına maneələr çıxarmaları, Allahın sərhədlərini tanımamalarıdır. Onların bu ümumi xüsusiyyəti bir ayədə belə bildirilir:

Kafir olub (insanları) Allah yolundan sapdıranlara törətdikləri fitnə-fəsada görə əzab üstündən əzab artıracağıq. (Nəhl urəsi, 88)

Ayələrdə Allah yolundan çəkəndirməyə çalışan bu insanların yer üzündə asayışı və nizamı pozmaları, qarışıqlıq yaratmaları, Allahın əmr və qadağalarını ləğv etməyə çalışmaları, tərəzidə və ölçüdə azaltmaqla saxtakarlıq etmələri kimi mənfi xüsusiyyətlərindən bəhs edilir. Bunun müqabilində Allah bu insanları həm dünyada, həm də axirətdə cəzalandıracaq və yuxarıdakı ayədə bildirildiyi kimi, onlara müxtəlif yollarla əzab verəcək; sonsuz ədaləti ilə fitnə-fəsad törətməyə çalışan hər kəsə layiq olduğu qarşılığı tam şəkildə verəcək.

60. Münafiq kimdir?

Münafıqlar, Quranda iman gətirmədikləri halda özlərini mömin kimi göstərən, beləliklə, daxilində yaşadıkları mömin cəmiyyətindən mənəfət əldə edəcəklərini düşünən ikiüzlü insanlar kimi təsvir edilmişlər. Allah münafıqların fitnəkar olduqlarını və möminlər arasında ixtilaf yaratmağa çalışdıqlarını, yəni möminlər arasındakı birlik və bərabərliyi pozmağa yönəlmiş gizli fəaliyyətlər həyata keçirdiklərini bildirmişdir. Bu xüsusiyyətlərinə görə onlara “nifaq (ayrılıq, ixtilaf, fitnə) törədən” mənasında “münafiq” adı verilmişdir.

Münafıqların digər mühüm xüsusiyyəti möminlərin müəyyən çətinliklərlə qarşılaşdıqları dövrlərdə əsl simalarını göstərmələri, digər vaxtlarda isə özlərini gizlətmələridir. Öz aləmlərində möminləri aldatdıqlarını zənn edən bu insanlar, əslində, böyük bir yanılma içindədirlər. Allah aşağıdakı ayədə münafıqların düşdüyü bu vəziyyəti belə xəbər verir:

“

insanlardan elələri də var ki, inanmadıqları halda: “Allaha və axirət gününə inandığ”, - deyirlər. Onlar, (özlərinə görə guya) Allahı və möminləri aldadırlar. Halbuki yalnız özlərini aldadır və bunu dərk etmirlər. Onların qəlbində xəstəlik (küfr, nifaq) vardır. Allah onların xəstəliyini daha da artırmışdır. Yalan söylədiklərinə görə onlar üçün şiddətli bir əzab vardır.

(Bəqərə surəsi, 8-10)

Onlara din və axirət haqqında hər cür məlumat çatdığı, elçini görüb tanıdıqları və möminlərlə birgə yaşadıkları halda, çox böyük bir alçaqlıq nümayiş etdirərək təkəbbür və dünyəvi maraqlar naminə imandan dönmələri, fitnə törətmələri, elçiyə və möminlərə düşmənçilik etmələri, kafirlərin yanına gedib onları möminlərə qarşı qızıqşdırmaları səbəbindən Allah onlara ən ağır əzabı vəd etmişdir:

“

Şübhəsiz, münafiqlər cəhənnəmin ən alt təbəqəsindədirlər. Artıq onlar üçün heç bir yardımçı tapa bilməzsən.

(Nisa surəsi, 145)

61. Münafiqləri tanıya biləcəyimiz əlamətlər varmı?

Allah Quranda münafiqlərin bir çox xüsusiyyətini təsvir edərək möminləri bu inkarçı qrupa qarşı xəbərdar etmişdir. Bu səbəbdən, gizli fəaliyyət göstərən bu azğın qrupun bütün əlamətləri Quranı yaxşı bilən biri üçün ortadadır. Qəlbində xəstəlik olan münafiqlər Allahın ayələrindən xəbərdar olan diqqətli bir möminin gözündən

qaçmaz. Bu şəxslərin daxillərində daşdıqları inkarın əlamətləri, nə qədər gizlətməyə çalışsalar da, hərəkətlərində, danışdıqlarında və hadisələr qarşısında göstərdikləri reaksiyalarda üzə çıxır. Möminlər bu əlamətləri göstərən şəxslər haqqında "bu, qəti münafiqdir" deyə bilməzlər, lakin bu insanlara qarşı son dərəcə ehtiyatlı davranırlar. Münafiqlərin tanınmasına kömək edən çox bariz bəzi əlamətlər aşağıdakı ayədə bildirilmişdir:

“

Həqiqətən, münafiqlər Allahı aldatmağa çalışırlar. Halbuki O (Allah) onları aldadar (aldatmalarını cəzalandırar). Onlar namaza durduqları zaman tənbelliklə qalxar, özlərini insanlara göstərər və Allahı çox az zikr edərlər.

(Nisa surəsi, 142)

Ayədən də göründüyü kimi, münafiqlərin gördükləri işlərdə insanların razılığını əsas götürmələri və nümayişkaranə davranışlar sərgiləmələri möminlər tərəfindən hiss edilə bilən əlamətlərdəndir. Bu şəxslərin həqiqi simalarının gec-tez üzə çıxacağı və Allah istədiyi təqdirdə onların həm simalarından, həm də danışiq üslublarından tanınacaqları ayədə belə xəbər verilmişdir:

“

Yoxsa qəlbində xəstəlik olanlar (münafiqlər) Allahın onların qinlərini üzə çıxartmayacağını zənn etdilər? Əgər istəsəydik, onları, əlbəttə, sənə göstərərdik. Beləcə, sən də onları üzlərindən tanıyardın. Həqiqətən, sən onları danışiq tərzlərindən tanıyarsan. Allah sizin əməllərinizi bilir.

(Məhəmməd surəsi, 29-30)

62. Qurana görə “cahil insan” kimdir?

Quranda işlədilən "cahil" sifəti xalq arasında bilinəndən fərqli bir mənə daşıyır. Quranda ifadə edilən cahillik, insanın yaradılış məqsədindən, Yaradıcımız olan Allahın üstün xüsusiyyətlərindən, özünə göndərilən Kitabdakı məlumat və hikmətdən, sonsuz həyatı ilə bağlı məsələlərdən xəbərsiz olması və bu cəhalətin doğurduğu şüursuz bir həyat tərzini mənimsəməsidir.

Allahı tək İlah olaraq tanımayan, Onun elçiləri vasitəsilə göndərdiyi doğru yola tabe olmayan insanların "cahillik" etdiklərinə Quranda bu şəkildə diqqət çəkilmişdir:

“

Onlar: “Sən bizi ilahlarımızdan döndərmək üçün gəlmisən? Əgər doğru deyirsənsə, bizə vəd etdiyini (əzabı) gətir!” - dedilər. Hud dedi: “(Əzabın nə vaxt gələcəyi haqqında) məlumat yalnız Allah dərgahındadır. Mən sizə yalnız mənə göndərilənləri çatdırıram. Ancaq görürəm ki, siz cahil bir qövmsünüz”.

(Əhqaf surəsi, 22-23)

63. Quranda insanın yaradılışı necə izah edilir?

Allah Quranda insanın yaradılışı ilə bağlı bir çox məlumat verir. Bu məlumatların əksəriyyəti həmin dövrdə yaşayan insanların heç bir şəkildə bilə bilməyəcəyi, yalnız müasir elmin inkişafı sayəsində aşkara çıxarılmış həqiqətlərdir. Bu da Quranın saysız-hesabsız elmi möcüzələrindən biridir. Quranda insanın yaradılışı ilə bağlı verilən

məlumatlar xülasə olaraq aşağıdakı kimidir:

* Nütfə olaraq adlandırılan və spermatozoidləri daşıyan qidalandırıcı maye təkcə spermatozoidlərdən ibarət deyil. Əksinə, nütfə bir-birindən fərqli mayələrin qarışığından formalaşır. Quranda da nütfədən bəhs edilərkən onun "qarışıq" bir maye olduğuna diqqət çəkilir. Bu isə yalnız müasir dövrdə elmin köməyi ilə müəyyən edilmiş bir həqiqətdir.

Şübhəsiz ki, Biz insanı sınamaq üçün qarışıq bir nütfədən yaratdıq, sonra da onu eşidən və görən bir varlıq halına gətirdik. (İnsan surəsi, 2)

* Qarışıq bir maye olan nütfənin daxilindəki milyonlarla spermatozoiddən yalnız biri yumurtanı mayalandırır. Yəni insanın özü nütfənin hamısı deyil, onun kiçik bir hissəsidir. Quranda da insanın nütfə mayesinin hamısından deyil, sadəcə bir hissəsindən yaradıldığı bildirilir:

“

Məgər o, kişi toxumundan axıdılan bir damla nütfə deyildimi?

(Qiyamət surəsi, 37)

* Spermatozoid və yumurta hüceyrəsinin birləşməsindən yaranan və “ziqot” adlandırılan tək hüceyrə vaxt itirmədən bölünərək çoxalır və getdikcə bir “ət parçası” formasını alır. Lakin ziqot bu inkişaf müddətində boşluqda qalmır; sahib olduğu çixıntılar vasitəsilə uşaqlığın divarına yapışır. Bu çixıntılar torpağa kök salan bitki kökləri kimi onu həmin yerə möhkəm bağlayır. Bu həqiqət yalnız yaxın dövrlərdə aşkar edilməsinə baxmayaraq, Quranda əsrlər öncədən xəbər verilmişdir:

“

Yaradan Rəbbinin adı ilə oxu. O, insanı qan laxtasından yaratdı.

(Ələq surəsi, 1-2)

* Ana bətnində inkişaf etməyə başlayan ziqotu “amnion mayesi” adlanan maye əhatə edir. Körpənin daxilində böyüdüüyü bu mayenin əsas əhəmiyyəti onu xaricdən gələn zərbələrdən qorumaqdır. Quranda körpənin mühafizə olunan bir yerdə inkişaf etdiyi də bildirilir:

“

Məgər Biz sizi dəyərsiz bir sudan (nütfədən) xəlq etmədikmi? Biz onu etibarlı bir yerdə yerləşdirmədikmi.

(Müsrəlat surəsi, 20-21)

* Allah insanın yaradılış mərhələlərinin bir hissəsini Muminun surəsində bildirmişdir. Uşağın inkişaf mərhələlərinin eynilə ayələrdə təsvir edildiyi kimi baş verdiyi bu gün bioloji cəhətdən də sübut olunmuş bir həqiqətdir:

“

Həqiqətən, Biz insanı süzülmüş palçıqdan yaratdıq. Sonra onu sağlam bir məkanda (ana rəhminə) nütfə halına saldıq. Sonra nütfəni laxtalanmış qan (rüşeym) halına saldıq, sonra laxtalanmış qanı bir ət parçasına çevirdik. Sonra ət parçasını sümüklərə çevirdik, sonra sümükləri ətlə örtükdük. Sonra da onu başqa bir yaradılışla inşa etdik (insan halına saldıq). Yaradanların ən gözəli olan Allah çox ucadır!

(Muminun surəsi, 12-14)

64. Allahın dininə dəvət hansı şəkildə olar?

İnsanlara dinin və gözəl əxlaqın təbliğ edilməsi Allahın bir əmridir:

“

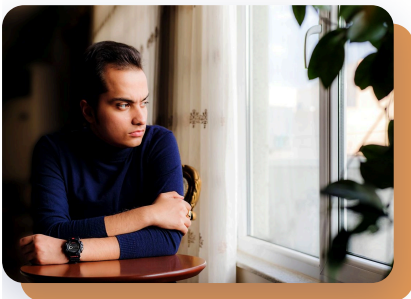
Aranızda, xeyrə çağıran, yaxşılığı əmr edən və pis əməllərdən çəkindirən bir camaat olsun. Onlar əsil nicat tapanlardır.

(Ali İmran surəsi, 104)

Allah bir ayəsində: “Hikmətlə və gözəl nəsihətlə Rəbbinin yoluna dəvət et! ...” (Nəhl surəsi, 125) şəkildə əmr etmişdir. Allahın dininə dəvət Quranın hökmlərinin "hikmətlə və gözəl öyüd-nəsihətlə" izah edilməsi ilə olar. Bu təbliğ zamanı Allahın varlığı, birliyi və yaratmadakı bənzərsiz sənəti kimi mövzular xatırladılaraq, dinə dəvət edilən şəxsin Allaha qarşı olan ehtiramı, sevgisi və qorxusu artırılır. Gözəl əxlaqlı bir insanın hadisələr qarşısında necə davranacağı ətraflı şəkildə təsvir edilir. İnsanın dünyada mövcud olma qayəsi, burada imtahan olunduğu, ölümün yaxınlığı, ölümdən sonra hesaba çəkiləcəyi və bu hesaba əsasən cənnətə, yaxud cəhənnəmə gedəcəyi də bildirilir. Allahın sonsuz ədaləti ilə cənnəti və cəhənnəmi necə hazırladığı da xatırladılaraq, şəxsin pis bir aqibətdən qorunub çəkinməsi təmin edilir. Allahı, Quranı və axirəti bu vəsflərlə tanıyan şəxslər, bu mərhələdən sonra vicdanlarının səsinə uyğun hərəkət etdikləri təqdirdə, Allahın əmrlərini nöqsansız şəkildə yerinə yetirməyə çalışırlar.

65. Gündəlik həyatda insan necə dərin düşünə bilər?

İnsan gündəlik həyatın axarı içərisində bir çox məsələ haqqında düşünər. Məsələn, o gün görəcəyi işləri, gedəcəyi yerləri, özünə deyilən yaxşı və ya pis bir sözü, işi yaxud təhsili ilə bağlı fəaliyyətlərini, uzunmüddətli planlarını düşünər. Bunlara bənzər bir çox fikir gün ərzində onun zihnini məşğul edə bilər. Bunların hamısı lazımi düşüncələrdir, lakin bu qəbildən olan fikirlər insanın zihnində yalnız ehtiyac duyulduğu qədər yer tutmalıdır. Çünki təxirəsalınmadan düşünülməsi vacib olan və insanın sonsuz həyatına aid olan daha mühüm məsələlər vardır.

İnsan, ilk növbədə, özünün və ətrafındakı bütün canlıların necə meydana gəldiyini, bu varlıqların həyatını necə davam etdirdiklərini ətraflı şəkildə düşünməlidir. Bununla əlaqədar olaraq bütün bu varlıqları yoxdan yaradan və onların mövcudluğunu qoruyan Allahı və Onun sifətlərini təfəkkür etməlidir. Ardından, bu sonsuz qüdrət və elm sahibi Rəbbimizin özünü yaratma qayəsini və ondan nələr tələb etdiyini düşünməlidir. Allahın ayələrini və əmrlərini ən gözəl şəkildə yerinə yetirmək əzmində olmalıdır. Bununla yanaşı, özünü gözləyən qaçılmaz sonu, yəni ölümü və axirət həyatını da heç vaxt yadından çıxarmamalı, daim bu şüurla hərəkət etməlidir. Özünü bu təxirəsalınmaz mövzulardan uzaqlaşdıraraq qəflətə sürükləyəcək, müvəqqəti dünya və sonsuz axirət həyatına heç bir faydası olmayacaq, hətta ziyan vuracaq iş, düşüncə, hərəkət və söhbətlərdən də davamlı olaraq çəkinməlidir.

İnsanın zehni potensialı əslində çox genişdir. Əsas məsələ insanın bundan istifadə etməyi bilməsi və zehni lazımsız fikirlərlə məşğul etməməsidir.

İnsan gündəlik həyatını davam etdirərkən bir tərəfdən də bu mühüm mövzular üzərində düşünə bilər. Üstəlik, bu mövzuları çox ətraflı şəkildə, ayrı-ayrı məsələlər üzrə, ayələrlə əlaqələndirərək təfəkkür edə bilər. Məsələn, gününün 9–10 saatını iş yerində və ya təhsil müəssisəsində keçirən bir insan gün ərzində üzərində düşünə biləcəyi çoxlu hadisələrlə qarşılaşar. Bunlar Quranda təsvir edilən insan xarakterləri, yaxud yaşadığı və içində olduğu mühitlər ola bilər. Vəcdandan istifadə etmək, nəfsə tabe olmaq, həsəd, təvazökarlıq, təvəkkül, səbir kimi yüzlərlə mövzunu bilavasitə yaşayaraq düşünə bilər və üstəlik bu məsələləri hər tərəfli təhlil edərək dərinlən qavrayar. Əsas olan insanın bu imkanları görməsi və onlardan düzgün istifadə etməsidir.

Bundan əlavə, ətrafında baş verən hadisələr haqqında da düşünə bilər: çiçəklərin açmasından göyde quşların uçmasına, tənəffüs etdiyi oksigenin nisbətindən və canlılara verdiyi faydadan tutmuş ürəyinin döyünməsinə qədər çoxlu mövzuları ətraflı şəkildə təfəkkür edə bilər. Sual verərək, cavablarını öyrənməyə çalışaraq, alışılmış izahların həddindən kənara çıxaraq düşünən insan dərin təfəkkür etməyə başlayar. Allah Quranda möminlərin düşünən insanlar olduqlarını belə bildirir:

“

Həqiqətən, göylərin və yerin yaradılmasında, gecə və gündüzün bir-birini əvəz etməsində təmiz ağıl sahibləri üçün (Allahın varlığını və birliyini göstərən) dəlillər vardır. Onlar ayaq üstə olanda da, oturanda da, uzananda da Allahı xatırlayar, göylərin və yerin yaradılması haqqında düşünərlər (və belə deyərlər:) “Ey Rəbbimiz! Sən bunları boş yerə yaratmamısan. Sən pak və müqəddəssən! Bizi cəhənnəm əzabından qoru!

(Ali İmran surəsi, 190-191)

66. Dərin düşünməyə nələr mane olar?

Bir mövzu üzərində düşünərkən insanın diqqəti başqa şeylərə yönələ bilər. Mühüm bir məsələ haqqında düşünərkən insan birdən-birə özünü ertəsi gün görəcəyi əhəmiyyətsiz bir işi və ya əlində tutduğu qələmi düşünərkən tapa bilər. Fikrin dağılması isə dərinləşməyə mane olar.

Bundan əlavə, insanın hər hansı bir mövzu haqqında kifayət qədər məlumatı olmadıqda, onun düşünmə qabiliyyəti müəyyən bir həddə qədər inkişaf edə bilər. Lakin bu da dərin düşünməyə mane olacaq bir səbəb deyildir. İnsan necə və hansı istiqamətdə düşüncəyini bilərsə, həmin sahədə özünü inkişaf etdirə və lazım gəldikdə məlumatını da artırma bilər.

Ancaq düşünməyə mane olan ən mühüm amillərdən biri, şübhəsiz ki, ülfət, yəni hadisələrə verdiş pəncərəsindən baxmaqdır. Ətrafında baş verən hadisələri dünyaya gəldiyi andan etibarən daim görən insan, əgər ətraflı düşünməzsə, bunların hamısını adi qəbul edə bilər. Məsələn, canlılardakı fəvqəladə yaradılışı görə bilməz. Həmişə görməyə alışdığı üçün qarışqanın öz ağırlığından 200–300 dəfə ağır bir cismi asanlıqla metrnlərlə uzağa daşıdığını, bunun son dərəcə mühüm bir xüsusiyyət olduğunu və qarışqaya belə çətin bir işi yerinə yetirə biləcək fiziki mexanizmi kimin verdiyini heç düşünməz. Özünün isə bunu heç bir şəkildə edə bilməyəcəyini ağılına belə gətirməz. Yaxud bir quşun qanadının quruluşundakı bütün incəlikləri və bu qanad mexanizminin son dərəcə xüsusi bir yaradılış tələb etdiyini dərk etməz. Halbuki dərin düşünə bilən bir insan təkə bir lələyi əlinə alıb onu diqqətlə araşdıraraq çox mühüm nəticələrə gələ bilər. Lələyin düzülüşündən onu təşkil edən maddənin möhkəmliyinə qədər çoxlu

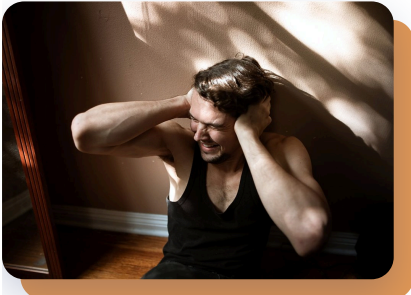
mühüm, lakin üzərində düşünülməyən təfərrüatları özü müşahidə edərək aşkar edə bilər. Tək bir lələyə baxaraq onun üzərindəki yaradılış dəlillərini müəyyən edə bilər.

Lakin qeyd etmək lazımdır ki, insanın ülfətdən uzaq şəkildə düşünə bilməsi üçün mütləq çox geniş biliyə malik olması lazım deyildir. Sadəcə olaraq ətrafındakı canlılara, göy üzünə və hətta öz bədənində diqqətlə baxması kifayət edir. Allah bu məsələyə Qaf surəsində belə bir nümunə ilə diqqət çəkir:

Onlar başları üstündəki səmaya baxmadıarmı ki, Biz onu necə inşa edib bəzəmişik?! Onda heç bir yarıq (qüsür) yoxdur. Yer üzünü döşəyib orada sabit dağlar yerləşdirdik və hər növ gözəl bitki bitirdik. Bunları Allaha yönələn hər bir bəndə üçün ibrət və öyüd-nəsihət olsun deyə yaratdıq. Göydən bərəkətli su endirdik və onun vasitəsilə bağlar və biçilən dənələr (əkirlər) bitirdik. Həmçinin salxım-salxım tumurcuqları olan hündür xurma ağacları bitirdik. Bəndələrə ruzi olsun deyə! Biz o su ilə ölü bir məmləkətə can verdik. Yenidən dirilmə də belə olacaqdır.

(Qaf surəsi, 6-11)

67. Düşünməkdən qaçan insanlar hansı itkilərə məruz qalarlar?

Allah Quranda insana düşünməyi tövsiyə edir. Bir çox ayələrində nümunələr verərək: “Bəs siz düşünüb öyüd almırsınızmı?” – deyə soruşar.

Əslində, insan gün ərzində öyüd alıb düşünə biləcəyi, Allahın sənətini görə biləcəyi, Onun yaratmasının dəlillərini dərk edə biləcəyi və Onun ucalığını, böyüklüyünü anlayaraq Allahın şanını ucalda biləcəyi bir çox fürsətlə qarşılaşar. Düşünməyən insan isə qarşısına çıxan bu fürsətləri gündəlik həyatın adi hadisələri kimi qiymətləndirər və onların əhəmiyyətini qavraya bilməz.

Məsələn, bir qəza və ya xəstəliklə qarşılaşdıqda, ümumiyyətlə, bunun Allaha yönəlməsi üçün özünə verilmiş xüsusi bir xəbərdarlıq ola biləcəyini düşünməz. Halbuki Allah ayələrində insanlara düşünmələri üçün xüsusi olaraq verilən sıxıntılardan bəhs edir:

“

Onlar hər il bir və ya iki dəfə (qıtlıq, xəstəlik kimi müsibətlərlə) sınıdıqlarını görmürlərmi? Sonra da nə tövbə edir, nə də ibrət alırlar.

(Tövbə surəsi, 126)

Bu cür xatırlatmaları görməzlikdən gəlmək isə yalnız insanın özünə zərər verir. Üstəlik, bu, insanın düşünmədiyi üçün məruz qaldığı saysız-hesabsız itkilərdən yalnız biridir.

Düşünməyən insan ətrafındakı gözəlliklərin də fərqi var bilməz. Allahın yaratdığı incəliklərdən zövq ala bilməz. Hər şeyin Yaradıcısı olan Allahın varlığının dəlillərini və Onun ucalığını dərk edə bilməz. Bu isə insan üçün çox böyük bir nemət itkisi deməkdir. Çünki dünyadakı bütün gözəllikləri yaradanın Allah olduğunu dərk etməyən bir insanın axirətə imanı ya olmaz, ya da çox zəif olur. Dünyadakı hər şeyin ölümə sona çatacağını zənn etdiyi üçün bu keçici nemətlərdən həqiqi mənada zövq alması da mümkün olmaz. Əksinə, gördüyü gözəlliklərə yalnız gec-tez itirəcəyi şeylər kimi baxar. Bu da həmin nemətlərdən zövq almaq əvəzinə, onlara baxdıqca kədər və sıxıntı hiss etməsinə səbəb olur.

68. Yaradılanlar üzərində düşünmək insana necə fayda verir?

Düşünməkdən qaçan insanın əksinə olaraq, hər şeyi Allahın yaratdığını düşünen insan baxdığı hər bir təfərrüatda Allahın sənətini görər, hər şeyin insan üçün xüsusi olaraq yaradıldığını anlayar.

Məsələn, insan da daxil olmaqla bütün canlılardakı mükəmməl sistemləri, yaşadığı planetin və içində olduğu kainatın fəvqəladə bir qüdrətlə yaradıldığını düşünmək, insana ilk növbədə Allahı daha yaxşı tanımağa imkan verir. Bu isə həmin insanın qəlbində həssaslıq yaradar, Allaha olan hörmətini, sevgisini və qorxusunu artırır. Belə bir insan ətrafındakı ağaclardan quşlara, qarışqalardan kəpənəklərə qədər bütün canlılarda və onların sahib olduqları hər bir mexanizmdə daim Allahın sənətini və ucalığını görəcəyi üçün imanı güclənər. Allah yalnız düşünen insanların ətraflarındakı iman dəlillərini görüb qiymətləndirə biləcəklərinə belə diqqət çəkər:

“

Şübhəsiz ki, göylərin və yerin yaradılmasında, gecə və gündüzün bir-birini əvəz etməsində, insanlar üçün faydalı şeylərlə yüklənərək dənizlərdə üzən gəmilərdə, torpaq öldükdən (bitkilər quruduqdan) sonra Allahın göydən endirib onunla (bitkiləri) canlandırıdığı suda, hər növdən heyvanları orada yaymasında, küləklərin (istiqlamətinin) dəyişdirilməsində və göylə yer arasında ram edilmiş buludlarda düşünənlər üçün (Allahın varlığını və birliyini göstərən) dəlillər vardır.

(Bəqərə surəsi, 164)

Allaha qəti biliklə iman edən insan dünyanın məqsədsiz bir yer olmadığını, üzərində düşünməsi və yerinə yetirməsi vacib olan çox mühüm məsələlərin mövcudluğunu da dərk edir. Ona verilən hər şeyin bir nemət olduğunu bilər və şükür edir. Axirəti daim düşünər və həmin günün qorxusundan uzaq olmaq üçün Allahdan bağışlanma diləyər.

Düşünməyin ən mühüm xüsusiyyətlərindən biri də, şübhəsiz ki, hər bir insanın onu öz səyi ilə əldə etdiyi bir qazanc olmasıdır. Heç kim başqa bir insanı düşünməyə məcbur edə bilməz. Buna görə də ətraflı və dərinlən düşünən insan ilk növbədə özünə fayda vermiş olar. Allah Quranda ancaq düşünən insanın qarşılaşdığı hadisələrdən öyüd-nəsihət ala biləcəyinə və öyüd-nəsihətə açıq olan insanların sonsuz həyatını xilas edə biləcəklərinə diqqət çəkir. Digər şəxslərin isə öyüd-nəsihətdən qaçdıqlarını, buna görə də sonsuz bir peşmanlıqla qarşılaşacaqlarını xəbər verir:

“

Əgər öyüd vermək fayda verirsə, sən öyüd-nəsihət ver! Allahdan qorxan nəsihəti qəbul edəcekdir. Bədbəxt (inkar edən) isə ondan uzaq duracaqdır. O, ən böyük oda girəcəkdir. onra orada nə öləcək, nə də yaşayacaqdır.

(Əla surəsi, 9-13)

69. Allahın qədrini layiqincə təqdir etmək necə olar?

İnsan hər gün, oyandığı andan etibarən Allahın ona bəxş etdiyi nemətlərlə qarşılaşar. Nəfəs alar, görür, eşidər, düşünər, ürəyi döyünər, hüceyrələri yenilənər. Acar, yemək yeyər, ləzzət alar və güc qazanar. Susayar və susuzluğunu aradan qaldıra bilər. Danışa bilər.

Bunlar Allahın insan üçün yaratdığı nemətlərdən yalnız bir neçəsidir. Nemətlərin fərqində olan insan üçün əsas məsələ Allahın qədrini layiqincə təqdir edə bilməkdir. Çünki Allah şanı çox uca olan, hər şeyin sahibi və yaradıcısıdır. Allahı üstün sifətləri ilə düşünərək tanımağa çalışmaq lazımdır. Allah ayələrdə Öz şanının ucalığını bizə

belə bildirir:

“

Onlar Allahı layiqincə tanıyıb qiymətləndirə bilmədilər. Qiyamət günü yer üzü bütövlüklə Onun ixtiyarında olacaq, göylər də Onun qüdrəti ilə бүкүлүcәkдir...

(Zumər surəsi, 67)

Kainatda insanın öz yaradılışından Qiyamətin baş vermə mərhələlərinə, göylərin yaradılmasından dənizlərin və dağların mövcudluğuna qədər hər hadisədə əzəmət və sonsuz qüdrət vardır. Bu qüdrət isə yalnız üstün ağıl sahibi olan Allaha məxsusdur.

Allah insanlara kitablar nazil etmiş və peyğəmbərlər göndərmişdir. O, həm yaratdığı canlılarda nümayiş etdirdiyi bənzərsiz sənəti və elmi ilə, həm də kitabları və peyğəmbərləri vasitəsilə Özünü insanlara tanıdır. İnsana düşən isə Allahın ucalığını və böyüklüyünü lazım olduğu kimi təqdir edə bilmək üçün mümkün qədər dərindən düşünməkdir.

70. İnsan yanıldıqda və ya unutduqda nə etməlidir?

İnsan aciz olaraq yaradılmışdır. Buna görə də bəzi şeyləri unuda və ya hər hansı bir mövzuda yanıla bilər. Unutmamaq və yanılmamaq isə yalnız Allaha məxsus xüsusiyyətlərdir. Əsas olan insanın doğru olanı xatırladıqda onu dərhal tətbiq etməsidir. Allah bu mövzudakı davranış nümunəsini Ənam surəsində belə bildirir:

“

... Əgər şeytan (bunu) sənə unudursan, xatırladıqdan sonra o zalım insanlarla birlikdə oturma!

(Ənam surəsi, 68)

Ayədən də göründüyü kimi, insan bəzən düzgün olmayan bir davranışı unudaraq və ya fərqiñə varmadan edə bilər. Buna görə də insanın unuduğu və ya yanıldığı məsələlərə görə həddindən artıq kədərlənməsi və ya narahat olması son dərəcə yersizdir. Belə hallarda möminlərin etməli olduqları Allahın sonsuz mərhəmətinə və bağışlayıcılığına sığınmaq və belə dua etməkdir: "... Ey Rəbbimiz, unutsaq və ya yanılsaq, bizi cəzalandırma! ..." (Bəqərə surəsi, 286)

71. Tarixdə yaşayan bütün cəmiyyətlərə elçi göndərildimi?

Allah Quranda keçmişdən bu günə qədər yaşamış bütün cəmiyyətlərə bir xəbərdar edən göndərdiyini bildirmişdir. Allahın elçiləri göndərildikləri qövmələrə doğru yolu göstərən insanlar olmuş, onlara Allahın qadağalarını bildirmiş, ölümün yaxınlığını, cənnət və cəhənnəmin varlığını, dünyada yaradılış məqsədlərini izah etmiş və onları Allahın dininə dəvət etmişlər. Allahın ədalətinin bir təzahürü olaraq bütün insanlar Onun elçiləri vasitəsilə xəbərdar edilmiş, qorxudulmuş və müjdələnməmişlər. Bu, axirətdə insanların "Mənim heç nədən xəbərim yox idi" deyə bilməyəcəklərini, hər bir insanın Allahın çağırışını eşitdiyini göstərən çox mühüm bir həqiqətdir. Allah bir ayəsində belə buyurur:

“

Həqiqətən, Biz səni müjdəçi və xəbərdar edən bir elçi olaraq haqq ilə göndərdik. Elə bir ümmət yoxdur ki, onlara xəbərdar edən bir elçi gəlməmiş olsun.

(Fatir surəsi, 24)

72. İnkarcılar tarix boyunca niyə bütün peyğəmbərlərə böhtan atmışlar?

Peyğəmbərlərin daim Allahın dinini təbliğ etməsi inkarcıları heç vaxt razı salmamışdır. Çünki deyilənləri anlayan və onu tətbiq etməyə başlayan insanlar tamamilə dəyişir, inkarcıların batil sistemlərindən uzaqlaşmağa başlayırlar. Məsələn, iman etdikdən sonra yalnız Allahdan qorxmalı olduqlarını bildikləri üçün artıq onları başqa heç nə ilə qorxutmaq mümkün olmur. Həmişə dinin mənafeyini üstün tutduqları üçün möminləri doğru yoldan döndərmək və ya çəkəndirmək mümkün deyil. Bu insanlar hansı şəraitdə olursa-olsun, qarşılığında nə verilsə-verilsin, ədalətdən və haqqı söyləməkdən çəkinməz, doğru bildiklərindən dönməzlər.

Bu vəziyyət isə inkarcıları narahat edər, çünki onların dünyəvi maraqları təhlükəyə düşər. Məsələn, inkarcılar öz düşüncə sistemlərini yaşatmağa və yaymağa çalışarkən, peyğəmbərlərin yetişdirdiyi möminlər yalnız Allahın əmrlərinə tabe olurlar. Onlar cahiliyyət sisteminin yanlışlığını və insanlara dünyada və axirətdə həqiqi səadət gətirən dinin gözəlliyini insanlara çatdırırlar.

Məhz bu səbəblərə görə inkarcılar hər dövrdə müxtəlif üsullarla göndərilən elçiləri dayandırmağa çalışmışlar. Bunun müxtəlif nümunələri Quranda möminlərə xəbər verilmişdir. İnkarcılar əvvəlcə son dərəcə əsassız və məntiqsiz sözlərlə peyğəmbərlərin gətirdiyi həqiqətləri inkar etməyə çalışırlar. Şifahi təhdidlərlə onları susdurmağa cəhd edirlər. Şifahi şəkildə nəticə ala bilmədikdə isə əməli üsullarla möminləri doğru yoldan döndərməyə çalışırlar. Lakin bu metodların heç biri nəticə verməmiş, elçilərin və saleh möminlərin gətirdiyi həqiqətlərə qarşı heç bir dəlil gətirə bilməmişlər.

Allah bir çox ayəsində inkarcıların şifahi hücumlarına, peyğəmbərlərə qarşı irəli sürdükləri əsassız iddialara nümunələr gətirmişdir:

“

Qövmünün inkar edən öndərləri isə (öz qövmələrinə) belə dedilər: “Bu da sizin kimi bir insandır. O sizə böyüklük etmək istəyir. Əgər Allah (elçi göndərməyi) diləsəydi, əlbəttə, mələkləri göndərərdi. Biz əcdadımızdan belə bir şey eşitməmişik. O, ancaq dəlilik əlamətləri olan biridir. Ona görə də bir müddətə qədər onu gözləyin!”

(Muminun surəsi, 24-25)

“

U, Allah haqqında yalan uyduran bir adamdır. Biz ona inanmırıq”.

(Muminun surəsi, 38)

“

... onlar: “Bu, çox yalançı bir sehrbazdır!” - dedilər.

(Mömin surəsi, 24)

Quranda Allah bu cür iftiralарın inkarçılar arasında sanki bir ənənəyə çevrildiyini belə bildirir:

“

Onlardan əvvəlkilərə də bir elçi gəldiyi zaman məhz belə demişdilər: “Bu sehrbazdır, yaxud divanədir!” Bunu (nəsildən-nəsilə) bir-birinə vəsiyyətmə etmişdilər?! Xeyr! Onlar azğın bir qövmdür.

(Zəriyə surəsi, 52-53)

73. İnkarçıların bu səyləri nəticə verəmi?

İnkarçıların Allahın elçilərinə və möminlərə qarşı apardıqları şifahi və ya əməli mübarizə heç vaxt məqsədinə çatmaz. Çünki Allah: “Əgər həqiqətən iman etmisinizsə, üstün olan sizsiniz!” (Ali-İmran surəsi, 139) ayəsi ilə dünyada da, axirətdə də üstünlüyün həmişə Öz tərəfdarlarına məxsus olacağını müjdələmişdir.

Tarix boyu inkar edənlərin möminlərə qarşı daim mübarizə apardıqları görünür. Lakin bu mübarizələr hər zaman möminlərin xeyrinə nəticələnmişdir. Bu, Uca Allahın dəyişməz vədidir. Allah Quranda bu ilahi qanunu belə bildirir:

“

Allah (ləvhi-məhfuzda): “Mən və elçilərim mütləq qalib gələcəyik!” - deyə yazmışdır. Allah güclüdür, qüdrətlidir.

(Mücadilə surəsi, 21)

74. Möminlərin dünyadakı həqiqi dostları kimdir?

Allah möminlərin dostudur. Allah Özünü dost tutan, yalnız Onun razılığını güdən möminlərin qoruyucusu və himayəçisidir. Möminlərin dünyadakı bütün işlərində Allahın yardımı və dəstəyi vardır. Allahın razılığını qazanmaq niyyəti ilə gördükləri hər bir iş mütləq xeyirlə nəticələnər. Bir ayədə belə buyurulur: “Həqiqətən, Allah pis işlərdən çəkinən və yaxşı işlər görənlərlə birlikdədir”. (Nəhl surəsi, 128). Allah başqa bir ayəsində iman edənlərə Öz dəstəyini belə müjdələyir:

“

Allah iman edənlərin dostudur. Onları qaranlıqdan aydınlığa çıxarar. ...

(Bəqərə surəsi, 257)

Bundan başqa, Allaha səmimi-qəlbdən iman edən möminlər də bir-birlərinin vəliləri, yəni dostları və yardımçılarıdır. Möminlər həmişə bir-birlərini gözəl və doğru olana çağırar, pis və yanlış işlərdən çəkindirərlər. Bir-birlərinin cənnətə layiq insanlar olmaları və axirətdəki dərəcələrinin yüksəlməsi üçün səy göstərirlər.

Allah Quranda möminlərin kimləri dost tutmalı olduqlarını belə bildirir:

“

Sizin dostunuz ancaq Allah, onun elçisi, rüku edərkən namaz qılan və zəkat verən möminlərdir. Kim Allahı, elçisini və iman edənləri dost tutarsa, bilsin ki, həqiqətən, qalib gələcək olan məhz Allahın tərəfdarlarıdır.

(Maidə surəsi, 55-56)

75. Möminlərdən başqası niyə dost tutulmaz?

Möminlər üçün Allaha səmimi-qəlbdən iman etməyən, Allahın qoyduğu sərhədləri tanımayan və Ondən qorxub çəkinməyən insanlar həqiqi dost ola bilməzlər. Əlbəttə, belə insanlarla da qarşılıqlı hörmət çərçivəsində yaxşı münasibətlər qurmaq mümkündür, lakin onlarla yaxın dostluq əlaqəsi yaratmaq mümkün olmaz. Allahın

dostluğunu, sevgisini və razılığını qazanmaq istəyən bir mömin, təbii olaraq, Allahın dost tutduqlarını özünə dost qəbul edər. Bunun əksinə olan davranışın Allahın dostluğunu və razılığını itirməsinə səbəb ola biləcəyini bilər. Allah möminləri belə bir davranışdan çəkindirərək buyurur:

“

Ey iman edənlər, möminləri qoyub inkar edənləri dost tutmayın! (Bunu edərək) öz əleyhinizə, Allaha açıq bir dəlilmi vermək istəyirsiniz?

(Nisa surəsi, 144)

Bununla yanaşı, iman etməmiş insanlarla möhkəm və etibarlı dostluq qurmaq praktik baxımdan da mümkün deyil. Əvvəla, bu insanların böyük əksəriyyəti etibarlı olmaz. Şəxsi mənafeləri, nəfsi və təkəbbürü ilə ziddiyyət təşkil etdiyi üçün Allahın ayələrindən üz döndərən, Allahın dostluğunu itirməyi qəbul edən bir insanın hər hansı bir dostluqda sədaqətli və vəfalı olması gözlənilə bilməz. Öz maraqları ilə toqquşduğu bir vəziyyətdə dost olduğunu iddia etdiyi insanı da tərəddüd etmədən tərk edə bilər. Hətta mənafeyi tələb etdikdə ona xəyanət etməkdən belə çəkinməz.

İnkarcılar həqiqi mənada fədakarlıq göstərə bilməzlər. Çünki onların bütün həyat anlayışı və düşüncə sistemi eqoizm üzərində qurulmuşdur. “Dostum” dedikləri insanın axirətdəki vəziyyətini düşünməz, onu cəhənnəmdən uzaqlaşdıracaq şəkildə yaxşılığı əmr edib pisləkdən çəkindirməzlər. Bir sözlə, həqiqi dostluğun tələb etdiyi xüsusiyyətlərə sahib olmazlar. Allah Quranda belə buyurur:

“

Ey iman edənlər, sizdən olmayanları sirdaş tutmayın! Onlar sizə pisləklər etməkdən əl çəkməz və sizin çətinliyə düşməyinizi istəyərlər. Düşmənçilikləri də ağızlarından (çıxan sözlərdən) aşkar olur. Qəlbində gizlətdikləri (düşmənçilik) isə daha böyükdür. Əgər düşünüb anlayırsınızsa, ayələri artıq sizə izah etmişik.

(Ali İmran surəsi, 118)

76. Şeytani dost tutanlar kimlərdir?

Şeytanın ən mühüm xüsusiyyəti insanları Allahın yolundan döndərmək üçün and içmiş olmasıdır. Buna görə də inkar edən, insanları Allahın yolundan uzaqlaşdırmağa çalışan, Allaha və dinə qarşı çıxan, insanlara Allahı, axirəti və dini unutduran hər bir şəxs

şeytanın tərəfdarı və dostudur. Lakin bu insanlar etdiklərinə görə həm dünyada, həm də axirətdə böyük ziyana uğrayacaqlar. Allah şeytanın insanları azdırmaq cəhdini və onu dost tutanların qarşılaşacaqları aqibəti belə xəbər verir:

“

Allah ona (şeytana) lənət etmiş, o isə demişdi: “Mütləq, bəndələrindən müəyyən bir qismini ələ keçirəcəyəm. Onları hökmən azdırıb (puç) xülyalara salacaq və onlara əmr edəcəyəm ki, heyvanların qulaqlarını kəssinlər. Onlara, Allahın yaratdıqlarını dəyişdirməyi əmr edəcəyəm!” Kim Allahı qoyub şeytanı özünə dost tutarsa, həqiqətən, o, açıq-aşkar ziyana düşmüşdür.

(Nisa surəsi, 118-119)

77. İnsan dünyada olarkən qəti şəkildə cənnətə gedəcəyinə əmin ola bilərmə?

Heç kim dünyada olarkən qəti şəkildə cənnətə gedəcəyinə əmin ola bilməz. Allah: “... Həm qorxaraq, həm də (mərhəmətini) ümid edərək Allaha dua edin! ...” (Əraf surəsi, 56) ayəsi ilə insanın həm qorxu, həm də ümid içində olmalı olduğunu bildirir.

Hər bir insan gücü çatdığı qədər ən yüksək səyi göstərərək, Quranın hökmlərini mümkün qədər tam şəkildə tətbiq edərək və Allahın bəyəndiyi gözəl əxlaqı həyatının hər anında yaşamağa çalışaraq Onun razılığını qazanmağa səy göstərməlidir. Bu səylərinin qarşılığı olaraq cənnəti ümid edə bilər, lakin heç vaxt buna qəti şəkildə əmin ola bilməz.

78. Quranda bəhs edilən “öndə gələnələr” kimlərdir?

Elçilər öz qövmlərini Allahın dininə dəvət etdikdə, hər qövmin içərisində onlara qarşı çıxan, fəaliyyətlərini əngəlləməyə çalışan və iman edən insanlara çətinlik törədən bir qrup olmuşdur. Quranda bu insanların adətən həmin cəmiyyətin öndə gələnləri olduqları bildirilir. Çünki onlar yaşadıkları cəmiyyət daxilində var-dövlət, nüfuz və vəzifə sahibi olan şəxslərdir. Bu insanların Allahın elçilərinə qarşı çıxmalarının və

azgınlıq göstərmələrinin əsas səbəbi sahib olduqları dünyəvi imkanları, nüfuz və etibarlarını itirmək qorxusudur. Quranda bu cür insanların hər dövrdə mövcud olduqları belə xəbər verilir:

“

Beləliklə, hər bir məmləkətdə günahkarları öndərlər etdik ki, orada hiyləli işlər görsünlər. Halbuki onlar yalnız özlərinə qarşı hiylə edirlər, ancaq (bunu) hiss etmirlər.

(Ənam surəsi, 123)

Əslində isə bu insanlar da tamamilə Allahın yaratdığı taleyə tabe olan və möminlərin üstünlüyünün ortaya çıxması üçün Allahın yaratdığı şəxslərdir. Quranda bildirildiyi kimi, Allah onların qurduqları planların nəticəsini öz əleyhlərinə çevirmiş, sahib olduqları nemətləri hələ dünyada ikən əllərindən almış və bunlara möminləri varis etmişdir.

Allah Misirdə böyük güc və mövqe sahibi olan Firon və onun ətrafındakı öndə gələnlərlə hz. Musa və onunla birlikdə olan möminlərin mübarizəsinin nəticəsini belə bildirir:

“

Zəif qövmü (İsrail oğullarını) yerin bərəkət verdiyimiz şərq və qərb tərəflərinə varis (hakim) etdik. Səbir etdiklərinə görə Rəbbinin İsrail oğullarına verdiyi gözəl söz yerinə yetdi. Firon və qövmünün düzəlttikləri və ucaltdıqları (binaları) isə məhv etdik.

(Əraf surəsi, 137)

“

Beləcə, onları (Firon və ordusunu) bağlardan və bulaqlardan çıxartdıq. Xəzinələrdən və dəyərli yerdən (çıxartdıq). Beləcə, İsrail oğullarını oraların varisi etdik.

(Şuəra surəsi, 57-59)

Allahın bütün möminləri əhatə edən bu ümumi qanunu başqa bir ayədə belə açıqlanır:

“

Şübhəsiz ki, Zikrdən sonra Zəburda da: “Yer üzünə saleh bəndələrim varis olacaqdır!” - deyə yazmışdıq.

(Ənbiya surəsi, 105)

Qövmlərin öndə gələn inkarçıları isə tövbə edib davranışlarını dəyişmədikləri təqdirdə, axirətdə qaçılmaz və şiddətli bir əzabla qarşılaşacaqlar.

79. “Saleh əməl” nə deməkdir?

Saleh əməl xalis olaraq Allahın razılığını qazanmaq məqsədi ilə görülmə işlərə deyildir. İnsan zahirdə çox böyük xeyirxahlıq və ya fədakarlıq kimi görünən bəzi işlər görə bilər. Məsələn, ehtiyac içində olan insanlara böyük məbləğdə yardım edə bilər. Lakin etdiyi yardımın miqdarı həmin işin saleh əməl olmasının göstəricisi deyildir. Çünki

insanlar belə yardımları cəmiyyət içində yaxşı tanınmaq, başqalarına özlərini göstərmək və ya iş həyatında etibar qazanmaq məqsədi ilə də edə bilərlər. Bir işin “saleh əməl” olması üçün o yalnız Allahın razılığını qazanmaq niyyəti ilə edilməlidir.

İnsan saleh əməl edərkən həmin işi bacardığı qədər ən yaxşı və ən gözəl şəkildə etməyə çalışır. Çünki məqsədi insanlara özünü göstərmək deyil, həmin işdə Allahın ən çox razı qalacağı nəticəni əldə etməkdir. Məhz bu səmimi söylərinə görə saleh əməllər edən möminlər Quranın bir çox ayəsində cənnət və gözəl həyatla müjdələnməmişlər:

“

Həqiqətən, iman edib yaxşı işlər görən və Rəbbinə qəlbən boyun əyənlər cənnət əhlidir. Onlar orada əbədi qalacaqlar.

(Hud surəsi, 23)

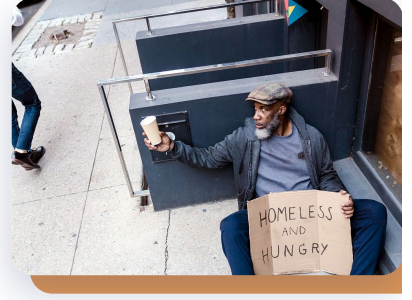
“

Kişi və ya qadınlardan mömin olaraq kim yaxşı işlər görərsə, ona mütləq gözəl bir həyat yaşadacağıq və əlbəttə, onları etdikləri əməllərin ən gözəli ilə müqafatlandıracağıq.

(Nəhl surəsi, 97)

80. Mömin mal-mülk baxımından zənginləşdikdə rəftarı necə olar?

Mömin bütün mülkün əsl sahibinin Allah olduğunu və Allahın mülkü istədiyi kəsə bəxş edəcəyini bilir. Buna görə də mal-mülk baxımından zənginləşdikdə əlindəkilərə görə lovğalanıb azğınlaşmaz, Allahın özünə verdiyi nemətlərə görə şükür edər və sahib olduqlarını Allahın ən çox razı qalacağı şəkildə istifadə edər.

Allah Quranda mülk sahibi olan bir insanın nümunəsini verir. Bu adamın çox məhsuldar bağları vardır. Lakin o, bu nemətləri özünə Allahın bəxş etdiyini görməzdən gələrək nankorluq edər və sahib olduqları ilə öyünər. Mömin olan yoldaşı isə onu bu davranışına görə xəbərdar edərək belə deyər:

“

Onunla söhbət edən yoldaşı ona dedi: “Səni torpaqdan, sonra nütfədən yarıdan, sonra da səni insan surətinə salan Allahı inkarını edirsən? O Allah mənim Rəbbimdir və mən heç kimi Rəbbimə şərik qoşmam! Bağına girdiyin zaman: “MaşaAllah! Qüvvət yalnız Allaha məxsusdur!” - deməli deyildinmi?! ...

(Kəhf surəsi, 37-39)

Məhz möminin rəftarı da ayədə qeyd olunduğu kimi, hər hansı bir nemətlə qarşılaşdıqda dərhal Allahı xatırlamaq və Ona həmd etməkdir.

81. Hikmət sahibi olmaq nə deməkdir?

Hikmət sahibi olmaq hər zaman ağıllı, qısa və mövzuya uyğun danışmaq, eləcə də doğru davranmaq deməkdir. Hikmət sahibi insan hadisələrin daxili mahiyyətini və həqiqi tərəflərini görmək qabiliyyətinə, həmçinin dərin bir anlayışa malik olar. Buna görə də onun verdiyi hər qərar və atdığı hər addım düzgün və yerində olar. Danışığı təsirli və düşündürücü olar. Danışdığı hər bir mövzu insanların qəlbində səmimi bir təsir yaradar.

Hikmət hər an Allaha yönələn, Qurana uyğun yaşayan və daim Quran əsasında düşünən səmimi və ixlashlı insanlara Allah tərəfindən verilən bir xüsusiyyətdir. Allah: “Allah dilədiyi kimsəyə hikmət verər. Kimə hikmət verilmişsə, deməli, ona çoxlu xeyir verilmişdir...” (Bəqərə surəsi, 269) ayəsi ilə hikmətin böyük bir nemət olduğunu bildirmişdir.

82. İsfraf Quranda necə bəhs edilir?

Allah bəndələrinə israfı qadağan etmişdir. Və onlara xərcləyərkən riayət etməli olduqları ölçünü belə bildirmişdir:

“

Həmçinin (Allahın xalis bəndələri) o kəslərdir ki, xərclədikləri zaman nə israfçılıq, nə də xəsislik edər, bunların arasında orta bir yol tutarlar.

(Furqan surəsi, 67)

Müsəlmanlar sahib olduqları hər şeyi Allah yolunda və Allahı ən çox razı salacaq şəkildə istifadə edirlər. Onlar sahib olduqları hər şeyin Allahın onlara bəxş etdiyi bir nemət olduğunu və bunların həqiqi sahibinin özləri olmadığını unutmazlar. Fədakarlıq etmək lazım gəldikdə sahib olduqları hər şeyi Quranın əmr etdiyi şəkildə xərcləyər, lakin lüzumsuz bir xərc olacağı təqdirdə tək bir qəpiyi belə israf etməkdən çəkinirlər. Allah Quranda möminlərə ehtiyacı olan kəslərə mallarından vermələrini, lakin israf etməmələrini əmr etmişdir:

Qohumlara, yoxsullara və yolda qalanlara haqqını ver, lakin israfçılıq etmə! Həqiqətən, israfçılıq edənlər şeytanların qardaşlarıdır. Şeytan isə Rəbbinə qarşı çox nankordur. (İsra surəsi, 26-27)

Bununla yanaşı, israf anlayışı nemətlərdən uzaq durmaq kimi başa düşülməməlidir. Allah Quranda: “...Yeyin, için, lakin israf etməyin! Şübhəsiz, Allah israf edənləri sevməz.” (Əraf surəsi, 31) buyuraraq möminlərin nemətlərdən faydalanmasını bildirmiş və yalnız onların israf edilməsini qadağan etmişdir.

Lakin bu gün din əxlaqından uzaq olan bir çox cəmiyyətlərdə israf məsələsinə lazımı əhəmiyyət verilmir. Restoranlarda və evlərdə çoxlu miqdarda yeməklər, çörək, meyvə və

tərəvəz asanlıqla tullantıya çevrilir. Halbuki Allah israfın böyüyünü də, kiçiyini də haram etmişdir. Buna görə də insanlar düşüncəsiz şəkildə “bu xarab olub”, “bunlardan istifadə etmək olmaz” deyərək əllərindəki nemətləri atmaq əvəzinə, onları xarab olmadan əvvəl ən səmərəli şəkildə dəyərləndirməyin yollarını axtarmalıdırlar.

İnsan yalnız bu şəkildə Allahın verdiyi nemətlərin haqqını vermiş olar. Əks halda bu, həm bərəkətin azalmasına, həm də Allaha qarşı nankorluğa səbəb olar.

83. Mələklərin insanların canını alması necə baş verər? İnsan canı alınarkən mələyi görərmə?

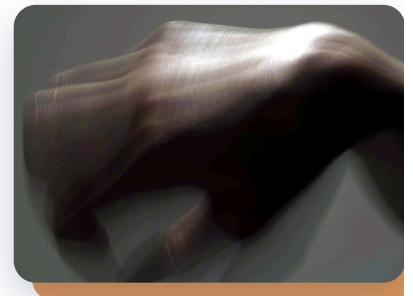
Ölüm bir növ ölçü və ya aləm dəyişikliyi. Ölən insanın ruhu ilə dünya həyatındakı bədəni arasındakı əlaqə kəsilir. İnsan ölüm anından etibarən ölüm mələklərini görə biləcəyi bir aləmə keçər. Bu keçid eyni zamanda onun sonsuz həyatının başlanğıcıdır. Məhz bu fərqli aləmə keçidlə birlikdə insanlar canlarını almağa gələn mələkləri görürlər, hətta həmin mələklər onlarla danışarlar. Lakin hər kəsin canı eyni şəkildə alınmaz. Möminlərin canını almağa gələn mələklərlə kafirlərin canını almağa gələn mələklərin davranışları və söylədikləri sözlər tamamilə fərqli olar.

Möminlərin canını almağa gələn mələklər onlara “Salam” deyərək canlarını gözəl şəkildə alarlar. Həmin vaxt onları gedəcəkləri cənnətlə müjdələyirlər. (Nəhl surəsi, 32)

İnkar edənlərin canını almağa gələn mələklər isə gözləmədikləri bir anda onların üzlərinə və kürəklərinə vurmağa başlayarlar. (Məhəmməd surəsi, 27) Canlarını dərin bir əzabla alarlar və bu zaman onların ayaqları bir-birinə dolaşar. (Qiyamət surəsi, 29) Mələklər əllərini onlara uzadarkən, sonsuza qədər davam edəcək alçaldıcı və yandırıcı bir əzabla qarşılaşacaqlarını müjdələyirlər. (Ənam surəsi, 93)

84. Vəsvəsə nədir?

Şeytan insana hər tərəfdən yaxınlaşaraq onu Allahın yolundan uzaqlaşdırmağa çalışır. Bunun üçün müxtəlif hiylələrdən istifadə edir. Vəsvəsə də şeytanın bu hiylələrindən biridir. Vəsvəsə şeytanın insanı faydasız işlərlə məşğul etmək, onu düşünməli olduğu mühüm

məsələlərdən uzaqlaşdırmaq məqsədilə qəlbinə saldığı şübhələr, əsassız qorxular, narahatlıq yaradan fikirlər, aldatmalar və pıçıltılardır. Şeytanın bu xüsusiyyəti Quranda belə bildirilir:

De: “Sığınırım insanların Rəbbinə, insanların hökmdarına, insanların ilahına, vəsvəsə verib (Allahın adı çəkildiyi zaman) gizlənənən şeytanın şərindən! O, insanların qəlbinə vəsvəsə salar.

(Nas surəsi, 1-5)

Şeytan insanın zehninə Quranın hökmlərinə zidd düşüncələr gətirərək onun sağlam düşünməsinə mane olmaq, xüsusilə dini məsələlərdə, eləcə də dünya və axirət həyatı ilə bağlı zərərli xəyallara və şübhələrə qapılmasını istəyər. Bir çox məntiqsiz və əsassız fikirləri sanki insanın öz düşüncələri imiş kimi təlqin edər və onun özünə olan etibarını sarsıtmağa çalışar.

Quran əsasında yaşamayan insan şeytanın bu hiyləsini dərk etməz və onun vəsvəsələrinə qapılaraq daim şübhə və tərəddüd içində qalar. Şeytanın bu pıçıltıları insanın dini yanlış tanımasına, Allahın qüdrətini lazımınca qiymətləndirə bilməməsinə və daimi şübhə içində yaşamasına səbəb olar. Nəticədə insan Allahın böyüklüyünü və dünyada yaradılış məqsədini düşünmək əvəzinə, nə özünə, nə də başqalarına fayda verməyən məsələlərlə məşğul olaraq ömrünü keçirər.

Beləliklə, şeytan Qurandan xəbərsiz və din əxlaqından uzaq yaşayan insan üzərində məqsədinə nail olar və onun əbədi əzaba düçar olmasına səbəb olar. Quranda inkarçıların və günahkarların şeytanın təlqinlərinə açıq olduqları və onun vəsvəsələrinə uyduqları belə xəbər verilir:

Şeytanların kimə nazil olduğunu sizə xəbər verimmi? Onlar günahkar və yalançı olan hər kəsə nazil olarlar. Onlar eşitdiklərini (kəhinlərə) çatdırarlar. Ancaq onların çoxu yalançıdır.

(Şuəra surəsi, 221-223)

85. İnsan vəsvəsədən necə xilas olar?

Allahın Quranda bildirdiyi kimi, şeytanın hiyləsi çox zəifdir. (Nisa surəsi, 76) İman edənlər və Rəbbinə təvəkkül edənlər üzərində onun heç bir təsiri yoxdur. Allah möminlərə vəsvəsə gəldiyi zaman nə etməli olduqlarını və bu vəsvəsədən necə qurtulacaqlarını Quranda bildirmişdir.

Qurana tabe olan möminlər qəlbinə vəsvəsə gəldikdə dərhal şeytandan Allaha sığınarlar. Qısa müddət ərzində ağıllarından keçən həmin fikrin şeytanın verdiyi bir vəsvəsə olduğunu anlayarlar. Heç bir əsassız qorxunun, şübhənin və ya sıxıntının təsiri altına düşmədən Allahı zikr edər və şeytanın bu çirkin təlqinindən xilas olarlar.

Allah Quranda möminlərin vəsvəsə ilə qarşılaşdıqda onu dərhal tanıyacaqlarını belə bildirmişdir:

“

Əgər şeytandan sənə bir vəsvəsə gəlsə, dərhal Allaha sığın. Çünki O, eşidəndir, biləndir. Təqva sahiblərinə şeytandan bir vəsvəsə toxunduğu zaman (Allahın müqafatını və əzabını) xatırlayar və bu zaman (haqqı) görürlər.

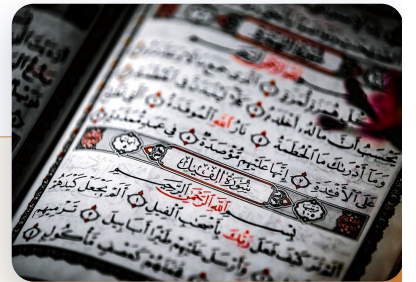
(Əraf surəsi, 200-201)

86. Quran oxunarkən nə edilməlidir?

Allah Quran oxunduğu zaman şeytandan Allaha sığınmağı və insanların susaraq onu dinləmələrini əmr etmişdir:

“

Quran oxunan zaman onu dinləyin və susun ki, bəlkə sizə mərhəmət edilsin!

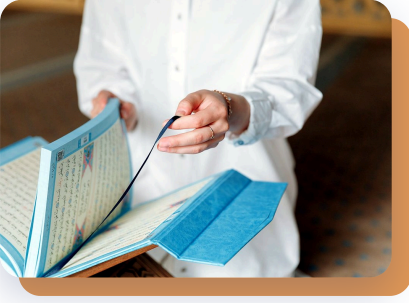

(Əraf surəsi, 204)

Cəmiyyətdə bir çox insan Allahın bu hökmünü bilmir. Televiziya və ya radioda Quran oxunarkən insanlar gündəlik işlərinə davam edir, eyni zamanda söhbət edirlər. Halbuki belə bir vəziyyətdə edilməli olan Quranı diqqətlə dinləmək və susmaqdır. Əgər şəraitə

görə sakitliyi təmin etmək mümkün deyilsə, o zaman televiziya və ya radionu söndürmək olar. Çünki Quranın oxunduğu bir vaxtda ona lazımi ehtiram göstərməmək və diqqət yetirməmək Allahın fərz buyurduğu bu hökmə uyğun davranmamaq demək olar.

87. Quranı oxumaq kifayətdirmi?

Bu gün özünü müsəlman adlandıran bir çox insan Allahın onlardan nə istədiyini və həqiqi müsəlman olmaq üçün nə etməli olduğunu bilmir. Çünki həyatında bir dəfə belə Allahın ona göndərdiyi müqəddəs kitabı oxumamışdır. Halbuki Allah Quranı insanları nə üçün yaratdığını və onlardan nə istədiyini bildirmək üçün nazil etmişdir.

Allahı tanımaq, Onun razılığını qazanaraq cənnətinə qovuşmaq istəyən insanlar Quranı çox yaxşı bilməlidirlər.

Lakin cahil cəmiyyətlərdə Qurana münasibət çox vaxt yanlış olur. Bəzi insanlar Quranı yalnız oxuyar, lakin Allahın verdiyi öyüdlər üzərində düşünməz, onları özlərinə aid etməz və həyatı boyu tətbiq etməzlər. Quran oxumaq ibadətdir, lakin Quran Allahı tanımaq, Onun buyurduqlarını öyrənmək və həyata keçirmək üçün oxunar.

Bəzi insanlar isə Quranın yalnız dua kitabı olduğunu zənn edərlər. Dua edərkən Qurandan əzbərlədikləri ayələri mənasını anlamadan oxuyarlar. Şübhəsiz ki, Quranda Allah peyğəmbərlərin dualarından nümunələr vermiş və möminlərin bu duaları örnək götürmələrini bildirmişdir. Lakin Quranı yalnız dua kitabı kimi qəbul etmək yanlış və natamam bir yanaşmadır.

Allah Quranı möminlər üçün bir hidayət rəhbəri olaraq nazil etmişdir. Quran açıq-aşkar ayələri ilə insanları qaranlıqlardan nura çıxarar. Allah Quranın bu xüsusiyyətini belə bildirir:

... Həqiqətən, Allahdan sizə bir nur və açıq-aydın bir Kitab gəlmişdir. Allah, Öz rızasına uyanları onunla əmin-amanlıq yollarına yönəldər və Öz iznilə onları qaranlıqdan aydınlığa çıxarıb doğru yola istiqamətləndirər.

(Maidə surəsi, 15-16)

... (Bu Quran) Rəbbinin izni ilə insanları qaranlıqlardan aydınlığa – yenilməz qüvvət sahibi və şükürə layiq olan Allahın yoluna çıxartmağın üçün sənə nazil etdiyimiz kitabdır. (İbrahim surəsi, 1)

Bəzi insanların Quran haqqında başqa bir yanlış düşüncəsi də onun yalnız keçmiş ümmətlər üçün nazil edildiyini zənn etmələridir. Halbuki zamanın keçməsi, texnologiyanın inkişaf etməsi, kosmos və ya kompüter dövründə yaşamağımız həqiqəti dəyişdirməz. Təxminən 1400 il əvvəl yaşamış insanlarla bu gün yaşayan və gələcəkdə yaşayacaq insanların ehtirasları, arzuları, dünyaya baxışları və səhvləri mahiyyət etibarilə eynidir. Bunların yerinə qoyulmalı olan doğru məlumat mənbəyi isə hər zaman Qurandır.

Allah Qurana tabe olmamaq üçün onu “keçmiş insanların nağılı” adlandıran insanları cəhənnəm ilə xəbərdar edib qorxutmuşdur:

“

Ayələrimiz ona oxunduğu zaman: “Bu, əvvəlkiələrin əfsanələridir!” – deyər. Xeyr! Əksinə, qazandıqları günahlar onların qəlbini bürümüşdür (kirlətməşdir). Xeyr! Həqiqətən, o gün onlar Rəbbindən (Onu görməkdən) məhrum ediləcəklər. Sonra şübhəsiz ki, onlar cəhənnəmə girəcəklər.

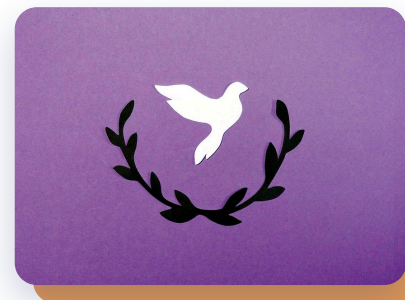
(Mutaffifin surəsi, 13-16)

88. Din hansı yönələri ilə sülh və əmin-amanlığı təmin edər?

Din hər şeydən əvvəl insanlardan vicdanlarına uyğun yaşamağı tələb edir. Hər kəsin vicdanlı davrandığı bir mühitdə isə münaqişə, dava və ya nizamı pozan hər hansı bir davranışa rast gəlinməz.

Din əxlaqını yaşayan insanlar ağıl və sağlam düşüncə sahibi olarlar və hadisələrə də bu baxışla yanaşarlar. Məhz bu səbəbdən, hər zaman çətin anlarda çarə axtarar, ətrafa hüsur və təskinlik bəxş edən duruş sərgiləyərlər. Bu da onların olduğu mühitin rifah və rahatlıq içində olmasını təmin edər.

Din əxlaqında ədalət prinsipi vardır. Hər kəsə haqqı tam şəkildə verildiyi üçün insanların öz haqqı uğrunda mübarizə aparmasına və müxtəlif yollar axtarmasına

ehtiyac qalmaz. Hər kəsin haqqı vicdanlı və dindar insanlar tərəfindən ən düzgün şəkildə qorunur.

Dindar insanlar Allahdan qorxduqları üçün qətl, intihar, oğurluq kimi Allahın haram etdiyi əməllərə yönəlməzlər. Axirətdə hesabını verə bilməyəcəkləri heç bir əməli əsla etməzlər.

Din əxlaqında şəxsi maraqlar uğrunda tamah və rəqabət yoxdur. Hər kəs dinin ümumi xeyri üçün bacardığının ən çoxunu etməklə məsuliyyət daşıyır. Buna görə də maraq toqquşmalarından doğan narahatlıqlar meydana çıxmaz.

Dində təzyiq və məcburiyyət yoxdur. Möminlər yalnız dinin göstərdiyi həqiqətləri çatdırmaqla məsuldurlar.

Bundan əlavə, Quranda Allahın iman edənlərin qəlbinə xüsusi olaraq güvən və rahatlıq endirdiyi bildirilir. Bu, saleh möminlərə Allah tərəfindən verilmiş böyük bir nemətdir. Bu həqiqət Quranda belə bildirilir:

“

Möminlərin imanlarını daha da artırmaq üçün onların qəlbinə mənəvi rahatlıq verən Odur. Göylərin və yerin orduları da Allaha məxsusdur. Allah hər şeyi biləndir, hikmət sahibidir.

(Fəth surəsi, 4)

Burada izah edilənlər, din əxlaqının insanlara təqdim etdiyi gözəl mühitin çox ümumi bir təsviridir. Din həm insanlar, həm də cəmiyyətlər baxımından dünyada yaşana biləcək ən sakit, ən ideal və ən mükəmməl mühiti təmin edir.

89. Quranda tövsiyə edilən ticarət əxlaqı necədir?

Mömin həyatı boyu gördüyü hər bir işi Allahın razılığı və məmnunluğu üçün yerinə yetirir. Məşğul olduğu iş nə olursa-olsun, bu, ona əsas məqsədini unutmaz. Allah Quranda möminlərdən bəhs edərkən ticarətin və ya alış-verişin onları əsas vəzifələrindən yayındırmadığını belə bildirmişdir:

“

U kəslər ki, nə ticarət, nə də alış-veriş onları Allahu anmaqdan, namaz qılmaqdan və zəkat verməkdən yayındırar. Onlar qəlbin və gözlərin çevriləcəyi (iztirab çəkəcəyi) bir gündən qorxurlar.

(Nur surəsi, 37)

Allah möminlərdən yüksək əxlaq tələb edir və onlar hansı işlə məşğul olurlarsa-olsunlar, bu əxlaqın tələblərinə əməl edirlər. Ticarətlə məşğul olarkən də dürüst, səmimi, fədakar, çalışqan, ədalətli və təvazökar olurlar. Onların diqqəti daim Allahın razılığında və Onun halal-haram sərhədlərinə riayət etməkdə olar. Bununla yanaşı, Allah möminlərə ticarət zamanı başqalarının haqqına girməməyi, ölçü və çəkini düzgün tutmağı, insanların mallarını dəyərdən salmamağı əmr etmişdir. (Hud surəsi, 85)

Həmçinin İsrə surəsində ticarətdə dürüst olmağın, insanlara haqsızlıq etməməyin və bu gözəl əxlaq vasitəsilə Allahın razılığını qazanmağın daha xeyirli olduğu belə bildirilir:

Ölçüydünüz zaman ölçüyə riayət edin və düzgün tərəzi ilə çəkin! Bu həm daha yaxşı, həm də nəticə etibarilə daha gözəldir. (İsrə surəsi, 35)

90. Təvəkkülsüzlüyün insan ruhunda yol açdığı zərərlər nələrdir?

Təvəkkül insanın hər işində Allaha güvənib arxalanması, yeganə qoruyucusunun Allah olduğunu bilərək Ona təslim olması deməkdir. Hadisələrin hər zaman Allahın nəzarəti altında baş verdiyini bilən möminlər, Allahın Özünə iman edənləri daim dəstəklədiyini və onlara kömək etdiyini də bilirlər. Belə bir ruh halını yaşayan insanın qəlbi həmişə rahatlıq və arxayınlıq içində olar.

Təvəkkül etməyən, özünü Allaha təslim etməyən insanlar isə həyatını böyük qorxu, narahatlıq, sıxıntı, təşviş, etibarsızlıq, narazılıq, hərislik, qəzəb, depressiya, peşmançılıq və qısqançlıq kimi hisslər içində keçirərlər. Allah onların inkarları səbəbindən qəlbində dərin bir sıxıntı yaradar. Təvəkkülün verdiyi rahatlığı, hüzuru və mənəvi rahatlığı onlara nəsib etməz.

Allaha güvənib arxalanmayan insanların qəlbində yaranan bu sıxıntı Quranda belə təsvir edilir:

“

Allah kimi doğru yola yönəltmək istəyərsə, onun qəlbini İslama açar, kimi (haqq yoldan) azdırmaq istəyərsə, göyə çıxırmış kimi onun qəlbini daraldar. Allah iman etməyənləri bu şəkildə əzaba məruz qoyar.

(Ənam surəsi, 125)

“

Allaha şərik qoşmadan həniflər (Allahın birliyinə inanan möminlər) olun! Kim Allaha şərik qoşarsa, sanki o, göydən düşüb (parçalanmış) və quşlar onu alıb aparmış, yaxud külək onu sovurub uzaq bir yerə atmışdır.

(Həcc surəsi, 31)

91. Feli dua necə edilir?

Feli dua insanın sözlə etdiyi duanı əməli şəkildə dəstəkləməsi, yəni istədiyi şeyin baş verməsi üçün əlindən gələn bütün səyi göstərməsi deməkdir. İnsan Allahdan bir şeyi istəyərkən, eyni zamanda həmin nəticəyə çatmaq üçün lazım olan səbəblərə də sarılmalıdır. Məsələn, bir insan su içmək istəyər, amma suyun öz-özünə qarşısına gəlməsini gözləməz. Gedib suyu stəkana doldurar və sonra içər. Yəni Allahdan istədiyi şeyin reallaşması üçün Allahın yaratdığı səbəblərdən istifadə edər və nəticəni Allahdan gözləyər.

Eyni şəkildə, bir insan imtahanda uğur qazanmağı çox istəyirsə, Allahdan bunun üçün dua edər. Lakin bununla yanaşı, lazımı hazırlığı da görər, öyrənməli olduğu mövzuları öyrənər, diqqətini yayındıran amillərdən uzaq durar və əlindən gələn bütün səyi göstərir. Daha sonra isə göstərdiyi bu səylərin nəticəsini Allahdan gözləyər.

Bəzi insanlar dua haqqında yanlış təsəvvürə malikdirlər. Onlar düşünərlər ki, Allaha dua etdikdən sonra bir kənara çəkilib nəticəni gözləmək kifayətdir. Halbuki bu, səmimi bir davranış deyil. Çünki bir şeyi həqiqətən istəyən insan onun üçün həm sözlü, həm də əməli dua edər.

Digər tərəfdən, bütün səbəblərə sarılıb, “Mən hər şeyi etdim” deyərək Allaha dua etməyi unutmaq da düzgün olmaz. Mömin həm üzərinə düşən vəzifələri yerinə yetirər, həm də

nəticənin yalnız Allahın iradəsi ilə baş verdiyini bilərək Ona dua edər.

92. Bəzi cəmiyyətlərdəki əxlaqi tənəzzül ilə dinsizlik arasındakı əlaqə nədir?

Allahın insanlara göndərdiyi dinə təslim olmağı qəbul etməyən insanlar Quranda bildirilən gözəl əxlaqi yaşamaz və yenə Quranda göstərilən sərhədləri qorumazlar. Allahdan qorxub çəkinmədikləri və axirətə də inanmadıqları üçün etdiklərinin hesabını vermək qorxusu daşımazlar. Nəticədə, dinin yaşanmadığı cəmiyyətlər hər cür əxlaqsızlığı və pisiyyə qorxmadan, nəticələri düşünmədən törədən insanlardan ibarət olur.

Belə cəmiyyətlərin sürətlə və geniş miqyasda mənəvi tənəzzülə məruz qalması qaçılmazdır. Çünki bu insanlar qadağan edildiyi halda, rahatlıqla oğurluq edər, insanlara zərər verər, qəzəblənər, adam öldürər, başqalarının hüquqlarını tapdalayar, yalan danışar, özlərindən başqa heç kimə əsla dəyər verməz, hər şeyi bir mənfəət müqabilində edər və özlərindən daha zəif olanları mütləq əzərlər. "Mən dindər deyiləm, lakin qəzəbli də deyiləm" deyən şəxs bir gün dözə bilməyəcəyi bir hadisə ilə qarşılaşar və özündə hər cür pisiyyə etmək haqqı görər. Elə qəzəblənər ki, məqamı gəldikdə adam öldürməyə belə cəhd göstərə bilər.

Məhz dinsizlik, heç bir ilahi sərhəd tanımadığı üçün cəmiyyətlərdəki insani duyğuların öldürər. Bu isə geniş miqyaslı mənəvi tənəzzülün yaranmasına zəmin hazırlayar. Din əxlaqının yaşanmadığı cəmiyyətlərdə dinin insanlara qazandırdığı ədalət, həlimlik, tərbiyə, mərhəmət və sevgi kimi dəyərlər əsla olmaz. Buna görə də dinsizlik cəmiyyətdəki mənəvi tənəzzülün əsas qaynağıdır.

93. Cinlər necə varlıqlardır? Cinlərin də iman edəni və ya etməyəni varmı? Axirətdə onların da yaşayacağı cənnət və cəhənnəm olacaqmı?

Cinlər insanlar kimi Allaha ibadət etmək üçün yaradılmış, lakin insanlardan fərqli olaraq torpaqdan deyil, oddan yaradılmış və insanlardan fərqli bir aləmdə yaşayan varlıqlardır. (Zəriyə surəsi, 56; Hicr surəsi, 27)

(Cin surəsi, 14)

“

(Ənam surəsi, 112)

“

(Əraf surəsi, 179)

A photograph of a fortune teller's table. The table is covered with a white cloth and holds various items: two lit white candles in gold holders, a crystal ball, a deck of tarot cards, and several individual tarot cards laid out. The table is framed by heavy, dark brown curtains. Above the table, a sign reads "FORTUNE TELLER" in a stylized font, with "SEE ALL" and "ASKED ALL" on either side of a central eye symbol. Below the sign, a string of colorful beads hangs.

“

De: “Allahdan başqa göylərdə və yerdə olan heç kim qeybi bilə bilməz. Onlar nə zaman dirildiləcəklərini də bilməzlər”.

(Nəml surəsi, 65)

Cinlər də Allahın istəyi və bildirməsi istisna olmaqla gələcəklə bağlı heç bir məlumat əldə edə bilməzlər. Quran ayələrində cinlərin qeybdən xəbər almağa çalışdıqları, lakin buna nail ola bilmədikləri və bunu özlərinin də etiraf etdikləri bildirilir. Cin surəsindəki bu ayələr insanların cinlər haqqında formalaşdırdıqları bir çox yanlış təsəvvürləri də aradan qaldırır. Bundan əlavə, Quranda Hz. Süleymana xidmət edən cinlərdən də bəhs edilir. Və bu cinlərin Hz. Süleymanın vəfatını çox sonradan öyrəndikləri bildirilir. Buna görə də cinlərdən bir fayda əldə etmək ümidi ilə onlara sığınan insanlar çox böyük bir yanlışlığın içində olduqlarını bilməlidirlər. Çünki cinlərin gələcəyə dair məlumat əldə etmələri — Allahın diləməsi istisna olmaqla — mümkün deyildir. Quranda Hz. Süleymanın qissəsi ilə də cinlərin qeybə dair bir məlumata malik olmadıqlarına diqqət çəkilmişdir:

“

Öümünə hökm etdiyimiz zaman onun öldüyünü ancaq əsasını yeyən bir ağac qurdu onlara göstərdi. O, (Süleyman ölmüş vəziyyətdə) yerə yıxıldıqda aydın oldu ki, əgər cinlər qeybi bilsəydilər, alçalıcı əzabın içində qalmazdılar.

(Səba surəsi, 14)

Cin surəsində cinlərin qeybdən xəbər əldə edə bilmədiklərini göstərən digər ayələr isə belədir:

“

Biz (cinlər) göyə qalxıb onu yoxladılar, onun güclü gözətçilərlə və yandırır-yaxan ulduzlarla dolu olduğunu gördük. Biz qulaq asmaq üçün onun (göyün) bəzi yerlərində otururduq. Ancaq indi kim qulaq asmaq istəsə, yandırır-yaxan bir ulduzun (pusquda) onu gözlədiyini görər. Biz bilmirik ki, bununla yer üzündəkilər üçün şər istənilmiş, yoxsa Rəbbi onlar üçün xeyir istəmişdir.

(Cin surəsi, 8-10)

95. Yer üzündə həyatın ilk olaraq necə meydana gəldiyi sualının cavabı fosil qeydlərinə baxılaraq tapıla bilərmi?

Canlıların necə meydana gəldiyi sualının cavabını fosil qeydlərinə baxaraq asanlıqla verə bilərik. Mürəkkəb quruluşlu canlılara aid fosillərə ilk dəfə təxminən 520–530 milyon il əvvələ aid olan Kembri dövrünün süxurlarında rast gəlinir.

Kembri süxurlarında tapılmış fosillərdə ilbizlərə, trilobitlərə, süngərlərə, soxulcanlara, meduzalara, üzən xərçəngkimilərə və dəniz zanbaqlarına rast gəlinir. Bu onurğasız canlıların hamısı bir anda və təkamül nəzəriyyəsinin iddia etdiyi əksinə olaraq, ortaq bir əcdadları olmadan meydana çıxmışdır. Canlıların bu şəkildə, sanki möcüzəvi şəkildə bir anda ortaya çıxması təkamülçü elm adamları tərəfindən “Kembri partlayışı” adlandırılır.

Bu qədər çox müxtəlif canlı növünün necə olub da birdən-birə ortaya çıxması sualı təkamülçülərin heç bir şəkildə cavablandırma bilmədikləri sualdır. Hətta təkamülün dünyada ən tanınmış müdafiəçilərindən biri olan ingilis ateist bioloq Riçard Dokinz (Richard Dawkins) bu barədə belə demişdir:

“... Kembri təbəqələri əsas onurğasız qruplarını tapdığımız ən qədim təbəqələrdir. Onlar ilk dəfə meydana çıxdıqları halda artıq kifayət qədər inkişaf etmiş vəziyyətdədirlər. Sanki heç bir təkamül tarixi olmadan elə orada meydana gəlmiş kimidirlər. Təbii ki, bu ani meydana çıxma yaradılış tərəfdarlarını olduqca məmnun edir.” (Richard Dawkins, *The Blind Watchmaker*, London: W.W. Norton, 1986, s. 229)

Kembri partlayışı, bir təkamülçü olan Dokinzin də etiraf etdiyi kimi, canlıların yer üzündə bir anda və xüsusi yaradılışla var olduqlarının dəlillərindən biridir.

96. Milyonlarla il əvvəl yaşamış canlılar hansı quruluşa malik idilər?

Təxminən 500 milyon il əvvəl yaşamış canlılar da dövrümüzdəki canlılar kimi mürəkkəb quruluşlara malik idilər. Kembri dövründə meydana çıxan canlı fosilləri alimlər və xüsusilə də təkamülçülər üçün olduqca təəccüblü olmuşdur. Çünki təkamül nəzəriyyəsinin iddiasına görə, həmin dövrdə ortaya çıxan canlılarda bugünkülərdən fərqli, daha “ibtidai” hesab edilə biləcək sistemlərin mövcud olması gözlənilirdi.

Halbuki bu canlıların malik olduqları göz, qəlsəmə, qan dövranı sistemi kimi mürəkkəb quruluşlar onların ibtidai olmadıqlarının dəlilidir. Məsələn, Kembri dövrünün canlılarından olan trilobitlər bugünkü həşəratlarda da mövcud olan cüt linzalılıq fasetli göz quruluşuna malik idilər. Mürəkkəb bir quruluşa sahib olan bu trilobit gözləri pəmək şəklində yüzlərlə hissədən ibarət idi. Təxminən 530 milyon il əvvəl mövcud olmuş bu göz quruluşu qarşısında təkamülçülər də təəccüblərini ifadə etmək məcburiyyətində qalmışlar.

Harvard, Roçester və Çikaqo Universitetlərindən təkamülçü geologiya professoru David Raup; “Trilobitlərin gözü yalnız yaxşı təhsilli və yüksək ixtisaslı müasir optik mühəndis tərəfindən hazırlana biləcək bir dizayna malik idi.” (David Raup, “Conflicts Between Darwin and Paleontology”, Bulletin, Field Museum of Natural History, Cild 50, yanvar 1979, s. 24) deyərək trilobit gözünün təsadüfən meydana gəlməsinin qeyri-mümkünlüyünü də qəbul etmək məcburiyyətində qalmışdır.

97. Dinozavrların milçək ovlamağa çalışarkən qanadlandıqlarını iddia edən təkamülçülər milçəklərin mənşəyini izah edə bilərlərmi?

Təkamülçülər milçəklərin mənşəyi ilə bağlı heç bir izah verə bilməzlər. Lakin maraqlıdır ki, kiçik bir milçəyin necə meydana gəldiyini izah edə bilmədikləri halda, nəhəng dinozavrların quşlara çevrilməsinə özlərinə görə izah gətirməyə çalışırlar. Üstəlik, dinozavrların milçək tutmaq üçün ön ayaqlarını bir-birinə vurarkən həmin ayaqların qanadlara çevrildiyi kimi nağılı xatırladan bir iddia irəli sürürlər. Hələ kiçik bir milçəyə izah verə bilməyən bir nəzəriyyənin ondan qat-qat iri və ağır bir canlının əmələ gəlməsindən bəhs etməsi, əlbəttə ki, mənasızdır.

Təkamülçülərin milçəklərin mənşəyi mövzusunda toxunmamalarının mühüm səbəbləri vardır. Əvvəla, milçəklər son dərəcə qüsursuz, hətta müasir texnologiya ilə belə tam şəkildə təqlid edilə bilməmiş bir uçuş mexanizminə malikdirlər. Bir milçəyin saniyədə 500–1000 dəfə hərəkət etdirə bildiyi mükəmməl qanad sistemi vardır. Üstəlik, bu sistem elə qüsursuz şəkildə planlanmışdır ki, milçək bu heyvətəmə sürətdəki hərəkəti hər iki qanadı ilə eyni vaxtda həyata keçirə bilir. Bununla yanaşı, mürəkkəb tənəffüs sisteminə

də malikdir. Uçuş üçün lazım olan oksigeni digər canlılarla müqayisədə daha sürətli və daha səmərəli şəkildə istifadə edə bilir.

İngilis bioloq Robin Vutton milçəklərdəki üstün yaradılışı belə təsvir edir:

“Milçək qanadlarının fəaliyyətini öyrəndikcə, onların malik olduqları quruluşun nə dərəcədə qüsursuz və həssas olduğunu daha yaxşı anlayırıq... Son dərəcə elastik xüsusiyyətlərə malik hissələr havadan ən səmərəli şəkildə istifadə edilə bilməsi üçün tələb olunan qüvvələr qarşısında lazımi elastikliyi göstərəcək şəkildə dəqiqliklə bir araya gətirilmişdir. Milçək qanadları ilə rəqabət apara biləcək texnoloji bir quruluş demək olar ki, yoxdur.” (J. Robin Wootton, “The Mechanical Design of Insect Wings”, Scientific American, Cild 263, noyabr 1990, s. 120)

98. Fillər, sincab və digər məməlilər tək kökdən törəyə bilərmə?

Təkamül nəzəriyyəsinin elmi olmayan iddialarına görə, sürünənlər həm quşların, həm də məməlilərin əcdadlarıdır. Məməli kimi təsnif edilən canlılar ümumi xüsusiyyətləri baxımından nəzərdən keçirildikdə, belə bir iddianın qeyri-mümkün olduğu asanlıqla görünəcəkdir. Məsələn, pələngləri, inəkləri, ayıları, filləri, delfinləri, balinaları, siçanları və yarasaları düşünək. Bu məməli növləri arasında son dərəcə böyük quruluş fərqləri vardır. Üstəlik, bu canlıların hər birinin öz ehtiyaclarına uyğun xüsusi mexanizmləri mövcuddur. Məsələn, delfinlər son dərəcə həssas sonar sistemə malikdirlər. Ayılar isə yaşadıkları bölgənin iqlim şəraitinə uyğun mexanizmlərlə təchiz olunmuşlar.

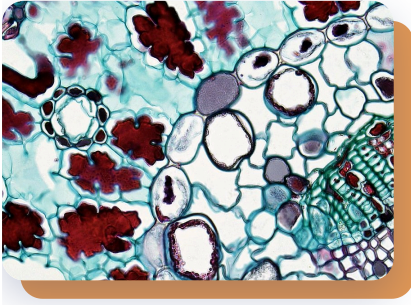

Bu fərqliliklərin təkamülçülər üçün necə böyük çətinlik yaratdığını təkamülçü zooloq Erik Lombard belə ifadə etmişdir:

“Məməlilər sinfi daxilində təkamül qohumluq əlaqələri (filogenetik bağları) müəyyənləşdirmək üçün məlumat axtaranlar məyus olacaqlar.” (Eric Lombard, “Review of Evolutionary Principles of the Mammalian Middle Ear, Gerald Fleischer”, Evolution, Cild 33, dekabr 1979, s. 1230)

Bu fərqliliklərlə yanaşı, fosil qeydləri də bütün canlılarda olduğu kimi, məməlilərin də bugünkü qüsursuz quruluşları ilə birdən-birə meydana çıxdıklarını və heç bir təkamül prosesi keçirmədiklərini göstərir.

99. Canlı hüceyrələri təsadüfən meydana gəlmiş ola bilərlərmə?

Xeyr, ola bilməzlər. Çünki hüceyrələr öz-özünə və ya təsadüf nəticəsində meydana gələ bilməyəcək qədər mürəkkəb quruluşa malikdirlər. Bir hüceyrədə mövcud olan xüsusi fəaliyyət sistemləri, rabitə sistemləri, hüceyrədaxili və hüceyrədənəkar nəqli təmin edən sistemlər, maddə mübadiləsinə nəzarət edən mexanizmlər,

məlumatların saxlanıldığı mərkəzlər kimi son dərəcə mürəkkəb quruluşlar yalnız mikroskop vasitəsilə görünə biləcək qədər kiçik bir sahəyə yerləşdirilmişdir.

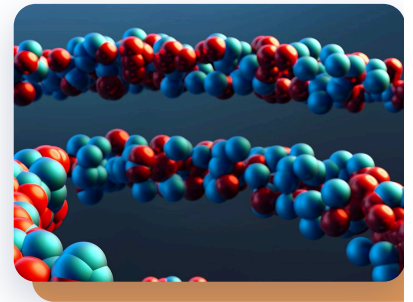
Təkamülçü elm adamlarından W. H. Torp (W. H. Thorpe) hüceyrənin quruluşundakı mükəmməlliyi belə ifadə etmişdir:

“Canlı hüceyrələrinin ən sadəsinin malik olduğu mexanizm belə, bəşəriyyətin indiyədək hazırladığı və ya xəyal etdiyi bütün maşınlardan daha mürəkkəbdir.” (W. R. Bird, The Origin of Species Revisited, Nashville: Thomas Nelson Co., 1991, s. 298–299)

XX əsrin texnologiyası ilə belə istehsal edilə bilməmiş bu qədər qüsursuz bir quruluşun öz-özünə meydana gəlmə ehtimalı sıfırdır. Hüceyrəni bütün bu qüsursuz quruluşu ilə Allah yaratmışdır.

100. Hüceyrənin nüvəsində yerləşən DNT molekulunun təsadüfən əmələ gəlməsi mümkündürmü?

DNT son dərəcə mürəkkəb quruluşa malik bir molekuldur. Bu molekulda insan bədənini ilə bağlı bütün məlumatlar kodlaşdırılmış vəziyyətdə mövcuddur. Boy, saç, göz və dəri rəngi kimi xüsusiyyətlərlə yanaşı, bədəndəki 206 sümüyün, 600 əzələnin, 10.000 eşitmə siniri şəbəkəsinin, 2 milyon optik sinir şəbəkəsinin, 100 milyard sinir hüceyrəsinin və 100 trilyon hüceyrənin planları tək bir hüceyrənin DNT-sində yerləşdirilmişdir. DNT-dəki bu məlumatları kağıza köçürməyə çalışsaq, təxminən hər biri 500 səhifədən ibarət olan 900 cildlik nəhəng bir kitabxana yaratmalı olarıq. Lakin bütün bu məlumatlar cildlərlə ensiklopediyalarda deyil, gözlə görünməyən DNT-nin “gen” adlanan hissələrində şifrələnmişdir.

Genlər isə nukleotid adlanan dörd əsasın müəyyən ardıcılıqla düzülməsi nəticəsində əmələ gəlir. Bu ardıcılıqla baş verə biləcək hər hansı bir səhv həmin geni fəaliyyətsiz hala gətirir. İnsan bədənində isə ümumilikdə 200.000 gen vardır. Bu genləri təşkil edən milyonlarla nukleotidin hər birinin düzgün ardıcılıqla yerləşməsi zəruridir. Bu ardıcılığın təsadüfən meydana gəlmə ehtimalı ilə bağlı aparılan riyazi hesablamalar bunun qeyri-mümkün olduğunu göstərir. Məsələn, bu mövzuda təkamülçü bioloq Frank Solsberinin (Frank Salisbury) apardığı hesablamaya görə, belə bir ehtimal 10620-də birdir. Bu isə 10 rəqəminin yanına 620 sıfır əlavə edilməklə alınan, aqlın qavrama sərhədlərini aşan dərəcədə böyük bir rəqəmdir.

Nukleotidlərin təsadüfən bir araya gələrək DNT və RNT-ni əmələ gətirmələrinin qeyri-mümkünlüyünü təkamülçü alim Pol Oje (Paul Auger) belə ifadə etmişdir:

“Nukleotidlər kimi mürəkkəb molekulların təsadüfi kimyəvi hadisələr nəticəsində meydana gəlməsi məsələsində məncə iki mərhələni aydın şəkildə bir-birindən ayırmaq lazımdır: ayrı-ayrı nukleotidlərin əmələ gəlməsi — bu, bəlkə də mümkün ola bilər — və onların çox xüsusi ardıcılıqlarla bir-birinə bağlanması. Məhz bu ikinci hal qeyri-mümkündür.” (Paul Auger, De La Physique Théorique à la Biologie, 1970, s. 336)

“

... “Sən bütün nöqsanlardan uzaqsan! Biz Sənin bizə öyrətdiklərinədən başqa heç bir şey bilmirik. Şübhəsiz ki, Sən hər şeyi bilənsən, hikmət sahibisən!”

(Bəqərə surəsi, 32)

“

(Ey elçi!) Biz onu (Quranı) onunla müttəqilərə müjdə verərsən və inadkar bir qövmi xəbərdar edərsən deyə, sənin dilinlə asanlaşdırdıq.

(Məryəm surəsi, 97)

“

Ey insanlar! Rəbbinizdən sizə öyüd-nəsihət, qəlbdəki (şirk və şübhə kimi xəstəliklər) üçün şəfa və möminlər üçün hidayət və mərhəmət (olan Quran) gəlmişdir.

(Yunis surəsi, 57)

“

Allah sizin üçün ayələri bəyan edir. Allah hər şeyi biləndir, hikmət sahibidir.

(Nur surəsi, 18)

“

Ey insanlar! Sizə Rəbbinizdən bir dəlil gəlmişdir. Biz sizə açıq-aydın bir nur (Quran) nazil etmişik,

(Nisa surəsi, 174)

ƏLAVƏ

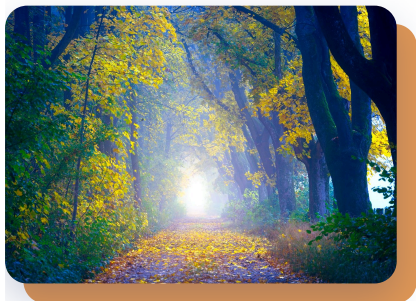
Təkamül yalanı

Darvinizm, yeni təkamül nəzəriyyəsi yaradılış həqiqətini inkar etmək məqsədilə irəli sürülmüş, ancaq uğursuzluqla nəticələnmiş elmdən kənar cəfəngiyatdan başqa bir şey deyil. Canlıların cansız maddələrdən təsadüfən əmələ gəldiyini iddia edən bu nəzəriyyə kainatda və canlılarda çox möcüzəvi nizam olduğunun elm tərəfindən sübut edilməsi ilə və təkamül prosesinin əsla baş vermədiyini göstərən 350 milyona yaxın fosilin tapılması ilə süqut etmişdir. Beləliklə, Allah'ın bütün kainatı və canlıları yaratdığı elm tərəfindən də sübut edilmişdir. Bu gün təkamül nəzəriyyəsini dirçəltmək üçün dünya səviyyəsində aparılan təbliğat sadəcə elmi həqiqətlərin təhrif olunmasına, tərəfli şərhinə, elm adı altında söylənilən yalan və saxtakarlıqlara əsaslanır.

Ancaq bu təbliğat həqiqəti gizlətmir. Təkamül nəzəriyyəsinin elm tarixində ən böyük xəta olması son 20-30 il ərzində elm dünyasında getdikcə daha ucadan dilə gətirilir. Xüsusilə 1980-ci illərdən sonra aparılan tədqiqatlar darvinist iddiaların tamamilə səhv olduğunu üzə çıxarmış və bu həqiqət bir çox elm adamı tərəfindən dilə gətirilmişdir. ABŞ-da biologiya, biokimya, paleontologiya kimi fərqli sahələrlə məşğul olan bir çox elm adamı darvinizmin əsassızlığını görür, canlıların mənşəyini artıq yaradılışla açıqlayırlar.

Təkamül nəzəriyyəsinin süqutundan və yaradılış dəlillərindən digər bir çox əsərimizdə bütün elmi təfərrüatları ilə bəhs etmişik və etməyə davam edirik. Ancaq əhəmiyyəti baxımından mövzudan burada da bəhs etməkdə fayda var.

Darvini məhv edən çətinliklər

Təkamül nəzəriyyəsi tarixi qədim yunanlara gedib çıxan bir təlim olmasına baxmayaraq, XIX əsrdə hərtərəfli şəkildə irəli sürüldü. Nəzəriyyəni elm dünyasının gündəminə gətirən ən mühüm irəliləyiş Çarlz Darvinin 1859-cu ildə nəşr edilən “Növlərin mənşəyi” adlı kitabı idi. Darvin bu kitabda dünyadakı müxtəlif canlı növlərini Allah'ın ayrı-ayrı yaratdığına qarşı çıxırdı. Darvinin fikrincə, bütün növlər ortaq əcdaddan törəmiş və zaman ərzində kiçik dəyişikliklərlə müxtəlifləşmişdilər.

Darvinin nəzəriyyəsi heç bir konkret elmi tapıntıya əsaslanmırdı; özünün də qəbul etdiyi kimi, sadəcə bir məntiq yeritmə idi. Hətta Darvin kitabındakı “Nəzəriyyənin

qarşısında duran çətinliklər” başlıqlı uzun bölmədə etiraf etdiyi kimi, nəzəriyyə bir çox mühüm suala cavab verə bilmirdi.

Darvin nəzəriyyəsinin qarşısındakı çətinliklərə inkişaf edən elmin üstün gələcəyinə, yeni elmi kəşflərin nəzəriyyəsini gücləndirəcəyinə ümid edirdi. Bunu kitabında tez-tez bildirirdi. Ancaq inkişaf edən elm Darvinin ümidlərinin tam əksinə, nəzəriyyənin əsas iddialarını bir-bir əsassız qoydu.

Darvinizmin elm qarşısındakı məğlubiyyətini üç əsas başlıq altında təhlil etmək olar:

Nəzəriyyə həyatın yer üzündə ilk dəfə necə ortaya çıxdığını əsla açıqlaya bilmir.

Nəzəriyyənin irəli sürdüyü təkamül mexanizmlərinin, əslində, təkamül xarakterinə malik olduğunu göstərən heç bir elmi tapıntı yoxdur.

Fosillər təkamül nəzəriyyəsinin iddialarının tam əksini göstərir.

Bu bölmədə bu üç əsas başlığı əsaslı təhlil edəcəyik.

Keçilməz ilk pillə: həyatın mənşəyi

Təkamül nəzəriyyəsi bütün canlı növlərinin bundan təxminən 3.8 milyard il əvvəl dünyada fantastik şəkildə təsadüfən meydana gələn bircə canlı hüceyrədən törədiklərini iddia edir. Bircə hüceyrənin milyonlarla kompleks canlı növünü necə əmələ gətirməsi və əgər həqiqətən bu cür təkamül baş vermişsə, nə üçün izlərinin fosillərdə tapılmadığı nəzəriyyənin açıqlaya bilmədiyi suallardandır. Ancaq bütün bunlardan əvvəl iddia edilən təkamül prosesinin ilk pilləsi üzərində dayanmaq lazımdır. Həmin ilk hüceyrə necə ortaya çıxmışdır?

Təkamül nəzəriyyəsi cahilliklə yaradılışı inkar etdiyinə görə, həmin ilk hüceyrənin heç bir plan və nizam olmadan təbiət qanunları çərçivəsində təsadüfən meydana gəldiyini iddia edir. Yəni bu nəzəriyyəyə əsasən, cansız maddə kortəbii təsadüflər nəticəsində ortaya canlı hüceyrə çıxarmalıdır. Ancaq bu, məlum olan ən təməl biologiya qanunlarına zidd iddiadır.

Həyat həyatdan gəlir

Darvin kitabında həyatın mənşəyindən heç bəhs etməmişdi. Çünki onun dövründəki ibtidai elm anlayışı canlıların çox sadə quruluşa malik olduqlarını fərz edirdi. Orta əsrlərdən bəri “spontane generation” adlı nəzəriyyəyə əsasən, cansız maddələrin

təsadüfən birləşərək canlı varlıq əmələ gətirməsinə inanırdılar. Bu dövrdə həşəratların yemək artıqlarından, siçanların da buğdadan əmələ gəlməsi geniş yayılmış düşüncə idi. Bunu sübut etmək üçün qəribə təcrübələr aparılmışdı. Çirkli əsginin üstünə bir az buğda qoyulmuş və bir müddət sonra bu qarışıqdan siçanların əmələ gəlməsini gözləmişdilər.

Ətin qurdlanması da həyatın cansız maddələrdən törədiyinə dəlil hesab edilirdi. Lakin daha sonra məlum olacaqdı ki, ətin üstündəki qurdlar öz-özlərindən əmələ gəlmirlər, milçəklərin gətirib qoyduğu gözlə görülməyən sürfələrdən çıxırdılar. Darvin “Növlərin mənşəyi” adlı kitabını yazdığı dövrdə isə bakteriyaların cansız maddədən əmələ gəlməsi inancı elm dünyasında geniş şəkildə qəbul edilirdi.

Lakin Darvinin kitabının nəşr edilməsindən beş il sonra məşhur fransız biolog Lui Paster təkamülə əsas verən bu inancı qəti şəkildə təkzib etdi. Paster apardığı uzun elmi fəaliyyət və təcrübələrdə gəldiyi nəticəni belə şərh etmişdi:

“Cansız maddələrin həyatı əmələ gətirməsi iddiası artıq qəti şəkildə tarixə gömülmüşdür”. (Sidney Fox, Klaus Dose, Molecular Evolution and The Origin of Life, New York: Marcel Dekker, 1977, səh. 2)

Təkamül nəzəriyyəsinin tərəfdarları Pasterin kəşflərinə uzun müddət qarşı çıxdılar. Ancaq inkişaf edən elm canlı hüceyrəsinin mürəkkəb quruluşunu üzə çıxardıqca həyatın öz-özünə əmələ gəlməsi iddiasının əsassızlığı daha da açıq şəkil aldı.

XX əsrdəki nəticəsiz səylər

XX əsrdə həyatın mənşəyi mövzusunı tədqiq edən ilk təkamülçü məşhur rus biolog Aleksandr Oparin oldu. Oparin 1930-cu illərdə irəli sürdüyü bəzi tezislərlə canlı hüceyrəsinin təsadüfən meydana gələ biləcəyini sübut etməyə çalışdı. Ancaq bu fəaliyyətlər uğursuzluqla nəticələnəcək və Oparin bu etirafı etməli olacaqdı:

“Təəssüf ki, hüceyrənin mənşəyi təkamül nəzəriyyəsinin tamamilə əhatə edən ən qaranlıq nöqtədən ibarətdir”. (Alexander I. Oparin, Origin of Life, (1936) New York, Dover Publications, 1953 (Reprint), səh. 196)

Oparinin yolunu davam etdirən təkamülçülər həyatın mənşəyi problemini həll etmək üçün təcrübələr aparmağa çalışdılar. Bu təcrübələrin ən məşhuru amerikalı kimyaçı Stenli Miller tərəfindən 1953-cü ildə aparıldı. Miller ibtidai atmosferdə mövcud olduğunu iddia etdiyi qazları bir təcrübədə birləşdirdi və bu qarışıqda enerji verərək zülalları təşkil edən bir neçə üzvi molekul (amin turşusu) sintezlədi.

O illərdə təkamüllə bağlı mühüm mərhələ kimi tanıtılan bu təcrübənin əsassız olduğu və təcrübədə tətbiq edilən atmosferin yer şərtlərindən çox fərqli olduğu sonrakı illərdə üzə çıxacaqdı. ("New Evidence on Evolution of Early Atmosphere and Life", Bulletin of the American Meteorological Society, c. 63, Kasım 1982, səh. 1328-1330)

Uzun sükutdan sonra Millerin özü də tətbiq etdiyi atmosfer mühitinin həqiqi olmadığını etiraf etdi. (Stanley Miller, Molecular Evolution of Life: Current Status of the Prebiotic Synthesis of Small Molecules, 1986, səh. 7)

Həyatın mənşəyi problemini açıqlamaq üçün XX əsr boyu göstərilən bütün təkamülçü söylər uğursuzluqla nəticələndi. San Diyeqo Skrips İnstitutundan məşhur geokimyəçi Cefri Bada təkamülçü "Earth" jurnalında 1998-ci ildə dərc edilən bir məqalədə bu həqiqəti belə qəbul edir:

"Bu gün XX əsri arxada qoyarkən hələ də XX əsrin başlanğıcındakı ən böyük həll edilməmiş problemlə qarşı-qarşıyıyıq: həyat yer üzündə necə başlayıb". (Jeffrey Bada, Earth, Şubat 1998, səh. 40)

Həyatın kompleks quruluşu

Təkamülçülərin həyatın mənşəyi ilə bağlı bu qədər çıxılmaz vəziyyətə düşməsinin başlıca səbəbi ən sadə hesab etdikləri canlıların bu qədər mürəkkəb quruluşa malik olmasıdır. Canlı hüceyrəsi insanın hazırladığı bütün texnoloji məhsullardan daha mürəkkəbdir. Belə ki, bu gün dünyanın ən qabaqcıl laboratoriyalarında belə cansız maddələr birləşdirilərək nəinki canlı hüceyrə, hətta hüceyrəyə aid bircə zülal da hasil etmək mümkün deyil.

Bir hüceyrənin meydana gəlməsi üçün lazımlı şərtlər əsla təsadüflərlə açıqlanmayacaq qədər çoxdur. Lakin bunu açıqlamağa heç ehtiyac yoxdur. Təkamülçülər hələ hüceyrə səviyyəsinə çatmadan çıxılmaz vəziyyətə düşürlər. Çünki hüceyrənin əsasını təşkil edən zülalların təsadüfən sintezlənmə ehtimalı riyazi cəhətdən sıfırdır.

Bunun ən əsas səbəbi budur ki, bir zülalın əmələ gəlməsi üçün başqa zülallar da olmalıdır. Bu səbəb bir zülalın təsadüfən əmələgəlmə ehtimalını tamamilə aradan qaldırır. Ona görə, təkcə bu fakt təkamülçülərin təsadüf iddiasını təkzib etmək üçün kifayətdir. Mövzunun əhəmiyyətini qısaca açıqlayaq:

- Fermentlər olmasa, zülal sintezlənmə bilməz, fermentlər də zülaldır.

- Bircə zülalın sintezlənməsi üçün 100-ə yaxın hazır zülal olmalıdır. Ona görə, zülalların olması üçün zülallar lazımdır.

- Zülalları sintezləyən fermentləri DNT hazırlayır. DNT olmasa, zülal sintezlənmə bilməz. Ona görə, zülalların əmələ gəlməsi üçün DNT də lazımdır.

-Zülal sintezləmə prosesində hüceyrədəki bütün orqanoidlərin mühüm funksiyaları var. Yəni zülalların əmələ gəlməsi üçün tam funksional hüceyrə bütün orqanoidləri ilə birlikdə mövcud olmalıdır.

Hüceyrənin nüvəsində yerləşən, genetik məlumat daşıyan DNT molekulu isə informasiya bankıdır. İnsan DNT-sindəki informasiyanı kağıza köçürmək istəsək, hər biri 500 səhifədən ibarət 900 cildlik kitabxana ortaya çıxar.

Burada çox maraqlı dilemma da var: DNT ancaq bir sıra xüsusi zülalların (fermentlərin) köməyi ilə qoşalaşa bilər. Amma bu fermentlər də ancaq DNT-dəki informasiya əsasında sintezlənir. Bir-birlərindən asılı olduqlarına görə, DNT-nin qoşalaşması üçün ikisi də eyni anda mövcud olmalıdır. Bu isə həyatın öz-özünə meydana gəlməsi ssenarisini çıxılmaz vəziyyətə salır. San Diyeqo Kaliforniya Universitetindən məşhur təkamülçü prof. Lesli Orcel “Scientific American” jurnalının 1994-cü il oktyabr sayında bu həqiqəti belə etiraf edir:

“Olduqca kompleks quruluşa malik olan zülalların və nuklein turşularının (RNT və DNT) eyni yerdə və eyni zamanda təsadüfən əmələ gəlmələri həddindən artıq ehtimaldan kənardır. Ancaq bunların biri olmadan digərini əldə etmək də mümkün deyil. Ona görə, insan məcburən həyatın kimyəvi yollarla meydana gəlməsinin tamamilə qeyri-mümkün olduğu nəticəsinə gəlir”. (Leslie E. Orgel, The Origin of Life on Earth, Scientific American, c. 271, Ekim 1994, səh. 78)

Şübhəsiz ki, əgər həyatın kortəbii təsadüflərlə öz-özünə meydana gəlməsi mümkün deyilsə, onda həyatın yaradıldığı qəbul edilməlidir. Bu həqiqət əsas məqsədi yaradılışı inkar etmək olan təkamül nəzəriyyəsini açıq-aydın əsassız edir.

Təkamülün xəyali mexanizmləri

Darvinin nəzəriyyəsini əsassız edən ikinci əsas cəhət nəzəriyyənin təkamül mexanizmləri kimi irəli sürdüyü iki anlayışın da, əslində, heç bir təkamül gücünə malik olmamasıdır.

Darvin irəli sürdüyü təkamül iddiasını tamamilə təbii seleksiya mexanizmi ilə əlaqələndirmişdi. Bu mexanizmə verdiyi əhəmiyyət kitabının adından da açıq şəkildə başa düşülür: “Növlərin mənşəyi, təbii seleksiya yolu ilə...”

Təbii seleksiya təbii seçmə deməkdir, təbiətdəki həyat uğrunda mübarizədə təbii şərtlərə uyğun və güclü canlıların həyatda qalacağı düşüncəsinə əsaslanır. Məsələn, yırtıcı heyvanlar tərəfindən təhlükəyə məruz qalan bir maral sürüsündə daha sürətlə qaçan marallar həyatda qalacaq. Beləliklə, maral sürüsü sürətlə qaçan və güclü fərdlərdən ibarət olacaq. Amma bu mexanizm maralların təkamül keçirməsinə səbəb olmaz, onları başqa bir canlı növünə, məsələn, atlara çevirməz.

Ona görə, təbii seçmə mexanizmi heç bir təkamül gücünə malik deyil. Darvin də bu həqiqəti anlamışdı və “Növlərin mənşəyi” adlı kitabında: “Faydalı dəyişikliklər baş vermədikcə təbii seçmə heç bir şey edə bilməz”, - demək məcburiyyətində qalmışdı. (Charles Darwin, *The Origin of Species: A Facsimile of the First Edition*, Harvard University Press, 1964, səh. 184)

Lamarkın təsiri

Bəs bu faydalı dəyişikliklər necə baş verə bilərdi? Darvin öz dövrünün ibtidai elm anlayışı çərçivəsində bu suala Lamarka əsaslanaraq cavab verməyə çalışmışdı. Darvindən əvvəl yaşamış fransız bioloq Lamarka görə, canlılar həyatı boyu keçirdikləri fiziki dəyişiklikləri sonrakı nəsələ ötürürlər, nəsildən-nəslə toplanan bu xüsusiyyətlər nəticəsində yeni növlər meydana gəlir. Məsələn, Lamarkın fikrincə, zürafələr ceyranlardan törəyiblər, hündür ağacların yarpaqlarını yeməyə çalışarkən nəsildən-nəslə boyunları uzanmışdır.

Darvin də buna bənzər misallar çəkmiş, məsələn, “Növlərin mənşəyi” kitabında qida tapmaq üçün suya girən bəzi ayıların tədricən balinalara çevrildiyini iddia etmişdi. (B. G. Ranganathan, *Origins?*, Pennsylvania: The Banner Of Truth Trust, 1988.)

Lakin Mendelin kəşf etdiyi və XX əsrdə inkişaf edən genetica elmi ilə qəti şəkildə sübut edilən genetica qanunları qazanılmış xüsusiyyətlərin sonrakı nəsillərə ötürülməsi əfsanəsini məhv etdi. Beləliklə, təbii seçmə “təkbaşına” və tamamilə təsirsiz mexanizm olaraq qaldı.

Neodarvinizm və mutasiyalar

Darvinistlər isə bu vəziyyətə bir çıxış yolu tapmaq üçün 1930-cu illərin sonlarında müasir sintetik nəzəriyyəni və ya daha geniş yayılmış adı ilə neodarvinizmi ortaya atdılar. Neodarvinizm təbii seçmənin yanına faydalı dəyişiklik səbəbi kimi mutasiyaları, yəni canlıların genlərində radiasiya kimi xarici amillər və ya transkripsiya xətalari nəticəsində əmələ gələn pozulmaları əlavə etdi. Bu gün də elmi cəhətdən əsassız olduğunu bilmələrinə baxmayaraq, darvinistlər neodarvinist modeli müdafiə edirlər. Nəzəriyyə yer üzündəki milyonlarla canlı növünün, onların qulaq, göz, ağciyər, qanad kimi saysız-hesabsız mürəkkəb orqanlarının mutasiyalara, yəni genetik pozulmalara əsaslanan bir proses nəticəsində əmələ gəldiyini iddia edir. Amma nəzəriyyəni çarəsiz qoyan bir açıq elmi həqiqət var: mutasiyalar canlıları təkmilləşdirmirlər, əksinə, hər zaman canlılara zərər verirlər.

Bunun səbəbi çox sadədir: DNT çox mürəkkəb quruluşa malikdir. Bu molekulada olan hər hansı təsadüfi təsir ancaq zərər verir. Amerikalı genetik B.G. Ranqanatan bunu belə açıqlayır:

“Mutasiyalar kiçik, təsadüfi və zərərliyərlər. Çox nadir meydana gəlirlər və ən yaxşı halda təsirsizdirlər. Bu üç xüsusiyyət mutasiyaların təkamül xarakterli təsir meydana gətirməyəcəyini sübut edir. Yüksək dərəcədə xüsusiləşmiş orqanizmdə meydana gələn təsadüfi dəyişiklik ya təsirsiz, ya da zərərli olur. Bir qol saatında meydana gələn təsadüfi dəyişiklik qol saatını təkmilləşdirməz. Ona böyük ehtimalla zərər verər və ya ən yaxşı halda təsir etməz. Bir zəlzələ bir şəhəri daha yaxşı hala salmaz, onu məhv edər”. (Charles Darwin, *The Origin of Species: A Facsimile of the First Edition*, Harvard University Press, 1964, səh. 179)

Bu günə qədər heç bir faydalı, yəni genetik məlumatı təkmilləşdirən mutasiya müşahidə edilməyib. Bütün mutasiyaların zərərli olması aşkar edilib. Aydın olmuşdur ki, təkamül nəzəriyyəsinin təkamül mexanizmi kimi göstərdiyi mutasiyalar, əslində, canlıları sadəcə məhv edən, şikəst edən genetik hadisələrdir (insanlarda mutasiyanın ən çox rast gəlinən təsiri xərçəngdir). Əlbəttə, məhvəddici mexanizm təkamül mexanizmi ola bilməz. Təbii seçmə isə Darwinin də qəbul etdiyi kimi, tək başına heç bir şey edə bilməz. Bu həqiqət bizə təbiətdə heç bir təkamül mexanizminin olmadığını göstərir. Təkamül mexanizmi olmadığına görə, təkamül deyilən xəyali proses də baş verməyib.

Fosillər: ara-keçid formalardan əsər-əlamət yoxdur

Təkamül nəzəriyyəsinin iddia etdiyi prosesin baş vermədiyinin ən açıq göstəricisi isə fosillərdir.

Təkamül nəzəriyyəsinə görə, bütün canlılar bir-birlərindən törəyiblər. Əvvəlcədən mövcud olan bir canlı növü zaman ərzində digərinə çevrilmiş və bütün növlər bu şəkildə əmələ gəlmişlər. Nəzəriyyəyə əsasən, bu çevrilmə yüz milyon illər davam edən uzun dövrü əhatə etmiş və mərhələ-mərhələ irəliləmişdir. Bu təqdirdə iddia edilən uzun çevrilmə prosesi zamanı saysız-hesabsız ara növlər əmələ gəlməli və yaşamaladırlar.

Məsələn, keçmişdə balıq xüsusiyyətlərini daşımalarına baxmayaraq, bir tərəfdən də bəzi sürünən canlı xüsusiyyətlərini qazanmış yarı-balıq, yarı-sürünən canlılar yaşamaladı və ya sürünən xüsusiyyətlərini daşıyan, bir tərəfdən də bəzi quş xüsusiyyətləri qazanmış sürünən quşlar ortaya çıxmalıdır. Bunlar bir keçid prosesində olduqları üçün şikəst, yarımçıq, qüsurlu canlılar olmalıdır. Təkamülçülər keçmişdə yaşadığına inandıqları bu nəzəri məxluqları “ara-keçid forması” adlandırırlar.

Əgər, həqiqətən, bu cür canlılar keçmişdə yaşayıbsa, onların sayı və növü milyonlarla, hətta milyardlarla olmalıdır və bu əcaib canlıların qalıqlarına mütləq fosil izlərində rast gəlinməlidir. Darvin “Növlərin mənşəyi”ndə bunu belə açıqlamışdır:

“Əgər nəzəriyyəmə doğrudursa, növləri bir-biri ilə əlaqələndirən saysız-hesabsız ara-keçid növləri keçmişdə mütləq yaşamaladı... Onların yaşadığının dəlilləri də sadəcə fosil qalıqları arasında tapıla bilər”. (Charles Darwin, The Origin of Species, səh. 172, 280)

Ancaq bu sətirləri yazan Darvin ara-keçid formaların heç cür tapılmadığını bilir və bunun nəzəriyyəsi üçün böyük problem olduğunu görürdü. Ona görə, “Növlərin mənşəyi” kitabının “Nəzəriyyənin qarşısında duran çətinliklər” (Difficulties on Theory) adlı bölməsində belə yazmışdı:

“Əgər, həqiqətən, növlər digər növlərdən yavaş dəyişikliklərlə törəyibsə, nə üçün saysız-hesabsız ara-keçid formasına rast gəlmirik? Nə üçün bütün təbiət qarmaqarışıq vəziyyətdə deyil, məhz yerli-yerindədir? Saysız-hesabsız ara-keçid forması olmalıdır, bəs nə üçün yer üzünün çoxsaylı təbəqələrində onları tapmırıq?... Nə üçün hər geoloji forma və hər təbəqə belə qalıqlarla dolu deyil?” (Charles Darwin, The Origin of Species, səh. 172, 280)

Darvinin puç olan ümidləri

Ancaq XIX əsrin ortasından indiyə qədər dünyanın hər tərəfində qızğın fosil araşdırmaları aparılmasına baxmayaraq, ara-keçid formalarına rast gəlinməmişdir. Aparılan qazıntı işlərində və tədqiqatlarda əldə edilən bütün tapıntılar təkamülçülərin gözlədiklərinin əksinə, canlıların yer üzündə birdən-birə, tam və qüsursuz formada ortaya çıxdıqlarını göstərmişdir.

Məşhur ingilis paleontoloq Derek V. Eycer təkamülçü olmasına baxmayaraq, bu həqiqəti belə etiraf edir:

“Problemimiz budur: fosilləri hərtərəfli tədqiq etdikdə növlər və ya siniflər səviyyəsində belə daima eyni həqiqətlə qarşılaşırıq; mərhələli təkamüllə təkmilləşən deyil, birdən-birə yer üzündə əmələ gələn qruplar görürük”. (Derek A. Ager, “The Nature of the Fossil Record”, Proceedings of the British Geological Association, c. 87, 1976, səh. 133)

Yəni fosil qeydlərində bütün canlı növləri aralarında heç bir keçid forması olmadan, tam formada ani sürətdə ortaya çıxırlar. Bu, Darvinin fikirlərinin tam əksidir. Habelə, bu, canlı növlərinin yaradıldıqlarını göstərən çox güclü dəlildir. Çünki bir canlı növünün heç bir əcdadı olmadan, bir anda və qüsursuz şəkildə ortaya çıxmasının tək açıqlaması var: o növ yaradılmışdır. Bu həqiqət məşhur təkamülçü bioloq Duqlas Futuyma tərəfindən də qəbul edilir:

“Yaradılış və təkamül yaşayan canlıların mənşəyi haqqında iki yeganə açıqlamadır. Canlılar dünyada ya tamamilə mükəmməl və tam formada ortaya çıxmışlar, ya da belə olmamışdır. Əgər belə olmamışdırsa, bir dəyişiklik prosesi nəticəsində özlərindən əvvəl mövcud olan bəzi canlı növlərindən təkamül keçirərək meydana gəlməlidirlər. Amma əgər tam və mükəmməl formada ortaya çıxıblarsa, onda sonsuz güc sahibi olan bir ağıl tərəfindən yaradılmışlar”. (Douglas J. Futuyma, Science on Trial, New York: Pantheon Books, 1983. Səh. 197)

Fosillər isə canlıların yer üzündə tam və mükəmməl formada ortaya çıxdıqlarını göstərir. Yəni “növlərin mənşəyi” Darvinin hesab etdiyi əksinə, təkamül deyil, yaradılışdır.

İnsanın təkamülü nağılı

Təkamül nəzəriyyəsinin tərəfdarlarının ən çox gündəmə gətirdikləri məsələ insanın mənşəyidir. Bununla bağlı darvinist iddia bu gün yaşayan müasir insanın

meymunabənzər məxluqlardan törədiyini zənn edir. 4-5 milyon il əvvəl başladığı fərz edilən bu prosesdə müasir insan ilə əcdadları arasında bəzi ara-keçid formaların yaşadığı iddia edilir. Əslində, tamamilə fantastik olan bu ssenaridə dörd əsas kateqoriya var:

Australopithecus

Homo habilis

Homo erectus

Homo sapiens

Təkamülçülər insanların ilk “meymunabənzər əcdadları”na “cənub meymunu” mənasını verən “australopithecus” adını veriblər. Bu canlılar, əslində, nəslə kəsilməmiş meymun növüdür. Lord Solli Zukerman və prof. Çarlz Oksnord kimi İngiltərə və ABŞ-dan iki məşhur anatomin australopithecus nümunələri üzərində apardığı hərtərəfli araşdırmalar bu canlıların sadəcə nəslə kəsilməmiş meymun növünə aid olduqlarını və insanlarla heç bir bənzərlik təşkil etmədiklərini göstərmişdir. (Charles E. Oxnard, “The Place of Australopithecines in Human Evolution: Grounds for Doubt”, Nature, c. 258, səh. 389)

Təkamülçülər insanın təkamülünün sonrakı mərhələsini də “homo”, yəni insan kimi təsnif edirlər. İddiaya əsasən, homo sırasındakı canlılar australopithecuslardan daha çox inkişaf ediblər. Təkamülçülər bu fərqli canlılara aid fosilləri ardıcıl düzərək fantastik təkamül sxemi qururlar. Bu sxem xəyalidir, çünki bu fərqli siniflərin arasında təkamül xarakterli əlaqə olması əsla sübut edilə bilməmişdir. Təkamül nəzəriyyəsinin XX əsrdəki ən mühüm tərəfdarlarından biri olan Ernst Mayr: “Homo sapiensə uzanan zəncir halqası, əslində, itib”, - deyərək bunu qəbul edir. (J. Rennie, “Darwin’s Current Bulldog: Ernst Mayr”, Scientific American, Aralık 1992)

Təkamülçülər “ausrtalopithecus > homo habilis > homo erectus > homo sapiens” ardıcılığını qurarkən bu növlərin hər birinin daha sonrakının əcdadı olmasını irəli sürürlər. Lakin paleoantropoloqların son kəşfləri australopithecus, homo habilis və homo erectusun dünyanın müxtəlif bölgələrində eyni dövrlərdə yaşadıklarını göstərir. (Alan Walker, Science, c. 207, 1980, s. 1103; A. J. Kelso, Physical Anthropology, 1. baskı, New York: J. B. Lipincott Co., 1970, s. 221; M. D. Leakey, Olduvai Gorge, c. 3, Cambridge: Cambridge University Press, 1971, səh. 272)

Habelə, homo erectus sinfinə aid olan insanların bir qismi çox müasir dövrlərə qədər yaşayıblar, homo sapiens neandertalensis və homo sapiens sapiens (insan) ilə eyni mühitdə birlikdə mövcud olmuşlar. (Time, noyabr 1996)

Bu isə, əlbəttə, bu siniflərin bir-birilərinin əcdadı olduqları iddiasının əsassızlığını açıq şəkildə ortaya qoyur. Harvard Universitetinin paleontoloqlarından Stiven Cey Quld, təkamülçü olmasına baxmayaraq, darvinist nəzəriyyənin düşdüyü bu çıxılmaz vəziyyəti belə açıqlayır:

“Əgər bir-biri ilə paralel şəkildə yaşayan üç müxtəlif hominid (insanabənzər) sxemi varsa, onda bizim soy ağacımıza nə oldu? Aydınadır ki, bunların biri digərindən törəyə bilməz. Habelə, biri digəri ilə müqayisə edildikdə təkamül xarakterli inkişaf meyli göstərmirlər”. (S. J. Gould, Natural History, c. 85, 1976, səh. 30)

Qısaca desək, KİV-də və ya dərsliklərdə verilən bir cür fantastik yarı-meymun yarı-insan canlıların rəsmləri ilə, yəni sırf təbliğat yolu ilə dirçəldilməyə çalışılan insanın təkamülü ssenarisi heç bir elmi əsası olmayan nağıldan ibarətdir. Bu mövzunu uzun illər tədqiq edən, xüsusilə australopithecus fosilləri üzərində 15 il araşdırma aparan İngiltərənin ən məşhur və hörmətli elm adamlarından biri olan Lord Solli Zukerman təkamülçü olmasına baxmayaraq, meymunabənzər canlılardan insana uzanan nəsil ağacı olmadığı nəticəsinə gəlmişdir.

Zukerman maraqlı elm şkalası da qurmuşdur. Elmi hesab etdiyi elm sahələrindən elmdən kənar qəbul etdiyi elm sahələrinə qədər şəxəli cədvəl çəkmişdir. Zukermanın bu cədvəlində ən elmi, yəni konkret faktlara əsaslanan elm sahələri kimya və fizikadır. Cədvəldə bunlardan sonra bioloji elmlər, daha sonra sosial fənlər gəlir. Şəxələnmənin ən kənar ucunda, yəni elmdən kənar hesab edilən hissədə isə Zukermanın fikrincə telepatiya, altıncı hiss kimi hissənin fəvqündə olan qavrama anlayışları və bir də insanın “təkamülü” yerləşir! Zukerman şəxələnmənin bu ucunu belə açıqlayır:

“Obyektiv reallıq sahəsindən çıxıb bioloji elm fərz edilən bu sahələrə, yəni hissənin fəvqündə olan qavramaya və insanın fosil tarixinin şərh edilməsinə daxil olduqda, təkamül nəzəriyyəsinə inanan bir şəxs üçün hər şeyin mümkün olduğunu görürük. Belə ki, nəzəriyyələrinə qəti şəkildə inanan bu şəxslərin ziddiyyətli bəzi rəyləri eyni anda qəbul etmələri belə mümkündür”. (Solly Zuckerman, Beyond The Ivory Tower, New York: Toplinger Publications, 1970, səh. 19)

İnsanın təkamülü nağılı da nəzəriyyələrinə kor-koranə inanan bir sıra insanların tapdıqları bəzi fosillər haqqında qabaqcadan rəy verərək şərh etmələrindən ibarətdir.

Darvin formulu!

İndiyə qədər təhlil etdiyimiz bütün dəlillərlə yanaşı, istəyirsinizsə, təkamülçülərin necə cəfəng inanca malik olduqlarına bir də uşaqların belə anlayacağı qədər açıq misalla baxaq.

Təkamül nəzəriyyəsi canlıların təsadüfən əmələ gəldiyini iddia edir. Ona görə, bu iddiaya əsasən, cansız və şüursuz atomlar birləşərək əvvəlcə hüceyrəni əmələ gətirmiş və sonra eyni atomlar birləşərək digər canlıları və insanı meydana gətirmişlər. İndi düşünək, canlıların əsasını təşkil edən karbon, fosfor, azot, kalium kimi elementləri birləşdirdikdə bir yığın əmələ gəlir. Bu atom yığını hansı prosesdən keçirilsə də, bircə canlı belə əmələ gətirməz. İstəyirsinizsə, bununla bağlı bir təcrübə keçirək və təkamülçülərin, əslində, müdafiə etdikləri, amma ucadan söyləyə bilmədikləri iddianı onların adından “Darvin formulu” adı ilə nəzərdən keçirək:

Təkamülçülər çoxlu sayda böyük çənin içinə canlıların əsasını təşkil edən fosfor, azot, karbon, oksigen, dəmir, maqnezium kimi elementlərdən bol miqdarda qoysunlar. Hətta normal şərtlərdə mövcud olmayan, ancaq bu qarışıqın içində lazımlı bildikləri maddələri də bu çənlərə əlavə etsinlər. Qarışıqların içinə istədikləri qədər amin turşusu, istədikləri qədər də zülal doldursunlar. Bu qarışıqlara istədikləri nisbətdə temperatur və rütubət versinlər. Bunları istədikləri ən yaxşı texnologiya cihazlarla qarışdırsınlar. Çənlərin başında nəzarətçi kimi dünyanın qabaqcıl elm adamlarını qoysunlar. Bu mütəxəssislər atadan oğula, nəsil-dən-nəslə ötürülərək növbə ilə milyardlarla, hətta trilyonlarla il fasiləsiz çənlərin başında gözləsinlər. Bir canlının əmələ gəlməsi üçün hansı şərtlərin mövcud olmasını lazım bilirlərsə, hamısını tətbiq etsinlər. Ancaq nə etsələr də, o çənlərdən əsla bir canlı çıxara bilməzlər. Zürafələri, aslanları, arıları, bülbülləri, tutuquşuları, atları, delfinləri, gülləri, səhləb çiçəklərini, zanbaqları, qərənfilləri, bananları, portağalları, almaları, xurmalara, pomidorları, qovunları, qarpızları, əncirləri, zeytunları, üzümləri, şaftalıları, tovuq quşlarını, qırqovulları, rəngarəng kəpənəkləri və bunlar kimi milyonlarla canlı növündən heç birini əmələ gətirə bilməzlər. Nəinki burada sadaladığımız bir neçə canlı, bunların bircə hüceyrəsini belə əldə edə bilməzlər.

Qısaca desək, şüursuz atomlar birləşərək hüceyrəni əmələ gətirə bilməzlər. Sonra yeni qərar verərək bir hüceyrəni iki yerə bölüb, sonra ardıcıl başqa qərarlar verib elektron mikroskopunu icad edən, sonra öz hüceyrə quruluşunu bu mikroskop altında tədqiq edən professorları əmələ gətirə bilməzlər. Maddə ancaq Allah'ın üstün yaratması ilə həyat qazanır. Bunun əksini iddia edən təkamül nəzəriyyəsi isə ağıla tamamilə zidd

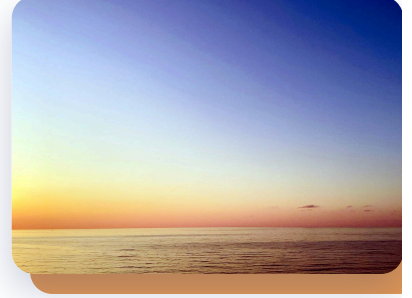
cəfəngiyatdır. Təkamülçülərin ortaya atdığı iddialar üzərində bir az düşünmək yuxarıdakı misalda göstərildiyi kimi, bu həqiqəti üzə çıxarar.

Göz və qulaqdakı texnologiya

Təkamül nəzəriyyəsinin qətiyyəni açıqlaya bilmədiyi digər məsələ isə göz və qulaqdakı üstün duyğu keyfiyyətidir.

Gözlə bağlı mövzuya keçməzdən əvvəl “Necə görürük?” sualına qısaca cavab verək. Bir cisimdən gələn şüalar gözdə tor qışaya tərsinə düşür. Bu şüalar buradakı hüceyrələr tərəfindən elektrik siqnallarına çevrilir və

beynin arxa hissəsindəki görmə mərkəzi adlanan kiçik nöqtəyə ötürülür. Bu elektrik siqnalları bir sıra ardıcıl proseslərdən sonra beyindəki bu mərkəzdə görüntü kimi şərh edilir. Bu məlumatdan sonra düşünək: beyin işığa qapalıdır. Yəni beyinin içi qapqaranlıqdır, işıq beyinin yerləşdiyi yerə girə bilməz. Görmə mərkəzi adlanan yer qapqaranlıq, işığın düşmədiyi, bəlkə, heç qarşılaşmadığınız qədər qaranlıq yerdir. Ancaq siz bu zülmət qaranlıqda işıqlı, aydın dünyanı izləyirsiniz.

Üstəlik, bu, o qədər aydın və keyfiyyətli görüntüdür ki, XXI əsrin texnologiyası belə hər cür imkanı olmasına baxmayaraq, bu aydın görüntünü əldə edə bilmir. Məsələn, hal-hazırda oxuduğunuz kitaba, kitabı tutan əllərinizə baxın, sonra başınızı qaldırın və ətrafınıza baxın. Hal-hazırda gördüyünüz aydın və keyfiyyətli görüntünü başqa bir yerdə görmüsünüzmü? Bu qədər aydın görüntünü sizə dünyanın qabaqcıl televizor şirkətlərinin istehsal etdiyi təkmilləşdirilmiş televizor ekranı belə verə bilməz. 100 ildən bəri minlərlə mühəndis bu aydın görüntünü əldə etmək üçün çalışır. Bunun üçün fabriklər, böyük müəssisələr qurulur, tədqiqatlar aparılır, planlar və dizaynlar edilir. Bir televizor ekranına baxın, bir də hal-hazırda əlinizdə tutduğunuz bu kitaba. Arada böyük aydınlıq və keyfiyyət fərqi olduğunu görəcəksiniz. Həm də televizorun ekranı sizə iki ölçülü görüntü göstərir, lakin siz üç ölçülü, dərin perspektivi olan görüntü izləyirsiniz.

Uzun illərdən bəri on minlərlə mühəndis üç ölçülü televizor icad etməyə, gözün görmə keyfiyyətini əldə etməyə çalışırlar. Bəli, üç ölçülü televizor kimi sistem istehsal edə bildilər, amma onu da eynəksiz üç ölçülü görmək mümkün deyil, həm də bu, süni üçölçülü görüntüdür. Arxa tərəf daha bulanıq, ön tərəf isə kağız dekorasiya kimi görünür. Heç bir zaman gözün gördüyü qədər aydın və keyfiyyətli görüntü əmələ gəlmir. Kamerada da, televizorda da mütləq görüntü itkisi olur.

Təkamülçülər bu keyfiyyətli və aydın görüntünü əmələ gətirən mexanizmin təsadüfən əmələ gəldiyini iddia edirlər. İndi birisi sizə otağınızdakı televizorun təsadüflər nəticəsində əmələ gəldiyini, atomların birləşib bu görüntünü əmələ gətirən aləti meydana gətirdiyini desə, nə düşünərsiniz? Minlərlə insanın birlikdə edə bilmədiyini şüursuz atomlar necə etsin?

Gözün gördüyündən daha bəsit görüntünü əmələ gətirən alət təsadüfən əmələ gəlmirsə, gözün və gözün gördüyü görüntünün də təsadüfən meydana gəlməyəcəyi çox açıqdır. Eyni vəziyyət qulağa da aiddir. Xarici qulaq ətrafdakı səsləri qulaq seyvanı vasitəsilə toplayıb daxili qulağa ötürür; daxili qulaq da bu titrəyişləri elektrik impulslarına çevirərək beyinə göndərir. Eynilə görmədə olduğu kimi, eşitmə prosesi də beyindəki eşitmə mərkəzində həyata keçir.

Göz üçün dediklərimiz qulağa da aiddir, yəni beyin işıq kimi səsə də qapalıdır, səs keçirmir. Ona görə, xarici aləm nə qədər səs-küylü olsa da, beyinin içi tamamilə səssizdir. Buna baxmayaraq, ən aydın səslər beyində eşidilir. Səs keçirməyən beyninizdə orkestr simfoniyları dinləyir, ətraf mühitin bütün səs-küyünü eşidirsiniz. Ancaq həmin anda həssas bir cihazla beyninizin içindəki səs səviyyəsi ölçülsə, burada səssizliyin hakim olduğu məlum olacaqdır. Aydın görüntü əldə etmək ümidi ilə texnologiyadan necə istifadə edilsə, səs üçün də eyni səylər on illərdən bəri davam etdirilir. Səsyazma cihazları, musiqi mərkəzləri, bir çox elektron alət, səs qəbul edən musiqi sistemləri bu fəaliyyətlərin nəticələrindən bəziləridir. Ancaq bütün texnologiyaya və bu sahədə minlərlə mühəndis və mütəxəssis işləməsinə baxmayaraq, qulağın əmələ gətirdiyi qədər aydın və keyfiyyətli səs əldə edilməmişdir. Ən böyük musiqi sistemi şirkətinin istehsal etdiyi ən keyfiyyətli musiqi mərkəzini düşünün. Səsi qeyd etdikdə mütləq səsin bir hissəsi itir, az da olsa təhrif olur və ya musiqi mərkəzini işə saldıqda hələ musiqi çalmazdan əvvəl mütləq bir cızıltı eşidirsiniz. Ancaq insan orqanizmindəki texnologiyanın məhsulu olan səslər olduqca aydın və qüsursuzdur. İnsan qulağı heç vaxt musiqi mərkəzində olduğu kimi cızıltılı və ya təhrif olunmuş şəkildə səs eşitmir; səs necədirsə, tam və aydın şəkildə onu eşidir. Bu, insan yaradıldığı gündən bəri belədir. İndiyə qədər insanın istehsal etdiyi heç bir görüntü və səs cihazı göz və qulaq qədər həssas və keyfiyyətli qəbuledici olmamışdır. Ancaq görmə və eşitmə hadisəsində bütün bunların fəvqündə duran çox böyük həqiqət də var.

Beyinin içində görən və eşidən şüur kimə aiddir?

Beyinin içində parlaq, rəngli dünyanı izləyən, simfoniyları, quşların civiltilərini dinləyən, gülü qoxulayan kimdir?

İnsanın gözlərindən, qulaqlarından, burnundan gələn siqnallar elektrik impulsu kimi beyinə ötürülür. Biologiya, fiziologiya və ya biokimya kitablarında bu görüntünün beyində necə əmələ gəlməsinə dair bir çox şey oxuyursunuz. Ancaq bu mövzu haqqında ən mühüm həqiqətə heç bir yerdə rast gələ bilməzsiniz: beyində bu elektrik impulslarını görüntü, səs, qoxu və hiss kimi qavrayan kimdir? Beyinin içində gözə, qulağa, buruna ehtiyac hiss etmədən bütün bunları qavrayan bir şüur var. Bu şüur kimə aiddir?

Əlbəttə, bu şüur beyini təşkil edən sinirlər, yağ təbəqəsi və sinir hüceyrələrinə aid deyil. Elə buna görə, hər şeyin maddədən ibarət olduğunu zənn edən darvinist-materialistlər bu suallara heç cür cavab verə bilmirlər. Çünki bu şüur Allah'ın yaratdığı ruhdur. Ruhun görüntünü izləmək üçün gözə, səsi eşitmək üçün qulağa ehtiyacı yoxdur. Eyni zamanda, düşünmək üçün beyinə də ehtiyacı yoxdur.

Bu açıq və elmi həqiqəti oxuyan hər insan beyinin içindəki bir neçə sm³-lik, qapqaranlıq yerə bütün kainatı üçölçülü, rəngli, kölgəli və işıqlı şəkildə sıığışdıran uca Allah'ı düşünüb, Ondən qorxub Ona sığınmalıdır.

Materialist inanc

Bura qədər təhlil etdiklərimiz təkamül nəzəriyyəsinin elmi kəşflərə zidd iddia olduğunu göstərir. Nəzəriyyənin həyatın mənşəyi haqqındakı iddiası elmə ziddir, irəli sürdüyü təkamül mexanizmlərinin heç bir təkamül gücü yoxdur və fosillər nəzəriyyənin iddia etdiyi ara keçid formalarının yaşamadığını göstərir. Bu təqdirdə, əlbəttə, təkamül nəzəriyyəsi elmə zidd fərziyyə kimi bir kənara qoyulmalıdır. Belə ki, tarix boyu dünya mərkəzli kainat modeli kimi bir çox düşüncə tərzilərin gündəmindən çıxarılmışdır. Ancaq təkamül nəzəriyyəsi təkidlə elmin gündəliyində saxlanılır. Hətta bəzi insanlar nəzəriyyənin tənqid edilməsini elmə təcavüz kimi göstərməyə çalışırlar. Axı niyə? Bunun səbəbi təkamül nəzəriyyəsinin bəzi kütlələr üçün əl çəkilməz doqmatik inanc olmasıdır. Bu kütlələr materialist fəlsəfəyə kor-koranə bağlıdırlar və darvinizmi də təbiət haqqında yeganə materialist açıqlama olduğu üçün mənimsəyiblər. Bəzən bunu açıq şəkildə etiraf edirlər. Harvard Universitetindən məşhur genetik və eyni zamanda, qabaqcıl təkamülçülərdən olan Riçard Levontin əvvəlcə materialist, sonra elm adamı olduğunu belə etiraf edir:

“Bizim materializmə bir inancımız var, bu “a priori” (əvvəlcədən qəbul edilmiş, doğru fərz edilmiş) inandır. Bizi dünya haqqında materialist açıqlama verməyə məcbur edən şey elmi metodlar və qanunlar deyil. Əksinə, materializmə olan “a priori” bağlılığımız səbəbi ilə dünya haqqında materialist açıqlama verən tədqiqat metodları və anlayışlarını uydururuq. Materializm mütləq doğru olduğuna görə də İlahi açıqlamanın səhnəyə çıxmasına icazə verə bilmərik”. (Richard Lewontin, “The Demon-Haunted World”, The New York Review of Books, 9 Ocak, 1997, səh. 28)

Bu sözlər darvinizmin materialist fəlsəfəyə bağlılıq uğrunda davam etdirilən bir doqma olduğunun açıq ifadəsidir. Bu doqma maddədən başqa heç bir varlıq olmadığını qəbul edir. Bu səbəbdən də cansız, şüursuz maddənin həyatı əmələ gətirdiyinə inanır. Milyonlarla müxtəlif canlı növünün, məsələn, quşların, balıqların, zürafələrin, pələnglərin, həşəratların, ağacların, çiçəklərin, balinaların və insanların maddənin öz daxilindəki reaksiyalarla, yəni yağan yağışla, çaxan şimşəklə, cansız maddədən əmələ gəldiyini qəbul edir. Əslində isə bu, həm ağıla, həm də elmə ziddir. Amma darvinistlər Allah'ın açıq-aşkar varlığını qəbul etməmək üçün bu ağıldan və elmdən kənar fikri cahilliklə müdafiə etməkdə davam edirlər.

Canlıların mənşəyinə materialist düşüncə ilə baxmayan insanlar isə bu açıq həqiqəti görəcəklər: bütün canlılar üstün güc, bilik və ağıla malik olan Yaradanın əsəridir. Yaradan bütün kainatı yoxdan var edən, ən qüsursuz şəkildə nizama salan və bütün canlıları yaradan Allah'dır.

Təkamül nəzəriyyəsi dünya tarixinin ən təsirli sehridir

Burada bunu da bildirmək lazımdır ki, heç bir ideologiyanın təsiri altında qalmadan, sadəcə aqlını və məntiqini işlədən hər insan elm və mədəniyyətdən uzaq xalqların xurafatlarını xatırladan təkamül nəzəriyyəsinə inanmağın qeyri-mümkün olduğunu asanlıqla anlayacaqdır.

Yuxarıda da bildirildiyi kimi, təkamül nəzəriyyəsinə inananlar böyük bir çənin içinə bir çox atomu, molekulu, cansız maddəni dolduran və bunların qarışığından zaman ərzində düşünən, dərk edən, kəşflər edən professorların, universitet tələbələrinin, Eynşteyn, Həbl kimi elm adamlarının, Frank Sinatra, Çarlton Heston kimi aktyorların, bununla yanaşı, ceyranların, limon ağaclarının, qərənfillərin çıxacağına inanırlar. Həm də bu cəfəng iddiaya inananlar elm adamları, professorlar, mədəniyyətli, təhsilli insanlardır. Bu səbəbdən, təkamül nəzəriyyəsi haqqında dünya tarixinin ən böyük və ən təsirli sehri ifadəsini işlətmək yerinə düşər. Çünki dünya tarixində insanların bu dərəcədə aqlını

başından alan, ağıl və məntiqlə düşünmələrinə imkan verməyən, gözlərinin qarşısına sanki bir pərdə çəkib çox açıq olan həqiqətləri görmələrinə mane olan başqa inanc və ya iddia yoxdur. Bu, afrikalı bəzi qəbilələrin totemlərə, Səba xalqının Günəşə tapınmasından, hz. İbrahimin qövmünün düzəltdikləri bütlərə, hz. Musanın qövmünün qızıldan düzəltdikləri buzova tapınmalarından daha qorxulu və ağlasığmaz korluqdur. Əslində, bu vəziyyət Allah'ın Quranda işarə etdiyi ağılsızlıqdır. Allah bəzi insanların anlayışlarının bağlı olacağını və həqiqətləri görməkdən məhrum olacağını bir çox ayəsində bildirir. Bu ayələrdən bəziləri belədir:

“

Həqiqətən, kafirləri əzabla qorxutsan da, qorxutmasan da, onlar üçün birdir, iman gətirməzlər. Allah onların ürəyinə və qulağına möhür vurmuşdur. Gözlərində də pərdə vardır. Onları böyük bir əzab gözləyir!

(Bəqərə surəsi, 6-7)

“

... Onların qəlbləri vardır, lakin onunla anlamazlar. Onların gözləri vardır, lakin onunla görməzlər. Onların qulaqları vardır, lakin onunla eşitməzlər. Onlar heyvan kəmidirlər, bəlkə də, daha çox zəlalətdədirlər. Qafil olanlar da məhz onlardır!

(Əraf surəsi, 179)

Allah “Hicr” surəsində də bu insanların möcüzələr görsələr də, inanmayacaq qədər sehləndiklərini belə bildirir:

“

Əgər onlara göydən bir qapı açsaq və oradan durmadan yuxarı dırmaşsalar yenə də: “Gözümüz bağlanmış, biz sehlənmişik”, - deyirlər.

(Hicr surəsi, 14-15)

Bu qədər geniş kütləyə bu sehrin təsir etməsi, insanların həqiqətlərdən bu qədər uzaq saxlanması və 150 ildən bəri bu sehrin pozulmaması isə sözlə ifadə edilməyəcək qədər heyvətli vəziyyətdir. Çünki bir və ya bir neçə insanın qeyri-mümkün ssenarilərə, cəfəng və məntiqsiz iddialara inanmalarını anlamaq olar. Ancaq dünyanın hər tərəfindəki insanların şüursuz və cansız atomların ani qərarla birləşib qeyri-adi mütəşəkillik, nizam, ağıl və şüur nümayiş etdirərək qüsursuz sistemlə işləyən kainatı, həyat üçün

uyğun hər cür xüsusiyyətə malik olan Yer planetini və saysız-hesabsız kompleks sistemdən ibarət canlıları meydana gətirdiyinə inanmasının sehrdən başqa heç bir açıqlaması yoxdur.

Allah Quranda inkarçı fəlsəfənin tərəfdarı olan bəzi şəxslərin etdikləri sehlrlərlə insanlara təsir etdiklərini hz. Musa ilə firon arasında baş verən bir hadisə ilə bizə bildirir. Hz. Musa firona haqq dini təbliğ etdikdə firon hz. Musaya öz bilici sehrkarları ilə insanların toplaşdığı bir yerdə qarşılaşmasını söyləyir. Hz. Musa sehrkarlarla qarşılaşdıqda əvvəlcə onların bacarıqlarını göstərməsini əmr edir. Bu hadisənin danışıldığı ayə belədir:

(Musa:) “Siz atın”, - dedi. Onlar (əsalarını yerə) atdıqda, adamların gözlərini bağlayıb (sehrləyib) onları qorxutdular və böyük bir sehr göstərdilər.

(Əraf surəsi, 116)

Göründüyü kimi, fironun sehrkarları hz. Musa və ona inananlardan başqa insanların hamısını sehrləyə bilmişdilər. Ancaq onların atdıqlarına qarşı hz. Musanın ortaya qoyduğu dəlil onların bu sehrini, ayədəki ifadə ilə uydurduqlarını udmuş, yəni təsirsiz etmişdir:

Biz də Musaya: “Əsanı tull!” - deyər vəhy etdik. Bir də (baxıb gördülər ki,) əsa onların uydurub düzəltmələri bütün şeyləri udur. Artıq haqq zahir, onların uydurub düzəltmələri yalanlar isə batıl oldu. (Sehrbazlar) orada məğlub edildilər və xar olaraq geri döndülər.

(Əraf surəsi, 117-119)

Ayələrdə də bildirildiyi kimi, əvvəllər insanlara sehrləyərək təsir göstərən bu şəxslərin etdiklərinin saxtakarlıq olmasının başa düşülməsi ilə sözügedən şəxslər alçalmışlar. Dövrümüzdə də bir sehrin təsiri ilə elmilik adı altında olduqca cəfəng iddialara inanan və bunları müdafiə etmək üçün həyatını qurban verənlər əgər bu iddialardan əl çəkməsələr, həqiqətlər tam mənası ilə üzə çıxdıqda və sehr pozulduqda alçalacaqlar. Belə ki, təqribən 60 yaşına qədər təkamülü müdafiə edən və ateist filosof olan, ancaq sonradan həqiqətləri görənlər Malkolm Maqerik təkamül nəzəriyyəsinin yaxın gələcəkdə düşəcəyi vəziyyəti belə açıqlayır:

“Mən özüm təkamül nəzəriyyəsinin xüsusilə tətbiq edildiyi sahələrdə gələcəyin tarix kitablarındakı ən böyük yumor hədəflərindən biri olacağına inandım. Gələcək nəsillər bu qədər çürük və qeyri-müəyyən hipotezin inanılmaz saflıqla qəbul edilməsini heyrlətlə qarşılayacaqlar”. (Malcolm Muggeridge, The End of Christendom, Grand Rapids: Eerdmans, 1980, səh. 43)

Bu gələcək uzaq deyil, əksinə, çox yaxın gələcəkdə insanlar “təsadüf”lərin ilah olmasının mümkünsüzlüyünü anlayacaqlar və təkamül nəzəriyyəsi dünya tarixinin ən böyük yalanı və ən güclü sehri kimi tərif ediləcəkdir. Bu güclü sehr böyük sürətlə dünyanın hər tərəfində insanlar üzərində təsirini itirməyə başlamışdır. Təkamül yalanının sirrinin öyrənən bir çox insan bu yalana necə aldandığını heyrlətlə və təəccüblə qarşılayır.

...Sənin bizə öyrətdiklərinə başqa bizdə heç bir bilik yoxdur!

Həqiqətən, Sən bilənsən, müdriksən!